מוסף על המשמר
מס' 46 (928)
11 בנובמבר 1988
ב' בכסלו תשמ"ט

אגון שילה, דיוקן אשה בכובע שחור, 1909

אנרי מאטיס, פנים עם שרך שחור, 1948

סוף סוף משהו בשביל הנשמה, בימים אלה טרופי בחירות: "מונה עד מאטיס", תערוכה המציגה יצירות־מופת באמנות מודרנית מאוספים פרטיים בשווייץ, בעריכת חאוצרת סטפני רחום, במוזיאון ישראל בירושלים.

זוהי תערוכה (וקטלוג) אשר הושקעו בה מאמצים רבים מאחורי הקלעים. האיכות הגבוהה של המיכלול והידיעה כי המוצגים חבויים בדרך־כלל מן העין הציבורית, הופכים את התערוכה לאירוע מחייב לכל שוחר אמנות.

אין צורך להרחיב את הדיבור על תערוכה שמשתתפיה כוללים את הנבחרת הבולטת של אמנים במאות ה־19 וה־20. 80 שנות אמנות נפרשות בתערוכה: פותחים האימפרסיוניסטים והפוסט־אימפרסיוניסטים מונה, גוגן, סזאן, סיסלי וסיניאק. בעקבותיהם אמני שני העשורים הראשונים של המאה ה־20, על מיגוון זרמיהם: פיקאסו, ואן־דונגן, קנדינסקי, אגון שילה, קריכנר, פרנץ מרק, מודליאני. חטיבה שלישית כוללת את התקופה שבין שתי מלחמות העולם ומדגישה קוביסטים וסוריאליסטים כבראק, חואן גרי, לג'ה, דה־קיריקו, מקס ארנסט, מירו, מגריט ואיב טנגי. כמו־כן עבודות של פול קליי, רואו, פיקאסו, לה־קורבוזייה ובלתוס. בחטיבה אחרונה מוצגות עבודות מאוחרות ובשלות משל מאטיס, מירו, מקס ביל ואחרים.

למרות החתך ההיסטורי, אין זו תערוכה המתיימרת לחקיף את קשת הזרמים וכיווניהם השונים. עליך לבוא לתערוכה עם ידע אלמנטרי על מאפייני כל זרם ואמן, כדי לזכות בהנאה והבנה מלאה. למתקשים מומלץ לרכוש את הקטלוג המהודר, הכולל את כל היצירות ברפרודוקציות גדולות וצבעוניות ומלווה טקסטים קצרים ועניינים המנתחים את היצירות ומאפשרים התבוננות משמעותית יותר.

אך מעל ומעבר לכל זה – היצירות. המיטב שבמיטב, תחת קורת־גג אחת ולזמן קצוב. שם המשחק – איכות. עדות לרצינות ולהעמקה של אספן האמנות המודרנית השווייצרי. מה שמהווה "תכשיט", נכס ועניין אישי־פרטי לבעליו בימים רגילים, הופך עתה במוזיאון ישראל לחוויה מדהימה ומענגת שבצפייה באמנות מעולה. לא להחמיץ ולקחת גם את הילדים הזקוקים לניקוי־עיניים, אחרי הרעל הפוליטי ששטף אותנו בשבועות האחרונים.

חיים מאור

קלוד מונה, ערמת השחת בז'יוורני, 1889

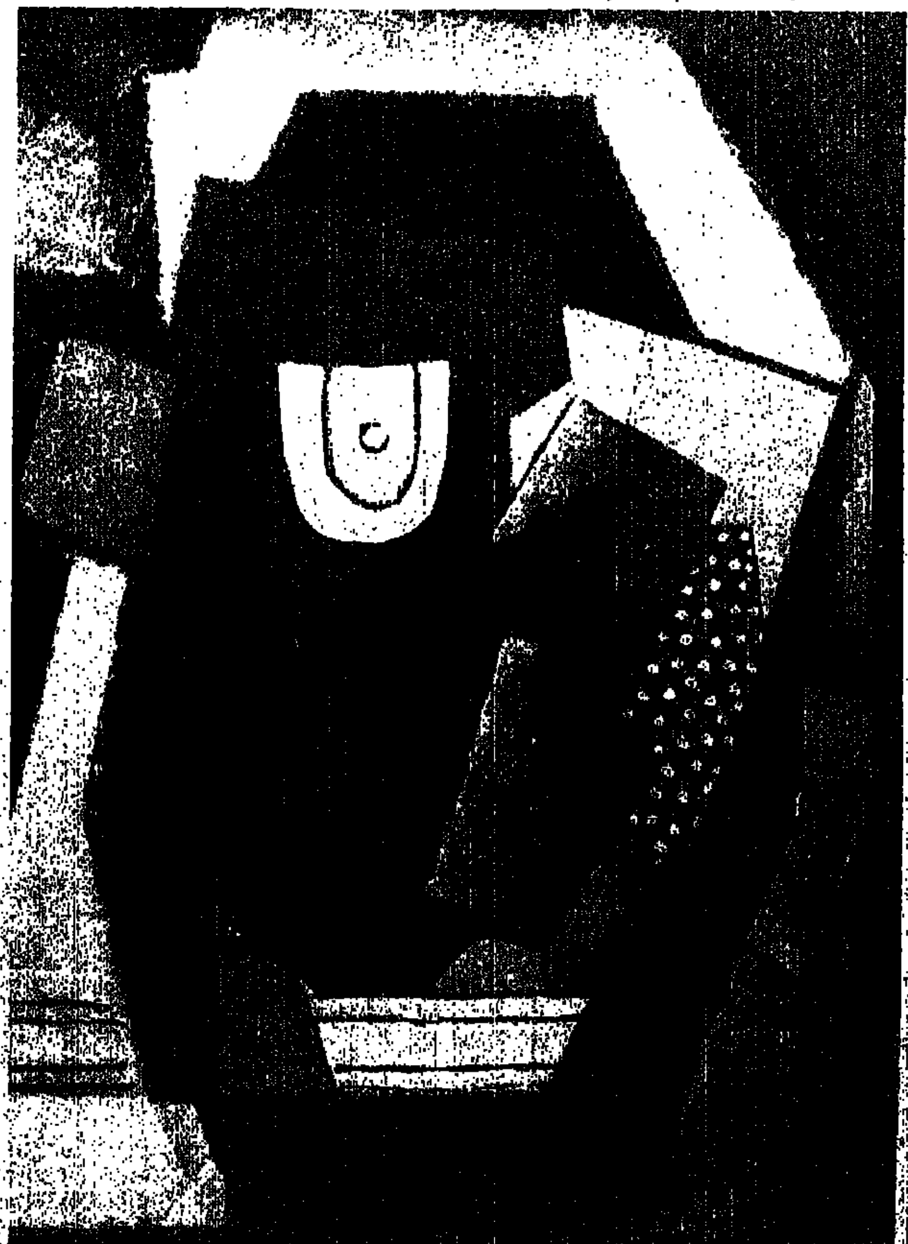
[illegible] 1916

כתובת המערכת:
"על המשמר". רח' חומה ומגדל 3, ת"א

העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל

עורך: יעקב לזר

עורכת משנה: תאיר זבולון

מזכירות: רוני גופר

עיצוב גרפי: ארנון אבני

ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ בעירה בבארותיים
מה גרם לאמיר יוסף
להצית את כל רכושו
מאת **גבי בשן** 5

■ ולמי הצביע ליבוביץ'?
נחרץ כתמיד, פרופ' ליבוביץ'
מאת **אלישבע איילון** 8

■ התובע — סטאליניזם, הנתבעת — גלאסנוסט
תביעה להגנת שמו
של סטאלין
מאת **ד"ר איזבלה גינור** 10

■ שלמה והתודעה
סיפור לא לגמרי בדיוני
מאת **ארקדיי ארקאנוב** 11

■ שחור על גבי לבן
נבואה שחורה, יצחק בן נר
מאת **וריד לוי** 12

■ אתם הבנתם את זה?
הגששים לקראת
תוכנית חדשה
מאת **טלי ברזילי־זוננפלד** 14

■ השנים שהפרידו בינינו
הסרט היווני "מסע לקיתירה"
מאת **יעל ישראל** 18

■ מינכן, בנשימה אחת עם ברלין
תזמורת מינכן,
שש הופעות בארץ
מאת **יוסי שיפמן** 19

■ מצב המיצב
תערוכותיהם של
פיליפ רנצר ומשה מלר
מאת **חיים מאור** 20

מדורים וטורים

■ אישית לוחצת
מאת **יעקב לזר וגבי בשן** 3

■ הלו חותם 4

■ ויזואלי
מאת **עופר ניר** 16

■ שלום בית
מאת **חיה יוסף** 17

איתן קלינסקי – 2; אלי הכהן – 2;
יורם בר – 2; שמואל בונים – 4;
יעקב גוטרמן – 4

■ כל־יום
(עיצוב: רחל דביר) 22־27

■ בשער: סוף המירוץ

ברכה

סלינו על כתפינו

לחיצת־יד כשרה, פרס־פרץ

שעות של המתנה בפתחי הלשכות של פרס, שמיר, לוי וכל שאר העוסקים במשא ומתן עם הסיעות החרדיות, גרם לעיתונאים וצלמים לא מעטים לקנן על תוצאות הבחירות. עמידה של שלוש שעות בערב ירושלמי קר בפתח לשכתו של פרס גורמת להרהורים על מה היה קורה אילו הסתיימו הבחירות אחרת.

צלם ישראלי של רשת זרה, הביט בקלות בה נכנסו נציגי הסיעה החרדית התורנית ואמר: "איה, איך אמא שלי הצביעה ש"ס. איך היא עשתה לי את זה. באו אליה שני רבנים ושאלו אם יש לה פנקס קופת־חולים. כשענתה שיש, אמרו לה שהיא יכולה לקרוע אותו לגזרים, כי אם תצביע ש"ס, היא תהיה בריאה כל ימי חייה הארוכים. הבטיחו לה להתפלל להעלאת נשמת אבי לגן־העדן, ואמרו לה שברכת הרבנים שלהם תסדר כל טוב לכל המשפחה.

"ואמא שלי, התמימה, הלכה והצביעה ש"ס. הלכו אחר־כך הרבנים לשכנה של אמא שלי, רומניה שמבשלת כל יום חזיר. גם לה הבטיחו להתפלל על הקבר של בעלה, וגם היא הצביעה ש"ס. עכשיו אני עומד כאן שעות בחוץ בקור. זאת הברכה שהבטיחו לאבא שלי?"

רק סיים לדבר, ושני חרדים נושאי סלים מלאי כל טוב התקרבו. הצלם כבר חשב שהברכה שניתנה לאמא מתגשמת. אך לא. החרדים והסלים נכנסו ללשכת פרס, להניח כיבוד כשר למהדרין על שולחן המשא־ומתן.

● **יורם בר**

חילול שבת

טוביה הולצמן מספר אישי 2074524

השירות הצבאי, מטבעו, מעניק חוויות שהחיים האזרחיים אינם מעניקים לנו. בזכות השירות הצבאי זכה גיסי, סמל הולצמן טוביה, מספר אישי 2074524, חבר קיבוץ מצר, לחוויה שהחיים האזרחיים לא העניקו לו. גיסי אינו בחור צעיר. איזור חיוג 04 כבר מזמן קלט אותו ואיזור חיוג 05 מתרפק על השער. לחוויה הבלתי צפויה, אותה חווה בצה"ל במשך ארבעה ימים, קוראים בעברית פשוטה בית־סוהר.

גיסי נקלע בשירות המילואים האחרון למתקן קטן ומרוחק בלב אי־שם, שאין בו כלום, אלא רק המתקן עצמו. כבעל יוזמה התנדב לדאוג לקיבתם של חבריו, כדי שתורנויות השמירה תוכלנה לצעוד על גדרות המתקן. רוח ההתנדבות התמימה שלו הבינה, שהדאגה לקיבת חבריו אינה מסתיימת ביום שישי אחר הצהרים ומתחדשת רק ביום ראשון בשעות הבוקר, אלא היא מחייבת תשומת־לב מירבית כל ימות השבוע, כולל יום שבת.

בשבת הראשונה לשהותם במתקן החליט גיסי לפנק את חבריו. פינוק, כהבנתו, פירושו לתת לחבריו את תחושת הבית הרחוק, ותחושת בית עוברת במידה זו או אחרת דרך הקיבה. הוא לא חסך מאמץ כדי שריחות הבית ינשבו כבר בארוחת הבוקר. טרם עלות השחר רכן על הסירים, יצק ושפת, רקח וטרח על הקמח והשמן, בלל ותיבל עד שריח הניחוח שעלה מן המטבח הוציא את כל חבריו מהמיטות. קורי השינה התמוססו מייד באוויר המשכר של מעדנים, הקורמים עור וגידים בתנור ועל מיתקן הגז, שלשם כך הופעלו ביום שבת.

ראשון — שהתכבד לצאת מהתנור ולתפוס מקום כבוד על שולחן השבת — היה בוריקס חם ובעקבותיו צצרו פלטות הדורות של פיצות המעלות ריח ניחוח ומטעמים מטוגנים ומתובלים, לקול מצהלות חבריו. אבל אליה וקוץ בה. תחושת הבית הרחוק על מעדניו, שכה ערבה לחיכם של חיילי המתקן,

רק לא בשבת

לא היתה ערבה לטעמה של פקודת הקבע, המחייבת מנוחה מוחלטת של המטבח ביום שבת.

גיסי נמצא אשם במניעת מנוחה מהמטבח במיתקן ביום שבת, ובפעילות חבלנית באמצעות חומרים צהליים לשם יצירת בורקס ופיצות, מהם נהנו קצינים וחיילים פשוטים. על־כך מצא עצמו ארבעה ימים מאחורי בריח ומסגר.

כדורי פלסטיק, כדורי גומי וגם כדורי אש, מותר היום להגיש לעיניים ולפנים אפילו של ילד קטן ברחובות שכם, גם ביום שבת. כדורי פיצות ובורקס אסורים בתכלית האיסור להגשה ביום שבת במיתקן של צה"ל.

● **איתן קלינסקי**

רשות דיבור

לאורי רגב,
מנהל תוכנית בהיברו יוניון קולג'

תיקון חוק השבות — הרחקת יהדות ארה"ב

תיקון חוק השבות נראה קרוב יותר מאי־פעם למימושו. אורי רגב, המשמש גם יו"ר המרכז לפלורליזם יהודי (פורום שתדלנות הפועל למען זרמים קונסרבטיבים ורפורמים ביהדות), מנסה להעריך מה יקרה אם יתקבל התיקון בדרישת הסיעות הדתיות.

אמנם קשה להתנבא, אבל להערכתי ברוב הארגונים של היהדות האמריקאית יתייחסו לתיקון בחומרה רבה. ברוב הארגונים כמו, למשל, "בני ברית", "איפק", "הדסה", וכמובן התנועות הרפורמיות והקונסרבטיביות, נמצאים אנשים ליברליים בעמדות המפתח. מנהיגי ארגונים אלה לא יוכלו להישאר שווי־נפש כאשר יתקבל תיקון לחוק השבות בישראל, שיהווה למעשה סטירת לחי הן להכרה בזהותם היהודית והן להזדהותם עם ישראל.

בעבר הצהירו ראשי "איפק" באזני יצחק שמיר, שתיקון חוק השבות יגרום להחלשה, הן בתמיכה של היהודים בישראל והן בפעילותם הפרו־ישראלית במסדרונות הפוליטיים של הממשל האמריקאי. הערכתי היא, שהמאמץ הכללי למען ישראל יחלש, והדבר יבוא לביטוי גם בגובה התרומות וגם באופי ההערכות הפוליטית הפרו־ישראלית של הארגונים.

יצחק שמיר התבטא בימים האחרונים ואמר: "הם, (כלומר יהדות ארה"ב) יבינו את זה".

בפירוש לא יבינו את זה. על אחת כמה וכמה כששמיר מכונן קואליציה עם מפלגות חרדיות, אנטי־ציוניות, אשר דרכן היא לא דרך של סובלנות ולא דרך של הערכה הדדית. הם גם לא יבינו כיצד יכולה ממשלה כזאת לדרבן עלייה פוטנציאלית, ביקורים תכופים יותר בישראל וכו'.

בוא נניח, שהמערך יקים ממשלה עם המפלגות החרדיות. האם גם אז צפויה אותה ביקורת מצד יהדות ארה"ב?

עקרונית, כן. אבל הייתי מעריך שלמען השלום והסיכוי לשלום תהיה אולי סימפטיה רבה יותר ותהיה הבנה מצד גורמים שונים לצורך לוותר.

האם אתם נערכים לאפשרות שהקמת ממשלה ימנית־דתית תצר את צעדיכם ואת פעילותכם בישראל?

כבר היום איננו מקבלים כל תמיכה ממשלתית. כיום יש עתירות שלנו, תלויות ועומדות בפני בית־המשפט בנושא הכרה בזכויות של רבנים רפורמיים לקיום טקסי נישואין, קבורה וטקסי דת אחרים. החשש הגדול שלנו הוא, שעם הקמת ממשלה ימנית־חרדית תסוכלנה העתירות שלנו על־ידי חקיקה. יהיה חמור מאוד אם לזרמי היהדות האחרים בישראל לא יינתן חופש לביטוי ופעילות. אנחנו, מצידנו, נעשה כל שאפשר במסגרת החוק כדי שדברים כאלה לא יקרו.

● **אלי הכהן**

משפחה שכזאת

לשר התיירות והמשפטים, אברהם שריר, לב חם ורחב. שריר, כידוע, דואג לכל יהודי באשר הוא. תשאלו את נקש, למשל. הוא גם דואג לבקר באופן קבוע את היהודים היושבים בגולה הרווה. או מה הפלא שהוא דואג גם למשפחתו?

ראש וראשון, כמובן, בנו של השר, יורש העצר. מי כשר בממשלה מודע יותר למכאוביה וקשייה של מערכת החינוך? על מנת לסייע לבן לעבור את מכשולי גיל ההתבגרות, ואולי גם על מנת להקל על העומס הבלתי נסבל במערכת החינוך, נשלח הילד להתחנך ב"כרמל קולג'" שבאנגליה. "כרמל קולג'", למי שאינו יודע, הוא בית ספר יהודי יוקרתי, בו מתחנכים בניהם של שועי הארץ. רם כספי, למשל, או יוסי חכמי.

אך לשר לא רק ילד, אלא גם ילדה. אמנם הילדה כבר לא קטנה, אלא גדולה ונשואה לאיש עסקים מצליח. מצאה הבת המתייגעת נאחזת ביתה, עזר כנגדה — נערה פיליפינית שתסייע לה. אלא שלצורך החזקת עוזרות בית שהן נערות פיליפיניות, דרוש בארצנו רשיון מיוחד ורשיון כזה, לבתו של שריר, אין.

מה עשה האב שהוא במקרה גם שר המשפטים? כלום נוזף בבתו על שהיא עוברת על החוק? כלום דרש מבתו להפסיק את עבודת המסייעת הזרה? נהפוך הוא: לא רק שלא עשה כדברים הללו, אלא שבמשך חודשים ארוכים מאז נודעה הפרשה בציבור אין קולו של האב נשמע, והנערה ממשיכה לשרת בבית בתו כאילו כלום. ויש לנו סיבה טובה להניח שבסופו של דבר, בדרך כלשהי, ללא התערבות השר חס וחלילה, יתקבל גם הרשיון המיוחל.

רק בת ובן יש לשריר? גם כלב יש לו. כלב העונה לשם מוקי. הכלב הוא ידיד האדם והאדם הוא ידידו של הכלב. יום אחד הגיע השר לביתו, והנה — נגמר האוכל למוקי. השר, שבגלל נסיעותיו הרבות אינו יודע, כנראה, היכן נמצא הסופרמרקט השכונתי, עמד אובד עצות. אך לא איש כמוהו יאמר נואש. וכי נשכחה ממנו הסיסמה: "רק הליכוד יכול"? עמד השר וחשב, היכן ימצא מזון לכלבו האהוב? שר התיירות יודע — בבית מלון, כמובן. הרים השר טלפון לבית מלון בתל אביב וביקש עזרה. מנהל המלון, נגו־יבותו כי רבה, ולמרות שהוא חסר פניות לחלוטין בנושא, הסכים לתרום חינם אין כסף שקית מלאה עצמות למוקי החביב.

אלא שכאן נוצרה בעיה לוגיסטית קשה: איך להביא את האוכל ממלון "דיפלומט", ברחוב הירקון בתל אביב, עד לרמת אביב הרחוקה שם מתגורר מוקי? שוב שינס השר מתניו, שקע בשרעפים, עד שמצא את הפתרון המבריק: טלפון בהול למשרדו בירושלים הזעיק את אחד הנהגים להעביר חבילה חשובה מבית המלון אל בית השר. הנהג מיהר כחץ שלוח עם מכונית השרד מירושלים לתל אביב, הביא את החבילה המסתורית אל בית השר, שם חיכה לו מוקי כשזנבו מכשכש בשמחה. (הסיפור, פחות או יותר, הופיע ב"חדשות", 7.11).

כעת המשפחה כולה מאושרת ומסודרת. הבן באנגליה, לבת עוזרת פיליפינית וגם מוקי שבע. רק רבקה המסכנה, אשת השר, עדיין נאלצת לעבור קשה וללוות את בעלה בנסיעותיו המתישות.

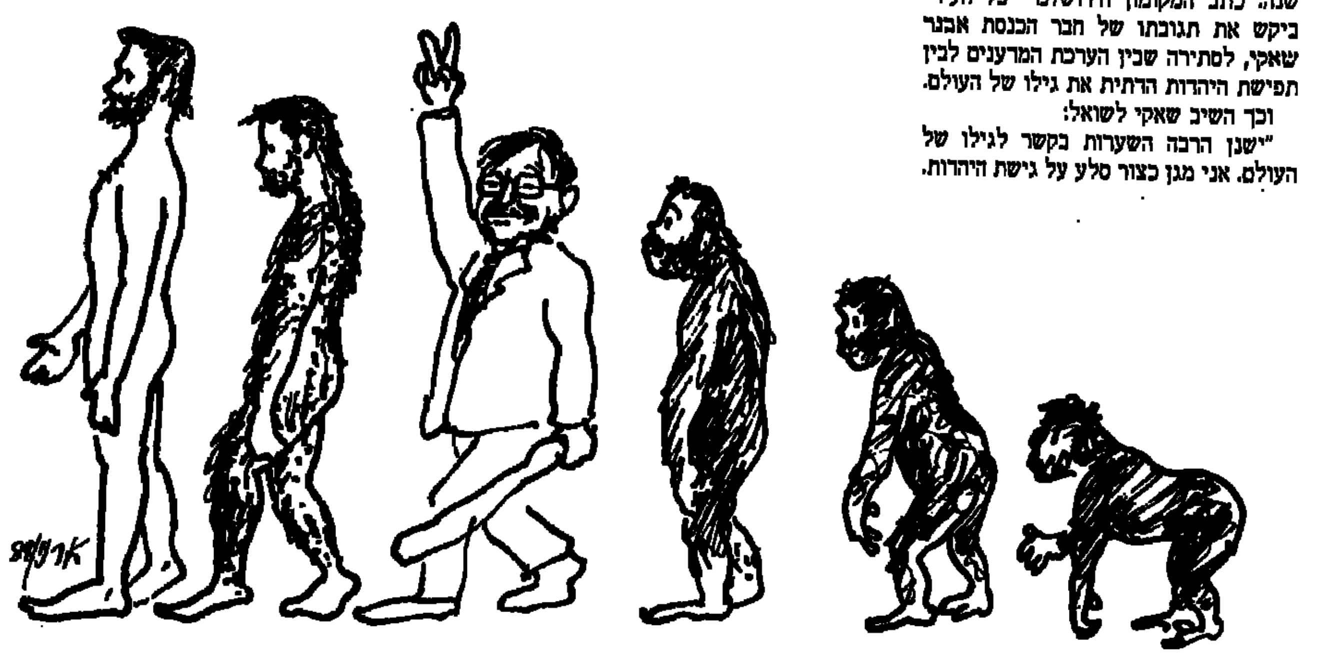

המדענים וזוחלי על ארבע

במערה 85 נמצאו עצמות אדם וממצאים ארכיאולוגיים אחרים במדבר יהודה. גיל הממצאים הוערך על־ידי מדענים בכ־9,000 שנה. כתב המקומון הירושלמי "כל העיר" ביקש את תגובתו של חבר הכנסת אבנר שאקי, לסתירה שבין הערכת המדענים לבין תפישת היהדות הדתית את גילו של העולם.

וכך השיב שאקי לשואל:

"ישנן הרבה השערות בקשר לגילו של העולם. אני מגן כצור סלע על גישת היהדות. המלה 'מדע' לא מרשימה אותי. אני איש מדע בעצמי, ואני יודע שכל מה שהמדענים מציגים, זה רק השערות. הם משנים את דעתם כל יום והם עלובים אפילו בעיני עצמם. גם בכלכלה כל הפרופסורים יודעים לתת עצות, אחר כך הם זוחלים על ארבע כדי להתנצל.

"ביהדות, לעומת זאת, הדברים ברורים. אני יודע בדיוק מה היה בעולם כל יום מאז שהוא נברא. אבי ז"ל, סבא שלי וסב־סבי, כולם האמינו בגישת היהדות, וזה מה שנכון. המדענים האלה שאומרים אחרת, עושים את זה כיוון שקיבלו חינוך שמטרתו ללחום בדת, ובזה תלויה המשכורת שלהם. אבל כל זה בטל לעומת החזרה בתשובה, המהממת בהיקפה. אפילו איינשטיין שלנו הפך בסוף ימיו לדתי במלוא מובן המלה".

רבותי - שר החינוך הבא.

יחסי ציבור

לאחר שיושב־ראש תנועת מולדת, רחבעם זאבי, מנע מעיתונאים שלא מצאו חן בעיניו את סיקור מערכת הבחירות, כנראה מכיוון שטרם עמד על ההבדל בין קשרי פוליטיקאים־תקשורת לעומת קשרי עבריינים־תקשורת, הוא הוסיף והוריע, שלא ידבר אנגלית בארץ ישראל.

אולי מוטב כך. ככל שפחות ידעו בעולם על המוטאציות הצומחות אצלנו כך ייטב. אגב, איך אומרים "גומארי" באנגלית?

להשפיע מבפנים

מפלגת העבודה צריכה לגלות אחריות לאומית ולהצטרף לממשלה רחבה בראשות הליכוד. אולי משיקולים מפלגתיים צרים כדאי לה לשבת באופוזיציה ולתת לליכוד לאכול את אשר בישל, אבל לטובת המדינה ותושביה, מן הראוי שתתייצב במקום בו תוכל להשפיע בפנים.

אילו בראש הליכוד היה ניצב היום איש מתון יותר, אילולא חברו אליו דתיים לאומיים מזה וחרדים מנטיים מזה, אולי אפשר היה לוותר על רעיון הממשלה הרחבה. אבל במצב הדברים הנוכחי, להפקיר את אזרחי המדינה למשוגותיהם של אלה, זהו עוון לא יסולח. ממשלה ימנית ללא שום כוח מאזן.

הרי עוד נכונו ימים, בהם תוכל מפלגת העבודה לנדוד לאופוזיציה ללא חשש ובנפש חפצה. זה יכול לקרות כבר בעוד ארבע שנים, כאשר את מקום האיש הקיצוני הזה, שמיר, יתפוס בראשות הליכוד מנהיג אחר, פחות נוקשה, פחות קשוח: משה ארנס למשל. אריק שרון למשל. כאשר במקום אבנר שאקי ינהיג את המפד"ל אדם רחב אופקים כחנן פורת, דרעי יחליף את פרץ וגלרון במקום רביץ תבוא. ואם בעוד שמונה שנים יחול שיפור נוסף ובראש הליכוד תתייצב דמות חביבה ורודפת שלום כביבי נתניהו, או אז ודאי שלא תהיה ל"עבודה" כל מניעה שהיא לפרוש ממלאכת האחדות.

האופוזיציה תמתין הפעם. מה בוער? הזמן הרי פועל לטובתנו. תמיד פעל. תמיד יפעל.

שיאכלו את הכובע

יום לאחר הרצח המזוויע של הילד חנן זגורי בקרית טבעון, אמר נציג הכנסת בלוויה, ח"כ אמנון לין, ש"לא יעלה על הדעת שיהודי מסוגל לבצע רצח נתעב כזה".

ליפשיץ, ההוא מ"חדשות" שאין לו שם פרטי, כתב באותו נושא: "עם יפה־נפש הוא העם הפלסטיני. לא כולם רוצחים. רק מיעוט בטל בשישים הקובע את השיטה והדרך. שלשום שוב נרצח ילד יהודי, חנן זגורי בן שמונה, בדרכו לבית הכנסת".

השבוע התירה המשטרה את פרסום שמו של החשוד ברצח: נפתלי בוזגלו.

עשירים

הנהלת כיתן דימונה פיטרה את כל עובדי המתפרה. ההנהלה: "חוסר כדאיות בייצוא כלי מיטה, עקב שכר העבודה הגבוה בארץ".

שכרם הגבוה של עובדי המתפרה בדימונה מגיע בדיוק לגובה שכר המינימום במדינה. 730 שקל לחודש.

בין קרסול לבית שחי

"זה לא נוגע לי לקצה הקרסול", אמר שר הביטחון יצחק רבין, בתגובה לביקורתו של המועמד לשר ביטחון, אריק שרון, על תיפקודו הלקוי בדיכוי האינתיפאדה.

אילו היה במקומו של רבין איש צבא של ממש, כיצד היה מגיב? "זה לא מזיז לי שערה בבית השחי", אמר פעם רפול בהזדמנות דומה.

ובמצב רוח מתאים, היתה השערה הבלתי מוזזת — ממוקמת אצלו באזור ההכח ויותר נמוך.

● **יעקב לזר וגבי בשן**

בשם אומרים

[illegible] לילדים", המוסף לילד של "יתד נאמן", אוקטובר שנה זו. כל תוספת מיותרת

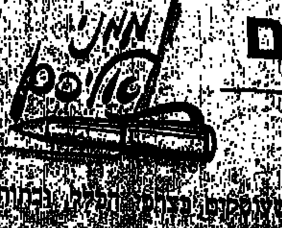

ככל אשר יורוכם

[illegible]

בקצה הכלימה

מצבה הבלבלי של פולין קטסטרופלי עד כדי כך, ששלטונות מדינה זו אף לא נרתעו בייאושם כי רב מלהזמין אליהם את ... שר התעשייה והמסחר של מדינת ישראל, אריאל שרון, שימעם של "אליאנס", "מגועי בית־שמש", "פרי זה", "שטיחי כרמל" ומפעלים קורסים ומתמוטטים רבים אחרים, כנראה, טרם הגיע לאוזניהם.

היתה זו עת ערב בחירות בישראל, ובהזדמנות חגיגית זו הרי לא תזיק איזו כתבה של שיפוץ תדמית, הלא כך? למטרה מקודשת זו התגייס, כהרגלו, קולמוסו המלוקק של אורי דן, המנסה בכל כוחו העיתונאי הדל להעמיד את שרון ב"אור חיובי", רחמנא ליצלן.

למרבה הזוועה, הרקע לכתבתו הפעם אינו אלא ... מחנה ההשמדה אושוויץ (ראה הכתבה "בקצה המסילה", "7 ימים", שבועון ידיעות אחרונות, 30.9.88):

"...אני מתבונן בשרון מבעד לעדשת המצלמה, ב'זום'ו בפניו תערובת של זעם וכאב. עוד מעט יאמר לי: 'מדוע'. ראיתי אצלו מבט קצת דומה כמה פעמים במרוצת 34 השנים האחרונות. במלחמת יום הכיפורים 1973, למשל".

וכאן נפרשת בפני הקורא התם, שהשלה את עצמו שיקרא על הגיגיו של שרון באושוויץ — יריעה רחבה של גבורותיו ומעלליו של נפוליאון־לעניים זה במלחמת יום הכיפורים. כיצד זעם אז על הכל, כיצד הבין מיד שניתן היה למנוע את האסון, כיצד הנהיג את אוגדתו. אף לא מלה, כמובן, על ההרפתקנות זורעת השכול, אף לא מלה על מלחמתו האחרת.

תיאור גבורותיו של הגנרל כמעט השכיחו מאתנו, הקוראים, היכן בעצם הוא מבקר ועל מה כל הכתבה. אבל יש גם זה. שרון מסנן, כעוס: "ההנהגה היהודית לא עשתה מספיק כדי להציל יהודים לפני השואה...".

הוא, כידוע, תמיד זועם, הגנרל, גם בקצה המסילה באושוויץ, מקום בו נרצחו בדם קר כארבעה מיליון בני־אדם, אין שרון מוצא ולו מלה אחת לומר על הגזענות, על הלאומנות, אשר בקיצוניותה המפלצתית, הפשיסטית, חוללה את כל הזוועה הזאת.

איש קטן־קטן ומעורר חמלה.

אורי דן מתרוצץ סביב אלילו ומנציח אותו למעננו במצלמתו. אך תקלה לא נעימה אירעה לו: סרט הצילום נחשף לאור וכך נמנע מאתנו לחזות בשרון כשהוא מצולם על רקע המשרפות ההרוסות, ועלינו להסתפק בצילום רגיל וישן של שער הכניסה למחנה בירקנאו.

מי אמר שאין אלוהים?

עד סוף ימי אראה לנגד עיני תצלום אחר: תצלום שבו שרון ובגין ניצבים במרומי הבופור, בבוקרו של השבעה ביוני 1982, מעל שלוליות הדם שהותירו שישה לוחמים מומחים מסיירת גולני: גוני, יוסי, ירון, אביקם גיל ורז.

רק לפני רגע אמר לשרון הקצין הצעיר ת.: "יש לנו כאן שישה הרוגים..."

שרון מבטלו כלאחר־יד. לעזוזל האמת! לא איש כמוהו יכוזב את ההזדמנות שנקרתה לו במחיר קרב־לילי מיותר ועקוב מדם. הרי לא בכדי גרר לכאן צבא עיתונאים ומסריטים! הוא מתייצב עם בגין מול המיקרופונים וזחוח־דעת ישקרו "הבופור נכבש ללא נפגעים!" מכאן יעברו השניים להתפעל מיפי הנוף ומאוויר הפסגות...

רק כעבור שעות רבות, למחרת בבוקר, יתדפקו שליחי קצין העיר על דלת ביתנו, לבשר לשש משפחות בישראל כי חרב עליהן עולמן.

הגורל לא רצה כי יצליחו תצלומיו של שרון שם, "בקצה המסילה" באושוויץ.

הגורל ביקש, כנראה, שהתצלום שיוותר ממנו עד קץ כל הדורות יהיה התצלום ההוא, מיוני 1982

לדראון עולם.

● **יעקב גוטרמן**

הלו... חותם

משיחיות בן־גוריונית

למאמר החשוב של אייל כפכפי ("מבט חדש על מבצע סואץ" "חותם" 4.11), שאני מסכים איתו, יש להוסיף את ההיבט המשיחי שהיה, לדעתי, אחד הגורמים החשובים אצל בן־גוריון, דיין וכל הקבוצה הזאת, לפתיחה במבצע ולמה שהם רצו להשיג בו. כידוע, ביום השלישי למלחמה נתן בן־גוריון בכנסת את ה"הסבר" הבא למטרת המלחמה: שזה "חידוש מלכות דוד ושלמה" וש"סיני אינה מצרים", וכל הכנסת (למעט נציגי מק"י) עמדה על הרגליים ושרה את "התקוה". כידוע, במשאיומתן לקראת המיבצע התייחס בן־גוריון לאפשרות של כיבוש ירדן באותה הזדמנות. אפשר להוסיף לזה, שלפני המבצע, אחת המחלוקות הגדולות בין בן־גוריון לבין שרת, היתה תוכניתו של בן־גוריון לכבוש את הגדה המערבית במבצע ישראלי יזום, תכנית שנדחתה בממשלת ישראל על־ידי רוב זעום, בהנהגת שרת. את הדחייה הזאת נהג בן־גוריון לכנות שנים רבות: "בכייה לדורות".

אני מוכיר את העובדות האלה, יחד עם הערכתי העמוקה למפעלה ההיסטורי של אייל כפכפי, כדי להצביע שוב על הקו המפריד בין שני חלקי העם, שעכשיו בולט עוד יותר, ושהסתמן בצורה כל־כך ברורה במחלוקת הגדולה שבין בן־גוריון לבין שרת. זהו הקו שבין פוליטיקה המבוססת על צרכים ריאליים מצד אחד (ויכולה להיות כמובן מחלוקת בפירוש צרכים אלה) לבין ביסוס פוליטיקה על תקוות משיחיות ועל תכתיבי העבר ובמיוחד העבר הרחוק. ("מלכות דוד ושלמה", או הטענות של בן־גוריון באותה תקופה לבעלות על האי טירן, המבוססות על קיום מפוקפק של שודדיים יהודים באי זה במאה החמישית, לפי ההיסטוריון היווני פרוקופיוס; כן, גם זה היה חלק ממבצע סואץ!)

אין זה מקרה, לדעתי, שבן־גוריון, גם אחרי מבצע סואץ, המשיך בטיפוח המגמה המשיחית. "התודעה היהודית" הוכנסה לבתי הספר שנתיים אחרי המיבצע, ואת פירותיה אנו אוכלים היום, יחד עם פירות המגמה המשיחית בפוליטיקה ישראלית בכלל.

ישראל שחק
ירושלים

שמואל בונים

וקם לציון גואל

אם תשאלו אותי (הצרה היא שאיש אינו שואל אותי), אני בעד ממשלה על טהרת המפלגות הדתיות (כבר המלה טהרה אומרת דרשני). הם גילו להט רב ותושייה בבחירות, ודבקות במטרה, לא התעצלו ואפילו ממרחקים באו, על נשיהם וטפם, ביום פקודה, אז מגיע להם. כבר ניסינו ממשלות שונות, הגיע הזמן שננסה את החרדים. ככתוב: "... וכל המחנה החריד". שמעון פרס הלך אל החרדים! יצחק שמיר הלך אל החרדים! סימן שיש דברים בגו. ככתוב: "...באו אנשים מזקני ישראל לדרוש את יהוה..." אז יהיו אולי כמה חוקים וגזירות שלא הורגלנו בהם, מה הרעש ומה הזעקה! כמה מצוות כבר יש סה"כ? – תרי"ג. חוק

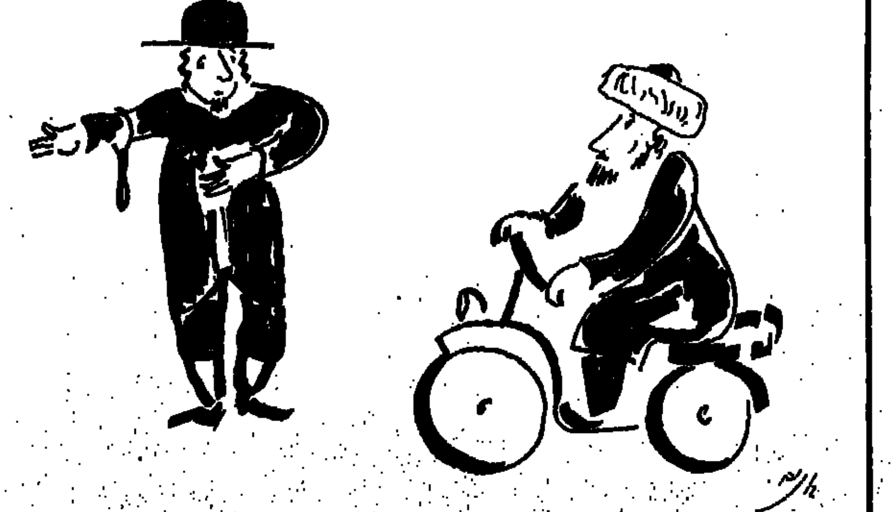

החזיר? לא נורא. נלמד לחיות עם זה. ואין רע בלא טוב – חישבו על הכולסטרול! העיקר, שמשחקי הכדורגל בשבת לא יבוטלו, אז עם כל השאר כבר נסתדר. גיור כהלכה? – בבקשה. למה לא? בואו וחישבו כמה צרות ירדו עלינו בגלל הגויות והשיקסות למיניהן. אפשר לחשוב שמרלין מונרו, או ליז טיילור, תיבדל לחיים ארוכים, הביאו מי יודע איזה כבוד לישראל. נאמר במפורש בספר עזרא: "... אנחנו מעלנו באלוהינו ונושב (בבתינו) נשים נכריות מעמי הארץ... ועתה נכרות ברית לאלוהינו להוציא על נשים והנולד מהם בעצת אדוני והחרדים..." אם לעזרא זה היה טוב, אז מי אנחנו שנבוא להתלונן? מה שהיה הוא שיהיה...

תמיד רצינו במדינת חוק, אז עכשיו, ברגע שהחרדים לדבר אדוני יטלו על עצמם את המדינה, יהיה דין ויהיה דיין, וחוקים ומשפטים אשר ציווה אלוהינו אותם וכו' וכו'.

אנחנו, קרי החילונים, קרי 85% מתושבי המדינה היהודים, כבר עשינו מספיק. אמנם לא מי יודע מה יצא מן העשייה הזאת, אבל מגיע לנו לנוח. ככתוב: "אשר נתן מנוחה לעמו ישראל".

נלך לדוג דגים, נעיין בספר, נזרוק פה ושם, לשם גיוון, אבנים על השוטרים בחורי הישיבה. אז מה אם ייסגרו התיאטראות ובתי השעשועים בנוסח הגויים, ימחק שמם? בינינו – ההצגות לאחרונה הן לא מי יודע מה? העיקר – כדורגל בשבת יהיה? נו, זה העיקר. נחיה לנו בשלום ובשלווה, כי יש אלוהים גדול בשמים ויש, ברוך השם, גדולי התורה ויש חכמי התורה ויש דיין ויש רב. ככתוב: "לרוב תרבה נחלתו". להורות לנו את דרך הישר. ובא לציון גואל.

אלא מה? – אם יקום אחד המנהיגים מן החילונים ולא יחפוץ לוותר על כיסאו, נאמר, למשל, אריק או אחד מן היצחקים למיניהם, או להבדיל, שמעון, אז שיטריחו את עצמם, במחילה מכבודם, ויגדלו זקן, ופאות, ויחבשו שטריימל, ויסורו מרע ודרך הגויים לא ילמדו. אז נשקול ונדון בדבר.

הרעיון בכללותו נראה לא רע, נכון? אלא מה? – אליה וקוץ בה: מי יהיה ראש הממשלה החרדית שתקום? הרי יש רבים כל־כך הראויים, כנאמר: ונלחמו זה בזה. וקמים ומחרימים זה את זה. דא עקה? אני חושש שעל כך יתפוצץ העניין.

בעירה בבארותיים

ים שי שעבר, ערב הבחירות, שלח אמיר יוסף את אשתו וילדיו לבית הורי האשה והצית את ביתו שבמושב בארותיים ואת החממה הצמודה לו. סיפור הסכסוך בין אמיר והמושב הוא סיפור על מגדל פרחים שנפל, חוב של כרבע מיליון שקל, הלוואות בריבית ובשיטת הערבות ההדדית". יש הרבה אמירים במושבים. אמיר של בארותיים גר היום באוהל

מאת גבי בשן   צילום בועז לניר

רק עשר דקות של נסיעה מפרידות בין הטיילת הצבעונית והמצועצעת של נתניה, הרוחשת מטרוניתות צרפתיות לבין האינתיפאדה המשתוללת בטול־כרם. אי־שם, ברגע האחרון טרם בואכה טול־כרם, מעברו השני של מחסום המשטרה, משתרע לו עולם אחר, לא מכאן ולא משם, עולם שטוף תככים ולחצים, רוחש דרמות אנושיות, שנאות וקנאות, איומים ואלומות, שיחות טלפון ומכתבים אנונימיים.

הכביש הצר המוביל אל מושב בארותיים, שנוסד ב־1949 על־ידי עולים מצ'כוסלובקיה, נראה שקט ורוגע. מעת לעת חולף עליו טרקטור של אחת משלושים המשפחות (מתוך 97) שעדיין עוסקות בחקלאות, או טנדר מטול־כרם הסמוכה. לצד הדרך, על־רקע של בתים, חווילות מפוארות ועתירות מטראז' הטובלות בירק כרדשא ברחובים וחוסות בצל צמרות צאלונים ופיקוסים צפופי עלווה, לצידן שוכנים בתי־סוכנות קלופי טיח של ארבעים ושמונה מ"ר, בלב שדה קוצים וחרולים. וזעיר פה וזעיר שם נראה שריד של עץ־נוי פורח בחצרות העלובות, זכר לנסיון נואש להפריח את השדה החרב. את התמונה הכפרית משלימים מעת לעת קול קרקור תרנגולות או געיית פרה.

עיט על שדותיך

כמעט בקצה הדרך, מיד לאחר הבית הגדול של בנו של מזכיר המושב, יחזקאל פריד, מתגלה לעיני העוברים בית קטן, צבוע כולו בשחור. על הקירות מצויירת כתובת מחאה ענקית — "פה נטמנה ההתיישבות". מאחורי הבית חממת ענק, על חצי קומה, שרופה לחלוטין, מבט אל תוך הבית מגלה גל אפר גדול וקירות שחורים מפיח. בצל האוהל המאולתר, הנטוי לצד הבית, יושבים יוסי אמיר, רעייתו ניקול ושלושת ילדיהם — אור (7), מורן (4) וסיוון (2).

המשך בעמוד הבא ←

המשך מעמוד קודם

יוסי הגיע לבארותיים בגל העלייה מתוניס, ב־1956, כילד בן שש. לאחר שירות צבאי בשריון חזר למושב וירש את משק אביו כבן ממשיך. מכאן ואילך מקביל סיפורו של יוסי לרוב הסיפורים של מגדלי הפרחים במדינת ישראל: גידול פרחים, נסיקה כלכלית — וצלילה חדה כלפי מטה עם הגדלת מיכסות הפרחים ונפילת המחירים המטורפת בשנת 1979, עד לפשיטת רגל ב־1982.

בנקודה זו הופך הסיפור לסיפור ראשומון של יוסי אמיר ומושב בארותיים. יוסי, בניגוד למושבניקים רבים אחרים, לא הבין את השיטה. הוא לא בנה לעצמו בעת הפריחה הכלכלית בית גדול וחדש, אלא השקיע את כל כספו בבניית החממה הענקית, ששוויה מאתיים אלף דולר. אך הוא הצליח לנקר את עיני שכניו בניהול אורח חיים שנראה בעיני המושבניקים מבארותיים כראוותני. כל החברים ששוחחנו עימם נטו לייחס את הסתבכותו למגלומניה. „איפה המגלומניה?" שאלנו. התשובה שחזרה על עצמה מפתיעה בנאיביות שלה: „הוא שיחק טניס".

וכגודל ההשקעה כן גודל הנפילה. אם לאחרים נותר אחרי הנפילה לפחות הבית — יוסי נשאר עם חממה ענקית וחסרת תועלת. כל נסיונותיו להסתייע במושב לפתרון בעיותיו נדחו, כנראה על רקע התנהגותו השחצנית והמתנשאת. הוא נכנס להליכי פשיטת רגל וכינוס נכסים — אך התאושש, וב־1984 החל לגדל שתילי ציפורן. באותה עת מונו מעליו שני מנהלים מטעם המושב, שהיו אמורים למנוע את הסתבכותו המחודשת. המשק החל להשתקם, אך החובות עדיין תפחו והשנאות מן העבר ריחפו מעל כמצפות לרגע הנכון.

ב־1.7.84 נפלה על יוסי מכה נוספת. מספר יוסי: „מדריך ארצי של משרד החקלאות, יצחק מור, איבחן את מחלת הריזוקטוניה ב־20% מהשתילים במשתלה. מור נתן הוראת עקירה לכל השתילים שהועברו כבר למגדלים, הודיע על סגירת המשתלה ודאג להפיץ את דבר קיום המחלה ביישובי הסביבה. עשרה ימים מאוחר יותר הודיע לי מור שכל השתילים שנלקחו לבדיקה במכון וולקני נמצאו בריאים ולא נמצאו בהם כל גורמי מחלה. אך הנזק כבר היה בלתי הפיך."

משלב זה ואילך החלה מסתובבת הסחרחרה. משרד החקלאות דחה, לדבריו, את תביעתו לפיצוי. השם הרע של המשתלה התפשט בכל האזור וחקלאים סירבו לקנות ממנו שתילים. המושב לא הסכים לעמוד לצידו במאבק משפטי נגד משרד החקלאות. ב־15.7.84, חמישה ימים לאחר ההודעה שהשתילים נמצאו בריאים, עטו העיטים על הטרף המפרפר. באותו יום נפלה בישיבת ועד המושב החלטה להגיש תביעה נגד אמיר, בגין חובו בכרטיס השוטף.

הפקדת כספים לצורך ספקולציות

זה המקום לעצור ולבדוק את חוק האגודות השיתופיות, שבו מוגדרות סמכויות הוועד. נאמר שם במפורש: „על הוועד... לסייע לחבר האגודה בכל עת ובמיוחד בעת מצוקה ברוח עקרון העזרה ההדדית". לתוהים על מצב האגודה, שהחליטה כנראה לא לעמוד מאחורי העיקרון הזה באותה עת, הרי שבשנים 83־86 נלקחו על־ידי האגודה הלוואות בסך כולל של 2,200,000 דולר. בשנת 84 לבדה נלקחו הלוואות בסך 750,000 דולר, שמתוכם 400,000 דולר היו הלוואות פרטניות עבור 20 חברים מבין 97 בעלי המשקים. לחבר האגודה שמואל כץ, למשל, שהיה חבר הוועד הקודם ואשר כרטיסו השוטף נמצא בדרך כלל ביתרת זכות, אושרה, לדברי אמיר, זכות לקבלת הלוואות בסך 63,000 דולר, מתוכם 3000 דולר שנועדו לרכישת מחשב אישי. נגד אמיר, לעומת זאת, הוגשה תביעה משפטית למרות המצוקה שנקלע אליה שלא באשמתו. לכך היה העוז לפרסם בעלון המושב דרישה למצות את הדין עם אמיר, ובעת ובעונה אחת להציג תביעה להעלאת ריבית הזכות בחשבונות החברים. כשנשאל כץ על ההלוואות שאושרו לו, הכחיש את העניין בשפה רפה ואף איים עלינו בתביעה משפטית אם נפרסם זאת.

ועד המושב, כאמור, לא הסכים לסייע לאמיר במאבקו ועוד הוסיף וסגר לו את ברזי האשראי ואף את חשבון המכולת. ניסיון אחרון שעשה לגדל ירקות הכניס אותו למאבק נוסף עם המושב. בסוף 1984 ביטל ועד המושב המחאה שנתן לאמיר עבור ספקי זרעים וחומרי הדברה. ההמחאה ניתנה לו כביטחון עבור פדיון ירקות שסיפק דרך האגודה, והיא בוטלה למעלה משבועיים לפני מועד פרעונה. כלומר — מלכתחילה לא היתה כל כוונה לכבד את ההמחאה. פעולת הביטול אושרה בדיעבד באסיפה, שבוע ימים לאחר מועד הפרעון.

הסחרחרה המשיכה להסתובב. המושב סירב לכבד גם המחאה שנתן כביטחון לכונס הנכסים, והכונס איים לפתוח את כל הליכי פשיטת הרגל מהתחלה. בתמורה לפרעון ההמחאה דרש ועד המושב מאמיר להציג שטר ביטחון על סך 20,000 ש"ח חתום על־ידי שני ערבים ולשעבד את הבית והמשק לרשות המושב. כל פניותיו לסיוע, שהסתמכו על תקנון תנועת המושבים, לא נענו, למרות שבאותה עת ניתנו, כאמור, הלוואות לחברים אחרים. אמיר חש שכולם נגדו, וטבעת המצור הולכת ומתהדקת.

באותם ימים, ללא כל קשר לפרשת אמיר, החלה להיחשף פרשה של אי־סדרים בהנהלת החשבונות של המושב. מזכיר הכפר שפרש, אשר גוטלון, הסתבך במשיכת כספים שלא כדין, ופניית הוועד למשטרה בוטלה רק לאחר שכל הכסף הוחזר. ועדת הביקורת בכפר גילתה, שחברים בעלי יתרת זכות קבעו על דעת עצמם את הריבית בה יזוכה חשבונם. נתגלו הלוואות שניתנו למקורבים ללא הצמדה, תוך העימה על מערכת הנהלת החשבונות הממוחשבת. הלוואות שנלקחו עם ביטוח שער שוערכו בהנהלת החשבונות במלוא פיחות שער המטבע, כשהשערוך נופל כולו על כתפי החברים הנמצאים ביתרת חובה. חיובי הריבית נעשו אחת לחודש במקום אחת לשלושה חודשים, כחוק, וכל החשבונות במושב — של בעלי חשבון זכות והחובה כאחד — תפחו ללא הרף לכיוונים שונים, כמובן. מזכיר זאת חבר המושב טוביה ארד, שנפטר לא מכבר, במאמר שפרסם בעלון המושב: „יש לזכור ולהזכיר את התקופה

אמיר, ניקול והבת הקטנה בסככה השרופה

כאשר הפקידו כספים לצורך ספקולציות (כולל אני) ועשו רווחים נאים שבמימושם אנו חשים כיום". מסביר שמואל כץ: „זה התחיל בתחילת תקופת האינפלציה, ואף אחד לא הבין אז מה זה שערוך, חוץ מזה הכתובת לטענות אלה היא ברית פיקוח, האמורה לפקח על הנהלת החשבונות במושבים, ולא חקלאים שאינם מבינים דבר בנושא."

מושג־מה על גודל הנזק שנגרם נותן פסקי־דין שניתן במשפט של מושב אחר, חניאל. אותו פסק־דין פסל את שיטת חישובי הריבית החודשית במקום תלת־חודשית, והביא לזיכויים של התובעים בחמישים אחוז מהחוב למושב. אותה התייחסות קיימת, כמובן, גם לגבי בעלי ריבית הזכות — מן העבר השני. דהיינו — הזכות אינה זכות והחובה אינה חובה, והריבית גורמת באופן שוטף מכרטיס לכרטיס.

נסיונות של ועדת הביקורת לחשוף את הפרשיות עד תום — טורפדו. מנהל חשבונות ששיתף פעולה עם הוועדה פוטר על־ידי הוועד בטענה של התרשלות בעבודה.

„בזמנים אלה" — אומר יו"ר הוועד, אברהם פריד — „נערכת בדיקה מקיפה של הנושא על־ידי רואה חשבון עצמאי. אין זה נכון שהמדובר במקורבים, ולראיה — חבר ועדת הביקורת, שאול בשירי, הוא אחד הנהנים העיקריים מפרשת ההצמדה. להערכתי — למרות שמשלב זה אינני יכול להיות ערב לכך — הרי שכל העניין נובע מתקלה כלשהי במערכת הנהלת החשבונות". שאול בשירי עצמו מספר במשך שעות ארוכות על שיחות טלפון ליליות מאנשים אנונימיים המטפטפים אליו אינפורמציה ודו"חות מחשב המגיעים אליו בעילום שם, ועל רוחו של „פאפא גוטלון" המרחפת מעל הפרשיות. „גוטלון, אלוהים! לא יכול להיות" מצטט בלעג בשירי, יליד טוניס, בהונגרית שוטפת במבטא סלובקי את קריאות התדהמה של אנשי הכפר לשמע גילויי הפרשיות. פריד דוחה בתוקף את הטענות כלפי גוטלון. לדבריו, על אף שמעד בסוף דרכו, הרי הוא האחראי הישיר לכך, שחובו של מושב בארותיים עומד כיום על סך שני מיליון ש"ח בלבד.

ללא בית, ללא חממה

הרוחות הרעות שהחלו מנשבות במפר לא פסחו גם על אמיר, שראה עצמו כמקופח ב„חלוקת השלל". סעיף 42 בתקנון תנועת המושבים מונע מחברי המושבים לערער על כרטיסי הנהלת החשבונות שלהם, ומותיר אותם כצמיתים מול חברי ההנהלות. הוא החל לדפוק על השולחנות. זה לא הוסיף, כמובן, למניותיו במושב. הוא ניסה לעסוק בעבודות צדדיות, כגון ייצור לולי עץ לתינוקות, תמונות, גגות וכו', אך לא ראה ברכה בעמלו. הריבית המשיכה לתפוח.

ביום שני שעבר, ערב הבחירות, החליט אמיר לעשות מעשה. [illegible] הוא שלח את אשתו וילדיו להורי האשה והצית את ביתו, עם [illegible] גאז בתוכו, ואת החממה. במושב נשתררה פאניקה. [illegible] הועמד בכוננות, וכוחות גדולים של משטרה [illegible] למקום. רק נס הוא ששסתומי הביטחון מנעו את [illegible] ונמנע אסון כבד. שכניו, האומרים שהוא שונא [illegible] שנים, מספרים שילדיהם מפחדים לישון בבית [illegible] אמיר עצמו דאג, לדבריהם, לתעד את כל השריפה [illegible] במטרה לנסות להרחיק את השכנים. אמיר מאשר [illegible] אך טוען שהזהיר את השכנים. שכנתו, לילי [illegible] בתוקף. ועד המושב אף שקל פנייה למשטרה [illegible] רכוש המשועבד למושב, ורק בלחציהם של [illegible] נוחה הרעיון. לאחר שראה אמיר שהבית [illegible] שמבחוץ הוא נראה כאילו רק קצת פיח פרץ [illegible] צבע אותו מבחוץ בצבע שחור וכתב את כתובת [illegible]

[illegible] ניקול וילדיהם יושבים כעת בצל האוהל [illegible] לאמצעי התקשורת, אמיר השיג את מה שרצה: [illegible] למצבו. עיתונים, רדיו. רק הטלוויזיה לא [illegible] של הבחירות, אך עוד יהיו [illegible]. המרעצה [illegible] אל המשפחה עובדת סוציאלית, כדי לנסות להקל [illegible] בה הסתכמו עצותיה של העובדת הסוציאלית בשיחות טיפוליות עם האשה והילדים. חובו של אמיר למושב מסתכם ב־224,000 ש"ח.

אין ספק שיוסי אמיר הקל את המלאכה על מתנגדיו. הוא לא נחמד. הוא שחצן, מתגרה, ובעל כושר ביטוי מעולה שאינו בורר במילותיו. העובדה ששטש רגל לא הוסיפה לשמו הטוב, ונושים רבים עטו לא פעם על ביתו. הוא הסתכסך אפילו עם עורכי הדין המייצגים אותו ומתחלפים חדשות לבקרים. גם אצל בני משפחתו הרבים המפוזרים באזור קשה לגלות אהדה יתירה אליו. הוא הצליח לטפח מסביבו במשך השנים עדת שונאים, גם מקרב חבריו הטובים ביותר. יוסי קיסלה, חבר לשעבר: „הוא תמיד חשב בגדול. הזהרתי אותו וזה לא עזר". „מה זה נקרא לחשוב בגדול, יוסי?" „אמרתי לך, טניס. כמעט התחלנו לחשוב שמגסחורף צריך להתחיל להיורד."

אך השאלות העיקריות נותרו ללא מענה: מדוע יוסי וניקול אמיר, שהשקיעו את כל כספם במשק, נותרו עם בית קטן ועלוב ועם חובות אדירים, כעוד בעלי משקים אחרים הצליחו לבנות בתי ענק ולהישאר ללא חובות אישיים? האם באמת מדובר רק במגלומניה? ואולי בחישובי הריבית המעוותים? ואם אכן כך הדבר — אולי שורש הרע הוא בשיטה, אותה שיטה המאפשרת למגלומנים להשתלח בהוצאות חסרות־דסן על חשבון הערבות ההדדית ובבוא יום פקודה לתבוע את פרעון השטר משכניהם? ומה בדיוק עומד מאחורי המושג שטבעו אבות ההתיישבות, „ערבות הדדית"? עד כמה הצליחו להשחית שנות האינפלציה את אותם חקלאים תמימים, שעברו מעיסוק בחקלאות לעיסוק בריבית? האם המושג „חקלאי", שהיה גאוות הציונות המתחדשת, הופך ל„כפרי" ומתחיל לקבל את המשמעות של „קולאק", כמו בעולם כולו?

על בארותיים שוקעת שמש הסתיו, ומכיוון טול כרם נשמעות יריות. מחסום הביקורת ניצב על אם הדרך, פרות גועות בדרכן אל מכוני החליבה, ורק קול יללות התנים חסר על מנת לחזור לשנות החמישים. נסים זוילי, יו"ר מחלקת ההתיישבות בסוכנות, יכול לראות מדי יום, בדרכו לביתו שבמושב עולש, את המצבה השחורה להתיישבות המתנוססת על אם הדרך. אל תוך הבתים נאספים החקלאים, ומתחילים להרים טלפונים. החיים האמיתיים מתחילים רק עכשיו. ■

דוגמנית של לולי־עץ

תגובת ועד מושב בארותיים

תגובת ועד המושב היתה מוזרה, בלשון המעטה. בתחילה סירב יו"ר הוועד, אברהם פריד, לענות על שאלותינו, ורק לאחר שהובהר לו שגירסת אמיר תעמיד את המושב באור שלילי ביותר והכתבה תהיה חד־צדדית, ניאות לפגישה יחד עם יתר חברי הוועד. משלב זה שיתפו פריד וחבריו פעולה תוך הפגנת רצון טוב, אך ללא הצלחה יתרה. רוב שאלותינו נענו בתשובה שהוועד התחלף ואנשי הוועד החדש אינם בקיאים בנושאים שהתרחשו בתקופתו של הוועד הקודם. הכרזות כגון „לא ייתכן שדברים כאלה יתרחשו במדינת ישראל" ודומות להן אמנם זרמו בשפע מכל הצדדים, אך תשובות קונקרטיות כמעט לא היו. השיחה שנערכה לא היתה עניינית, למרות המאמצים הכנים שעשו חברי הוועד, וגלשה להאשמות כוללניות ובלתי מבוססות על עובדות כלשהן. שוב ושוב חזר נושא משחקי הטניס של אמיר, וטיעונים בדבר הפסד כספים בעסקים מחוץ למושב. איש לא ידע להצביע על עובדות מדויקות. על אשתו, למשל, נאמר שעסקה בדוגמנות. בבדיקה שערכנו הסתבר שהמדובר במודעה שפרסם אמיר בעת שניסה לעסוק בייצור לולי־עץ במושב ואשר אשתו הצטלמה בה כדוגמנית. אמיר עצמו מכחיש בתוקף את הטענה שהיו לו עסקים כלשהם בעיר. הוזכרו מספר מקרים של ישיבות ועד שאמיר זומן אליהן לצורך טיפול בעניינו, אך לא הגיע, וכן הצעות פשרה שהוצעו לאשתו ושמגמתן הברורה היתה להוציא את משפחת אמיר מהמושב. ניקול הסכימה להצעות, אך בעלה דחה אותן על הסף. שני חברי הוועד שמונו לאפוטרופסים של אמיר, מנחם קליין ויונתן זלצמן, לא נמצאו במושב בעת ביקורנו וסירבו לענות לשאלות בטלפון. הם גם הכחישו את העובדה שנמסרה לנו מוועד המושב, שהם אלה אשר מונו להיות אפוטרופסים. מזכיר הכפר במשך שנים רבות, אשר גוטלון, היה מוכן ברוב טובו לדבר איתנו על בעיות החקלאות והמושבים במדינת ישראל, אך סירב בתוקף להתייחס לכל הנושאים הנוגעים ליוסי אמיר או לכל נושא ספציפי אחר מתקופת כהונתו, תוך שהוא מפנה אותנו בחזרה לפרוטוקולים ואל חברי הוועד הנוכחי. אמיר, לעומתם, בא מצויד בתיק עבה של מיסמכים, גילה נכונות להשיב על כל שאלה ועיגן את תשובותיו במיסמכים.

לגבי הטענה שהמושב לא סייע לאמיר לאחר פסילת המשתלה, נאמר לנו שאמיר הופנה ללשכת הבוררות בתנועת המושבים. לא הובהר לנו מדוע הוגשה דווקא באותה עת תביעה משפטית נגדו.

שאלה בדבר ההמחאה של המושב שניתנה על־ידי אמיר לספקים ובוטלה על־ידי המושב מדגימה את חוסר הרצינות של חברי הוועד. הוסבר לנו, שההמחאה בוטלה משום שאמיר נתפס כשהוא משווק שתילים באופן עצמאי בקלנסואה. בתצהיר בשבועה שהוגש על־ידי אשר גוטלון לבית המשפט נאמר, לעומת זאת, שההמחאה בוטלה משום שהוסבה על־ידי אמיר שלא כדין. כזכור, בוטלה ההמחאה למעלה משבועיים לפני מועד פרעונה, בעת שאיש לא היה יכול עדיין לדעת על ההסבה.

מושג כלשהו על היחסים בין הנהלת המושב לחבריו אפשר לקבל מתוך פסק דין של בורר שניתן ב־28.7.85, בסכסוך בין משפחת קנירש לבין המושב. אומר הבורר, עו"ד שפירא, בפסק דינו: „הסירוב של בארותיים למכור לאבשלום קנירש צינורות פי.וי.סי, הוא בעיני קטנוני ובלתי מוצדק. שוכנעתי כי הטיפול במיכסות הביצים במושב לא היה נקי מפגם." ומסכם הבורר: „התרשמתי כי האוחזים בהגה השלטון במושב בארותיים מזלזלים, לעתים, בכללי המינהל התקין והדמוקרטיה, ועוסקים בצרכי הציבור כאילו עסקו בתוך שלהם. צר לי שכך הם הדברים הואיל ומדובר באנשי עמל הדבקים באדמתם, אשר הסכסוכים, שרובם מיותרים, עלולים להביאם להרס כלכלי."

כיום מציע ועד המושב למשפחת אמיר לרכוש עבור המשפחה דירה של 60 מ"ר („20% יותר גדולה ממה שיש לו כיום", כהגדרת אברהם פריד) בנתניה או בעיר שדה אחרת, תמורת מחיקת כל החובות. אמיר דוחה את ההצעה, ודורש כיסוי כל ההפסדים שהיו לו במשק. זהו, לדבריו, מפעל חייו.

תגובת משרד החקלאות

עד היום לא הוגשה כל תביעה כנגד משרד החקלאות, למרות שהמקרה אירע לפני ארבע שנים. במידה שלמר אמיר יש תביעה כלשהי נגד המשרד הוא מתבקש להגיש אותה והיא תטופל טיפול ענייני.

ולמי הצביע ליבוביץ?

רשעות מטופשת וטיפשות מרושעת, מכנה פרופ' ישעיהו ליבוביץ' את מדיניות ממשלת ישראל כלפי העם הפלסטיני. „הפאשיזם חוגג, ואם לא תחולק הארץ בין שני העמים, החורבן ודאי." איש לא יוצא נקי תחת שבט לשונו, לא שמאל ולא ימין. הפעם הצביע מפ"ם

מאת **אלישבע אילון** צילם בועז לניר

היה משהו צף בקול, אזור הטוטולריים של ארצנו הקטנטונת, כשטען, אולי שני בקרים לפני מעמד הקלפי — „אני הכי קרוב בדעותי לרק"ח, אבל אני לא חושב שערבים יכולים להחליט על נסיגה של צה"ל מהשטחים, או כל החלטה אחרת בנוגע לצה"ל. וברק"ח הרי יושבים ערבים ויהודים אז אני לא חושב שאתן להם את קולי".

האיש שנתפש כיותר ישיר, דבק, ברור, בלתי הפיך בעמדתו, זה שרק לפני כחודש השיב לאילנה דיין ב„בוקר טוב ישראל" על שאלות בנושא משבר הבריאות, כי הפתרון האחר והיחיד הוא שתי מדינות לשני עמים על אפה וחמתה של אלמוזלינו, לא דבק באף מפלגה. לא, הוא לא דבק בעיקרון אלמנטרי של שמירת דיסקרטיות, רק חיפש שוב ושוב אצל עצמו את דרך הפשרה בין הרע במיעוטו לטוב שבמעטים. בסוף מצא.

כשביקשתי ערב בחירות לראיין אותו למחרת הבחירות, לא ידעתי — שיצביע מפ"ם. והרי היה לי לפחות חצי סקופ, פלוס גימיק תקשורתי פר־אקסלנס, שלא לדבר על רבים מהקולות הצפים שאולי היו מחליטים בסוף לשים „מפ"ם", רק בגלל שזה מה שליבוביץ שם. אולי.

היום השביעי

גשם עצבני ירד בדרך מתל־אביב לירושלים, האנשים באוטובוס היו אדומי עפעפיים אחרי ליל מידגמים מתוח. כותרות העיתונים כעסו על סוקרים, שלא ידעו לחזות את התחזקות הכוחות השחורים, נהג המונית, שהואיל להסיע אותי, שם פס על המונה והוריד אותי באוסישקין 62, כשהוא מקלל את החוק ואני נכנסתי לגוב הליבוביצי ברגליים רטובות.

מתוך כספת האני־מאמין, אני־בוחר, אני־רוצה שלו, שלף את טיעוניו. חלקם נשמעו כבר המון פעמים, חלקם קיבלו ואריאציות בגוון מעט שונה. למעשה, אין לפרופסור ישעיהו ליבוביץ שום כוונות לחדש משהו. מי שצריך לשנות כיוון מבחינתו, הם בעלי הדיעות אותן הוא מכנה פשיסטיות. אצלו, כמו תמיד, הטונים הגבוהים עדיין עולים באותן נקודות רגישות, עדיין נוגעים בשאגה לצורכי הטעמה, עדיין יורדים אל לחישות סנוקרת חסרות פשרה.

הנבואה שניבא יום אחרי תום מלחמת ששת הימים התגשמה. „היום השביעי", כך הוא מכנה אותה (את הנבואה) וזווית הפה מחייכת את „חיוך ידעתי" האופייני. הוא אמר, שאם לא תקום מדינה פלסטינית תהפוך ישראל למדינת צבא ושב"כ והוא ידע על מה הוא מדבר. עכשיו אין לו נבואה חדשה לשנת 2000, יש לו רק התניה, אם — אז, ואם לא — אז. אם תחולק הארץ לשני העמים יש סיכוי לשלום, ואם לא — אז מבפנים מדינת ישראל תהפוך יותר ויותר פשיסטית. יקומו מחנות ריכוז, לא רק לערבים. השלטון הכובש יסגור עיתונים ערביים, גם את „על המשמר". מבחוץ, נגיע למלחמת חרמה עם כל העולם הערבי ממרוקו ועד כווית כולל, כמובן, מצרים. באותה מלחמה, הסימפטיה והגיבוי של כל העולם יהיו לצד הערבי ואת ההיגיון הזה קשה להפריך, בטרמינולוגית שעון בן חיל, הלא הוא שעון החול המפורסם, אפילו ליבוביץ מעדיף לא לחשוב על מה בדיוק יקרה כשנגיע לנקודת האפס על פי אותה טרמינולוגיה. הוא לא מוכן לנבא עד כמה יהיה כאן נורא, אפילו עבורו קשה נבואת הסוף המר.

בינתיים הצביע מפ"ם.

למה מפ"ם?

„כי צבן היה היחיד, שאמר בצורה פחות או יותר ברורה, שיש להסתלק מהשטחים הכבושים. הוא אמר את זה כמעט במפורש."

והיו לו עוד כמה סופרלטיבים לצבן שביקש, משום־מה, לא לפרסמם.

הופתעת מתוצאות הבחירות?

„לגמרי לא. אחרי 20 שנה של חינוך כמו זה שזכינו לו, המסקנה ההגיונית היא מאיר כהנא בכבודו ובעצמו."

כל 20 השנה קיבלנו אותו החינוך?

„שמעון פרס, זה שמדבר כל כך הרבה על שלום, היה בממשלת הרוטציה שנתיים ראש ממשלה ולא נקף אצבע למען השלום. הוא אינו מוכן להידבר עם אש"ף. כך גם כתוב במצע של המערך. זאת אומרת, שאנחנו רוצים להמשיך בשלטוננו האלים על הפלסטינים. להגיד לא לאש"ף זה בדיוק כמו שאש"ף יגיד לא למשא ומתן עם שמיר. אנחנו יכולים לקבוע לעם הפלסטיני את נציגיו?"

את גולדה כינית פעם זקנה מרושעת, איך אתה מכנה את שמיר?

„נכון. היא הייתה מרשעת, מצומצמת אופי, כל מה שהיא ידעה זה שמפא"י זה העם היהודי ומפא"י זה האנושות והצדק, זה הכל. שמיר? הוא טרוריסט ותיק. אני קורא לו מנהיג של תנועה יהודית, שהציעה את שירותיה להיטלר. לשמיר באופן אישי לא היה חלק בזה, אבל לבגין כן. כל זה כשרומל עומד על סף כיבוש הארץ."

הרחקת לכת אל העבר וטיעון זה שלך מוכר. אני מתכוונת לשמיר היום. בוא נאמר לגוש הימני. הם טוענים לשלום ולביטחונה של מדינת ישראל והם גם כנראה ירכיבו את הממשלה הבאה. הביטחון ניצח את השלום בבחירות האלה?

„למדינת ישראל לא היה ולא יהיה ביטחון, אף פעם, בשום תנאים ובשום סיבות. כל מה שניתן לעשות הוא לנהוג בחוכמה כדי להפחית את הסכנה לקיום מדינת ישראל. זוהי בעיה פוליטית, לא צבאית. אלא מה אנחנו עושים? ב־'56, 7 שנים אחרי הסכמי רודוס, 7 שנים של שקט, בן־גוריון עשה בחשאי הסכם עם האנגלים והצרפתים. הוא יילחם למענם על תעלת סואץ ותמורת זאת אנחנו נהיה רשאים לכבוש את סיני. בן־גוריון הכריז בישיבת כנסת על מלכות ישראל השלישית, מן הלבנון ועד מפרץ שלמה. פוחלצים עמדו על רגליהם באותו מעמד ושרו את התקווה. רק קומוניסטים לא השתתפו. 36 שעות לאחר מכן קרא בן־גוריון אולטימטום שנתקבל מהרוסים, לפיו דורשת בריה"מ מישראל לחזור לגבול הבין־לאומי אחרי שהתקיפה את מצרים ולא — תנקוט בריה"מ את כל האמצעים העומדים לרשותה. אמריקה הצהירה שלא תתערב ובן־גוריון שלא היה חולה נפש חזר לגבול הביטחון בבושת פנים. אז אם האינטרס של המדינה זה מלכות ישראל השלישית, אם זהו ערך, אז אנחנו עושים מה שהמושחתות במדינות האימפריאליסטיות עשו.

„ביום הכיפורים מה עשינו? הכרחנו את סאדאת לצאת למלחמה. הוא הרי הציע לגולדה שלום, אבל היא דחתה אותו ומשה דיין מה אמר? הוא אמר, אני מעדיף שארם־אל־שייח' בלי שלום ולא שלום בלי שארם־אל־שייח'. אז אני לא מבין למה טוענים נגד העם שמצביע לגנרלים? חינכו אותו לזה. מלחמת לבנון, שהיא רשעות מטופשת וטפשות מרושעת, התאפשרה בהסכמת המערך. בגין לא ... לצאת למלחמה אילו 45% בממשלה היו מתנגדים. אבל הם ... להפוך את לבנון למדינת חסות של ישראל ולהפוך למעצמה ... יותר במזרח התיכון. ומה היא אותה מעצמה? אותו אגרוף ... הרי כוחו בא רק מזה שהוא עטוף בכפפה של פלדה ... שמרופדת כפנים בשטרות ירוקים. זה ביטחון?"

אתה אומר שגם בן־גוריון היה פשיסט?

„בן־גוריון לא היה פשיסט. אבל הוא שם את הממלכתיות כערך ... מזה נובע המשפט המפורסם ,טוב למות בעד ארצנו'. אבל ... מחייב אותי, האם זה מחייב כל אחד אחר? התשובה היא לא.

> **„כבשנו את הארץ והפסדנו אותה. אין לנו שום זכות עליה. כמו שאין לנו ולאף עם אחר זכות על שום ארץ"**

„... לא נוחר בטוב למות בעד ארצנו' כערך ויש לי את הזכות ... לכך ואני אתנגד לכך בכל כוחי, גם אם הרוב שם לו כערך ... האינטרס של המדינה את מלכות ישראל השלישית. לרוב יש ... הרוב גם בחר בהיטלר. אבל האם זה אומר שהמיעוט ... להסכים לכך? זה שרוב העם בוחר בפשיזם, זה מחייב אותי? ... אני שולל ומתנגד לכך. יש גבול לחיוב הלאומי־מדיני. בן־גוריון לא היה פשיסט אבל הוא התווה את הדרך. האנלוגיה לבן־גוריון ביהדות הדתית הוא הרב קוק. הוא העמיד את עם ישראל ... ארץ ישראל כערך עליון, מקודש.

„אדוארד גיבל, אחד מגדולי ההיסטוריונים האנגלים, אמר ... ההיסטוריה כולה היא תולדות הפשעים, השגעונות והאסונות של המין האנושי. הוא אכן אמר אמת, אבל לא את כולה. ההיסטוריה היא גם תולדות המאבקים של בני האדם נגד הפשעים. עכשיו נשאלת השאלה לאיזה צד אנחנו משתייכים? והתשובה היא, שאין אצלנו מאבק נגד הפשעים. השלמנו איתם. אני שוב שואל, למה פרס לא הזמין את ערפאת למשא ומתן? אילו ערפאת היה מעז לומר לא, אז כל העולם היה לצידנו."

שוב ושוב אתה חוזר ומאשים את השמאל שהביא אותנו הלום. דווקא הוא ורק הוא אשם?

„השמאל גרם למצב והימין משתמש בו. היום הימין מפטם את העם בשקר הגמור, שהניצחון והגבורה והשלום הם הערכים העליונים ולכן צריך לכבוש ולשלוט. ב־1848, היא שנת „אביב העמים", הזהיר ההוגה האוסטרי, פרנץ גרילפלצר מפני „הדרך המובילה מן האנושיות דרך הלאומיות אל החייתיות', אנחנו עלינו על הדרך הזאת ביום שאחרי מלחמת ששת הימים ואל הסוף עוד לא הגענו. תאי גזים עוד אין אצלנו. אחרי הניצחון המזהיר היינו צריכים לעשות שלום. אין לכך זמן טוב יותר. ביום השביעי נחרץ גורלנו. היום אנחנו כבר בתוך־תוך התהליך. הפשיזם חוגג, ואם לא תחולק הארץ בין שני העמים החורבן ודאי."

בוא נתייחס לדברים שייחסת לרב קוק. ארץ ישראל איננה קדושה ליהודי המאמין?

„רוב רובה של ההיסטוריה של העם היהודי והיהדות לא קשור בארץ ישראל. ארץ ישראל אינה מרכזית ליהדות. אני מצביע על היסטוריה של 3000 ויותר שנים. היהדות איננה תלויה בארץ ישראל. אני לא שופט כאן אם זה טוב או רע, אני קובע עובדה. היו 80 דורות שחייהם וקיומם היו מעוצבים על־ידי היהדות בתוכן החיים, במנהגים. עבור זה מתו המונים. כל זה ללא כל קשר לארץ ישראל."

אלוהים עצמו מצווה לכבוש את הארץ.

„הוא לא אומר שאני ואת צריכים לכבוש את הארץ. הוא לא אומר ששמעון פרס ויצחק רבין וגאולה כהן צריכים לכבוש את הארץ הוא אומר שיהושע צריך. יהושע כובש את הארץ, גם זה לא בהצלחה יתרה. אין לזה שום קשר איתנו. אני אומר לך מה הקשר: ,ויהי דבר השם אלי לאמור, בן־אדם בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה בדרכם ובעלילותם ובטומאתם, כטומאת הנידה היתה דרכם לפני. ואשפוך את חמתי עליהם, על הדם אשר שפכו על הארץ ובגילוליהם טימאוה.' ירמיהו אומר את זה. כבשנו את הארץ והפסדנו אותה. ואין לנו שום זכות עליה, כמו שאין לנו ולאף עם אחר זכות על שום ארץ.

„עמוס, ירמיהו ויחזקאל מלאים בנבואות כאלו. ,ונתתי עליכם חרפת עולם וכלימות עול אשר לא תישכח', אומר ירמיהו. למי הוא מתכוון? ליהודי לפני 2800 שנים? לא. הוא מתכוון לי ולך ולילד ערבי בן ארבע שנרצח בידי צה"ל המצויד במיטב הנשק האמריקאי, לזה הוא מתכוון."

ארץ ישראל, בעצם קיומה והשמירה על קיומה משחיתה, אם כן, לדבריך, את היהדות?

„את זה אני לא אמרתי. את מחייבת את הפשיזם מתוך השמירה על הקיום. אבל הפשיזם איננו הכרחי. מלחמת יום כיפור לא הייתה הכרחית, אנחנו החלטנו עליה, כי אנחנו רוצים בכיבוש, זה ברור. המדיניות היא ששארם־אל־שייח' חשובה יותר מהשלום. ואת לא מדיניות הכרחית. מה שהכרחי זה, ש־20% מבני האדם מתים מסרטן, זה הכרחי, אבל לגמרי לא הכרחי להיות פטריוט הרוצה בכיבושים. רוב רובו של העם הוא בבחינת חומר גולמי. המנהיגים שלנו, מצד אחד בן־גוריון מצד שני הרב קוק הם האחראים. כבר אמרתי לך מה שאדוארד גיבל אמר, ההיסטוריה היא תולדות הפשיזם, השגעונות והאסונות של המין האנושי. התשובה טמונה בשאלה, לאיזה מחנה אתה משתייך, למשוגע או לזה שלוחם בשיגעון?"

אז אתה חי כאן כדי ללחום בשיגעון?

„אני חי כאן בגלל תודעתי העמוקה שארץ ישראל היא ארצי, בדיוק כמו שבתודעתם הכנה, הנפשית של האנגלים, אנגליה היא ארצם. יש לי תודעה חזקה, אין לי שום זכות."

וכשפריץ ושאקי אומרים, אף שעל, למה הם מתכוונים?

> **„למדינת ישראל לא היה ולא יהיה ביטחון בשום תנאים ובשום נסיבות. כל מה שניתן לעשות הוא לנהוג בחכמה כדי להקטין את הסיכון לקיום מדינת ישראל"**

„למה שהם אומרים. ומה שהם אומרים זאת נבואת שקר. נו, טוב, את התופעה הזאת אנו כבר מכירים היטב בהיסטוריה הרצופה שלנו. בשם הדת ניתן ליצור רשעות מטופשת וטפשות מרושעת. אבל האדם לא חייב להיות רשע. בכלל לא. יש רק דבר אחד שהוא צורך אובייקטיבי והוא המוות."

איך אתה מסביר את ההצבעה המסורתית של הדתיים לכנסת הי"ב?

„והלא בעצמך ענית לשאלה. זהו שיגעון והוא, כפי שאמרנו, מרכיב מרכזי בתולדות האנושות. ההמון נוהה אחרי נביאי השקר. אבל האם האמונה ברבי מלובביץ' יותר אבסורדית מהאמונה שהייתה ברוח בן־גוריון?"

ועכשיו, אותם נביאי שקר עומדים עלינו להחזירנו בתשובה בכפייה?

„זוהי שטות מדרגה ראשונה. למדינת ישראל זה עשרות בשנים יש חברי כנסת דתיים. בגלל זה עוד אף אחד לא פסק לנסוע בשבת וגם אף אחד לא יתוסף לשומרי השבת. בגללם אנשים שמו בקלפי ... זה דבר שדורשים לו הסבר, אף אחד לא דורש הסבר לכך שאמרו לאלפי אנשים אחרים לשים פתק אחר בקלפי „כדי שיהודים ישלטו בערבים. לזה כלל לא דורשים הסבר. אני לא רואה שום כפייה דתית."

לגדל ולסחור בחזיר יהיו עבירה על החוק?

„חוק כזה, אם יעבור, יהיה חוק חילוני בכנסת חילונית במדינה חילונית."

גם אם יישבו בכנסת 120 חברי כנסת דתיים?

„גם. שום מדינה אינה יכולה להיות דתית. רק בני אדם יכולים להיות דתיים."

כופים על אדם להרוג ולהיהרג

אז אין, לדעתך, דבר כזה שנקרא כפייה דתית?

„אין, על פי העיקרון הפשוט לפיו כל חוק הוא חוק חילוני. כולם אומרים שכוחם של הדתיים עלה. מה פתאום עלה? הם לא יכולים לאסור על אף יהודי לעשן בשבת. הם לא יכולים לעצור את הזנות. הם לא יכולים למנוע את ההומוסקסואליות. פרטיותו של האדם תישמר. גם אם יהיו חמישים חברי כנסת דתיים, זה לא יפריע לשום הומוסקסואל לעסוק בשלו. הם כן יכולים להצביע בעד עונש מוות על אנשי האינתיפאדה, זה כן. מי שסבור שיש התעוררות דתית טועה, אין אפילו רמז לכך. שמיר דתי? רפול דתי? בשנים הראשונות של מדינת ישראל היה כאן רוב סוציאליסטי, אבל לא היה רמז לסוציאליזם בישראל.

„יש כפייה במדינת ישראל, ועוד איך שיש. יש את חוק שירות חובה — כופים על אדם להרוג ולהיהרג, אבל אם סוגרים בית קולנוע בשבת זאת כפייה. זהו שקר, צביעות והנופה. אין להם שום יכולת של השפעה על החיים הריאליים כאן."

גם אם כל בתי העסק ייסגרו בשבת?

„מה זאת אומרת? ובאנגליה, ביום ראשון, לא סוגרים כל בתי הקולנוע בצו ממשלתי? אין לזה שום קשר לדת. הדוגמא המובהקת ביותר לכך היא התחבורה הציבורית. מבחינת דת ישראל אסור ליהודי מאמין לנסוע בשבת. אבל האם הדת אוסרת על אוטובוסים לנסוע בשבת?

„את דת ישראל בכלל לא מעניינים אוטובוסים. גם אם יאסרו את התחבורה הציבורית בשבת בחיפה, אנשים ימשיכו לנסוע במכוניות שלהם. שני יהודים חיים במדינת ישראל. הם אינם יכולים לאכול על אותו שולחן, לקיים חיי אישות יחד ולעבור יחד. בזה הם נבדלים. מדינת ישראל היא המכנה המשותף ביניהם, לכן שניהם חיים כאן."

> **„אם האינטרס של המדינה זה מלכות ישראל השלישית, אם זה ערך, אז אנחנו עושים מה שהמושחתות במדינות האימפריאליסטיות עשו"**

אנשים דתיים, ועכשיו גם הרבה חרדים, מורידים את אלוהים הטראנסצנדנטלי לרמת הכנסת. מה דעתך על זה?

„העם היהודי היום איננו עמה של היהדות. זוהי עובדה אחת בלי שום קשר לא"י. אלוהים הוא מעבר לעולם. אין לי קומוניקציה איתו. זוהי עובדה שנייה. אלוהים לא מופיע בחוקי מדינת ישראל, אבל הדתיים כן, והם רוצים להשתלב בחיי המדינה. בכך הם מקבלים עליהם את המדינה ועושים מה שבן־גוריון רצה, שהמדינה תחזיק את הדת בידיה. הוא לא נתן צ'אנס לאפשרות שהדת תחזיק את המדינה. בישראל המדינה ממנה את הרבנות הראשית, לכן זה אינו מוסד דתי, זה משרד של השלטון במדינת ישראל, מדינה שהדת בה משועבדת לה. מדינה חילונית, אפילו יהיו לה רק שרים דתיים."

איך אתה מסביר את התחזקות היהדות החרדית לעומת הציונות היהודית?

„ציונות יש רק אחת והגדרתה: ,הכוונה והמעשה המכוונים לקיום עצמאות לאומית מדינית של עם ישראל בארצנו'. בזה אין הבדל בין שולמית אלוני לבין הרב לוינגר, שניהם רוצים בכנות בעצמאות לאומית מדינית. למרות שהניגוד ביניהם עצום — שניהם ציונים במידה שווה.

„זה שכוחם של החרדים עלה? זה לא מפתיע. יש רבבות יהודים שהמדינה לא מעניינת אותם, האם זה הופך אותם לאנשים מושחתים מבחינה מוסרית? אני אחד מאותם בני אדם הרוצים עצמאות מדינית, אבל אני לא מוצא בזה חיוב מוסרי. הניגוד ביני לבין נטורי־קרתא הוא ניגוד פוליטי עמוק. אני רוצה במדינת העם היהודי היום — והם אינם רוצים."

והניגוד בינך לבין הימין, גם הוא פוליטי?

„הניגוד בינינו הוא בשאלת הגבול. זוהי אחת השאלות הגדולות של הקיום האנושי. איפה עומד הגבול בין מלחמת השחרור לבין מלחמת לבנון? איפה עומד הגבול בין המלחמות שהן הכרחיות לבין ,טוב למות בעד ארצנו.' אין אף מלחמה שהיא צודקת. יש רק עם הלוחם למען עצמאותו, הקריטריון הוא ההישרדות. אבל היכן עובר הקו הדק בין הישרדות לפשיזם אני לא יכול לשים את האצבע ולומר. אבל הגבול קיים. אני אופטימי לגבי ההיסטוריה האנושית. תמיד יהיו בני אדם שיילחמו ברשעות המטופשת ובטיפשות המרושעת. אין מנצחים במאבק הזה, אבל חשוב שהמאבק יהיה, אחרת לא כדאי לחיות."

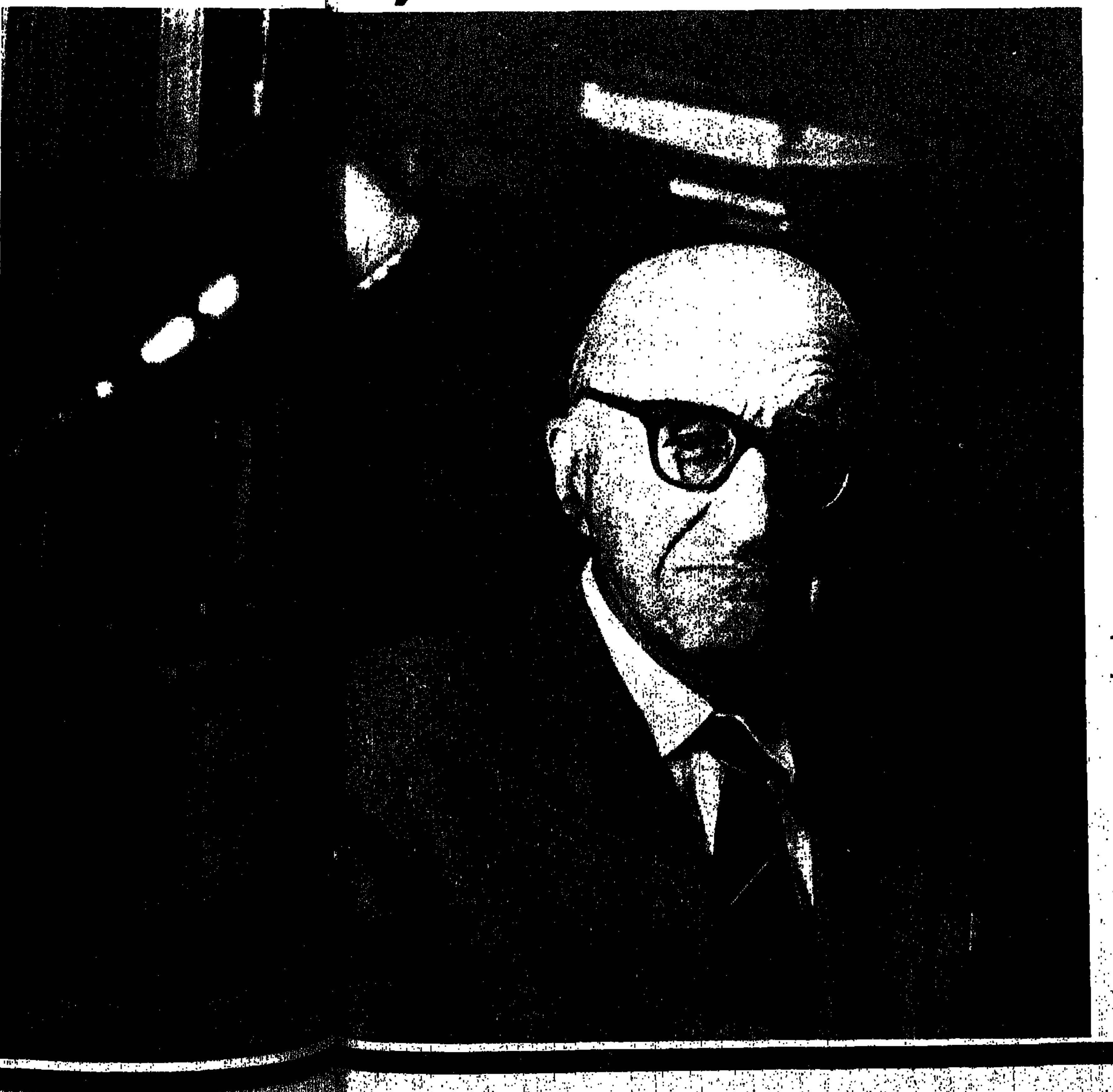

התובע-סטאליניזם, הנתבעת-גלאסנוסט

תביעת דיבה הוגשה בחודש ספטמבר השנה לבית המשפט במוסקבה, על-ידי איוואן שחובצוב, תובע בדימוס. העילה לתביעה: „הגנה על שמו וכבודו של אדם פרטי פגוע". האדם הפרטי הפגוע אינו יכול במקרה זה להגן על עצמו; מדובר ביוסף ויסריונוביץ' סטאלין בכבודו ובעצמו

מאת ד"ר איזבלה גינור

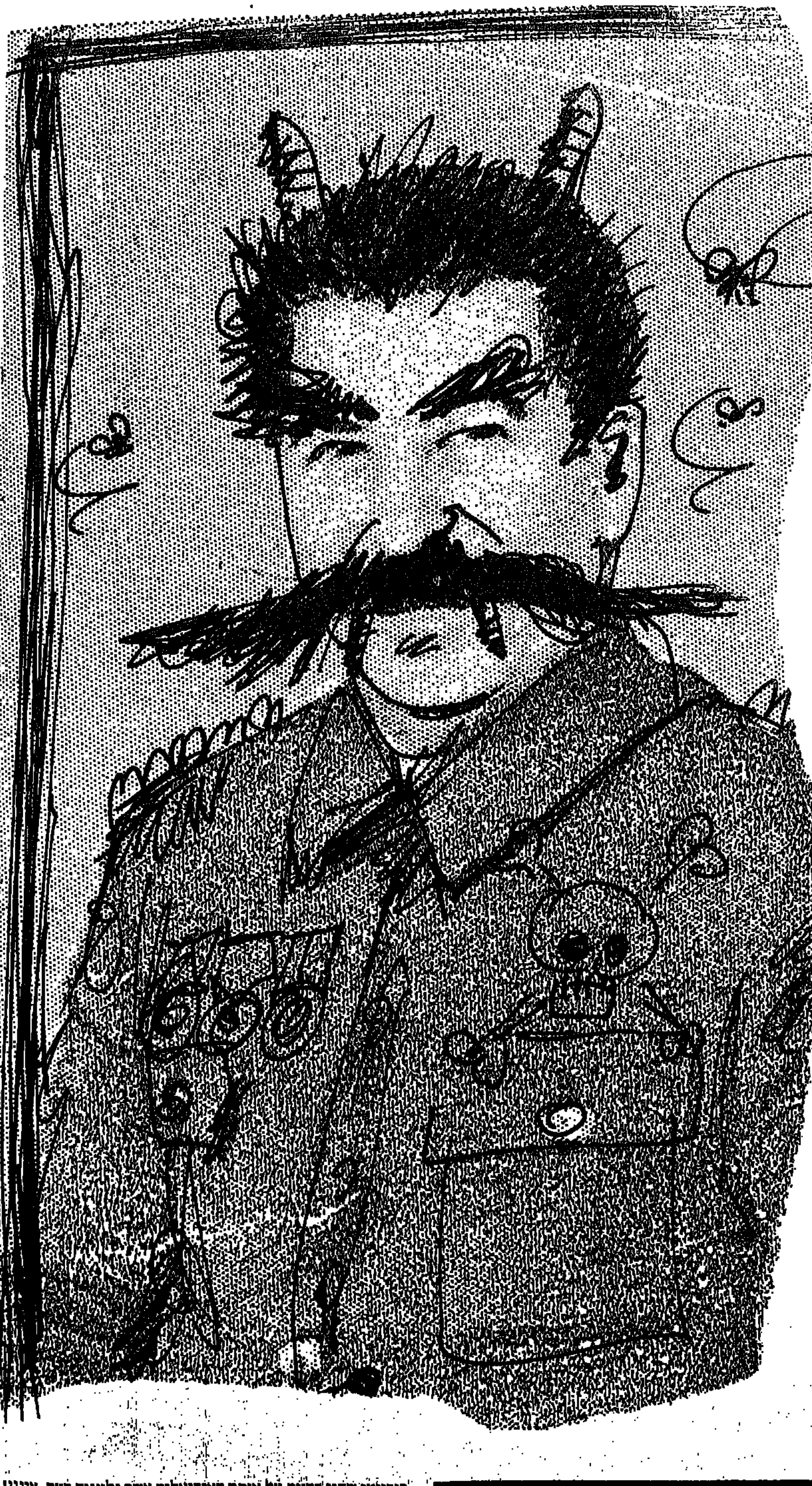

ב ינואר 1988 קמה בברית-המועצות תנועה חדשה „ממוריאל", שמטרתה המוצהרת היא הקמת גלעד לזכר קורבנות הרפרסיות של שנות ה־20־50 בבריה"מ — קרי, קורבנות סטאלין. ההתארגנות החדשה היא עוד אחת התולדות של הגלסנוסט (שפירושה המילולי הוא הפומביות), שמיד זכתה הן לאהדה והן להתנגדות חריפה ובלתי מתפשרת. תהליך המאבק הזה הגיע לשיאו החודש בסוף חודש ספטמבר בבית-המשפט במוסקבה, שם הוגשה תביעת דיבה נגד מערכת העיתון „סובייטסקאיה קולטורה" והסופר הביילורוסי אלס אדמוביץ', הדורשת הגנה על שמו וכבודו של אדם פרטי פגוע. אך לפי הגדרת כתב השבועון „אוגוניוק" אלכסנדר מיניקין, „התובע — סטאליניזם, הנתבעת — גלסנוסט".

על פי כל הדיווחים בעיתונות הסובייטית, בחלקה המזוהה כמצדדי הפרסטרויקה והגלסנוסט — „אוגוניוק", „חדשות מוסקבה", „איזבסטיה", „סובייטסקאיה קולטורה" ו„ליטרטורנאיה גזטה" — שמיעת התביעה הזאת מהווה אירוע היסטורי ותקדים משפטי ועל כן היא זוכה לסיקור ותגובות נרחבות. גם הטלוויזיה הסובייטית הקדישה לאירוע זה סקירה נרחבת ומפורטת בה הציגו הצדדים את עמדותיהם.

למעשה, קדמו לתביעה הזאת 17 תביעות דיבה להגנת שמו וכבודו של יוסיף סטאלין שהוגשו לבתי משפט על-ידי איוון טימופייביץ' שחובצוב, יליד שנת 1926, תושב העיר חרקוב שבאוקראינה, תובע בדימוס ולפי א. אדמוביץ' — תובע צבאי, היסטוריון — על פי הגדרתו, וברוב ימי חייו תעמולן פוליטי על פי הוראתו. שחובצוב הוא דמות מוכרת במערכות עיתונים מפניותיו הרבות ובכוונת מניעיו איש אינו מטיל ספק. מאחר שבתי משפט לא היו מוכנים לקבל את תביעותיו לדיון משפטי, החליט הפעם להגיש תביעת דיבה בשמו שלו. בית המשפט קיבל את התביעה לדיון.

פעילות נפילים גאונית

ע ילת התביעה נעוצה במאמר „לקראת" (או „על הסף") מאת הסופר א. אדמוביץ' מ־19.5.88 ב„סובייטסקאיה קולטורה". על רקע דיון על צורת בחירתם של השליחים לוועידת המפלגה בחודש יוני, דן המאמר גם בסוגיית בחירתו של מנהיג האומה, המרכז בידיו כוח ועוצמת-שלטון בלתי מוגבלים ו„האחראי היום לחריצת דינו של כדור הארץ לחיים או למוות". המחבר נגע גם בנושאים כגון התיישנות הפשעים נגד האנושות, התפלגות האחריות בין נותני פקודות לבין מבצעי פקודות והתייחס לתפקידו של סטאלין — „הידיד הטוב ביותר של הילדים הסובייטיים" — כמארגן וכרוח החיה של הרפרסיות ההמוניות.

איוון שחובצוב ראה במאמר זה הן פגיעה בשמו ובכבודו של סטאלין והן פגיעה אישית בו. הוא זיהה את עצמו בביטויים „משפטן מושבע של תקופת סטאלין" ו„מגן-התליינים הלועג לליברליזם" המופיעים במאמרו של אדמוביץ', אם כי שמו לא נזכר במאמר זה בכלל — ועל כן הגיש תביעת דיבה נגד א. אדמוביץ' ומערכת „סובייטסקאיה קולטורה".

אווירת רצינות מוחלטת והכרה בחשיבות המעמד שררה באולם הגדוש, שבו בשקט מופתי ובנוכחות מאסיבית של כתבים, התנהלה שמיעת התביעה. אלה שלא הצליחו להיכנס פנימה נותרו צובאים על המסדרונות או אפילו בדרכי הגישה אל הבניין. אהדת הצופים נטתה בבירור לצד הנתבע ולא פעם הגיבו הנוכחים בזעם על דבריו הפרו-סטאליניסטיים החריפים במיוחד של התובע — איוון שחובצוב — למורת-רוחו של צוות השופטים שביקש לרסן כל ביטוי לזעם, כעס או התנגדות. התובע עצמו, מבוצר מעבר לשולחן נפרד אותו דרש כדי לסדר עליו את תיק ניירותיו השופע מסמכים, הצליח לשמור על קור-רוח ואיפוק במשך כל שעות ההתדיינות והפגין בקיאות משפטית ומומחיות מרשימות.

במהלך הצגת התביעה הצהיר שחובצוב — „אני מתגאה בהגנתי על יוסיף ויסריונוביץ' סטאלין — אני אוהב אותו על פעילות נפילים גאונית, שאושרה בפיהם של אנדרי בארביוס ורומן רולאן." שחובצוב טען, שהנתבעים העמידו אותו ואת סטאלין בשורה אחת, לכן גם ההגנה חייבת להיות במשותף. את הגנתו על שמו הטוב ועל כבודו של סטאלין ביסס על היעדר ראיות מפלילות נגדו, ועל הנימוק שסטאלין חף מכל פשע המיוחס לו, מפני שלא הורשע כדין בהכרה של גוף משפטי מוסמך כלשהו. הנימוק הנוסף — סטאלין אינו מסוגל כבר להגן על עצמו או לפחות להבהיר את עמדותיו. פירוש הדבר — שלילת זכויות היסוד מ„הנאשם". השמירה על הזכויות הללו מחייבת מינוי קטיגור, שבנוסף על תכונותיו המקצועיות והתמצאות עמוקה בהיסטוריה המפלגתית והלאומית של התקופה, חייב להיות אדם שלא הסתתר מאחורי הקלעים נוכח אווירה ציבורית עוינת, אלא התדפק שנים על הדלתות של מערכת העיתונים, בניסיון „לעורר בהם מצפון והגינות של אורח". הוא עצמו, אישית, „כאזרח הנושם את אוויר שנות ה־30, החי את התלהבות שנות ה־30", כמי „שעמד 30 שנה בחזית המאבק, ש־30 שנה המשיך לעקור מן השורש את אויבי הסוציאליזם", „כאזרח סובייטי שהגן בחזית על אותם האידיאלים אשר נלעגים כעת, אינני יכול להשאר אדיש למצב בו מביקורת על חסרונות עברו לבדיות המעלילות על המדינה ועל החברה, תוך כדי „ביטול ההיסטוריה שלנו"."

בהזדמנות זו השמיע התובע דברי גנאי על אותו חלק בעיתונות הסובייטית, שלדבריו „מעורב בהגברת ההיסטריה האנטי סטאליניסטית. הסופרים — מוציאי הדיבה והנאצה בצורה הגרועה יותר מבי.בי.סי או „קול אמריקה", מעלילים על אישיותו של סטאלין, זוקפים לזכותו חטאים תוך כדי חיבור בדיות על האדם שבמשך שלושים שנה היה ראש האומה." הוא גם האשים את העיתונות ברדיפה וסירוב לפרסם את מאמריו (בניהם אחד להגנתו של סטאלין, אחר — המתנגד נמרצות לפירסום „דוקטור ז'יוואגו" מאת פסטרנק בטענה שהיצירה הזאת גדושה בשנאה למהפכת אוקטובר ולסוציאליזם) ומכתביו למערכות באותם התחומים.

במהלך ישיבת בית הדין ביקש עד ההגנה — דוקטור למדעי ההיסטוריה ו. פוליקארפוב — לצרף כראיה את תלונתו של שחובצוב שהוגשה לתובע של העיר מוסקבה, על מאמרו של ו. פוליקארפוב ועל השבועון „אוגוניוק" שפירסם אותו, ובה דרישה להעמיד את המחבר ואת העובדים האחראים של „אוגוניוק" לדין פלילי. דין פלילי נדרש כיוון ש„בשבועון פורסם מאמרו של [...] פוליקארפוב על פ. רסקולניקוב* אשר „מפיץ בדיות בכוונה-תחילה, המעלילות על המיבנה הממלכתי [והסדר] הסובייטיים, מעליב עמוקות את הרגשות הפטריוטיים של [העמים] הסובייטיים, ויורק בצורה צינית על כל מה שהושג ברם [...] את האוצר הלאומי". „סכנתן של הבדיות הללו עבור [...]" טען שחובצוב, „גדלה פי אלף מונים מכיוון שהן הופצו [באמ]צעות שבועון חברתי-פוליטי, הנדפס במהדורה העולה [על] מליון וחצי עותקים, שבועון שעליו מסתמכים בתעמולתם [...] שנזכרו לעיל" (הכוונה לתחנות הרדיו כגון „קול אמריקה" — צ.ג.).

פשעים עצומים שאינם ניתנים למחילה

[בין] יתר ראיות ההגנה שהובאו, נכללו דוגמאות לפעילותו [ה]רצחנית של סטאלין: קורבנות הטיהורים כגון 383 רשימות, [...]כילות רבבות שמות של מועמדים להוצאה להורג, כולל נשים וילדים, שנחתמו אישית על ידי סטאלין בשנות 1937־1938 ואיזכור מברקו של סטאלין המצווה להפעיל על העצורים עינויים גופניים (עדותו של פוליקרפוב). מספר המומתים בין 1936 ל־1941 הנאמר בכמה מיליונים (עדותו של שכולראייב, שאביו הוצא להורג ב־1937), המסתמך על המספרים שהובאו לידיעת הכינוס ה־20 על ידי חרושצ'וב), נתונים על קורבנות הקולקטיביזציה והפקרת שמונים מיליון איש — ביילורוסים, אוקראינים, רוסים ויהודים — לכיבוש הנאצי ורדיפת הניצולים מהכיבוש בתור בוגדים במולדת (מלת הסיכום של הנתבע, א. אדמוביץ'). כמו כן הוצגו גם עובדות על עינויים שעונו בתקופה נדונה עצורים במהלך חקירתם במטרה להשיג מהם הוראות מפלילות.

בתגובה רחה התובע על הסף את הראיות שהוצגו, בטענה שהן בלתי חוקיות ודרש לנקוב ולו בשמו של איש אחד שהורשע באופן בלתי חוקי, שבגינו ניתן להעמיד את סטאלין לדין.

כשעד הגנה אחר — יו. קאריאקין — אמר ש„התובע הוא הקורבן האינטלקטואלי והמוסרי של הסטאליניזם" ביקש שחובצוב מבית המשפט לקול גלי צחוק באולם, להגן עליו מפני ההשמצות. לאחר מכן החל להפחיד את העד באחריותו העתידית על „הכנסה לשימוש של מונח ‚סטאליניזם'." מפני שזה חילול הקודש ליצור מ‚סטאלין' מונח לפי אותו הכלל הדקדוקי בדומה למונח ‚פאשיזם'." בין העדים מטעם ההגנה הופיעו גם ילדיהם של חברי מפלגה בכירים שהוצאו להורג במהלך הטיהורים בשנות השלושים. האיומים, שבמהרה יבוא היום ויצטרכו לשלם על דבריהם, הושמעו הן בפני העדים, הן בפני הנתבעים והן בפני ההרכב של כס המשפט.

מכל הדיווחים נובע, שהתובע ניצל את ההזדמנות כדי לנסות להפוך את אולם המשפט לזירה של התנצחויות פוליטיות — דבר שהשופטים לא הצליחו למנוע לחלוטין. על השאלה „מדוע לא הגיש תביעה משפטית גם נגד המזכיר הכללי של הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית, שכינה את פשעיו של סטאלין „עצומים ואינם ניתנים למחילה", בחר שחובצוב שלא להשיב.

עד ההגנה, הדוקטור לפילוסופיה יורי קאריאקין, הציע לתובע להגיש תביעה משפטית גם נגד כינוס המפלגה ה־20, נגד גורבצ'וב ונגד ועדת הטיהורים של הנרדפים שלא כחוק שליד ועד המפלגה המרכזי. בהזדמנות זו, שאל, האם לא הגיע הזמן להעניק פומבי לדיווחו של חרושצ'וב שנמסר בישיבה סגורה של המפלגה והובא רק לידיעת חבריה.

לאחר שבית המשפט רחה את התביעה, הכריז איוון שחובצוב באוזני כתב „חדשות מוסקבה": „אגן על שמו וכבודו של החבר סטאלין כל עוד אני חי." לפי דיווחי העיתונות הסובייטית, שני הצדדים רואים את עצמם כזוכים, אם כי התובע מתכנן ערעור מפני ש„דיון זה רק חיזק אותי בתחושת צדקתי ומפני שרק אדם שאשמתו הוכרה בגזר-דין משפטי, יכול להיחשב כאשם." שחובצוב מצפה לוויכוח עוד יותר נרחב ונוקב. הוא גם אורב להתקפה הבאה על סטאלין מפרי עטו של אלס אדמוביץ'. ואדמוביץ' מבטיח שלא יצטרך להמתין זמן רב.

בתום המשפט נחלקו הדעות למצדדים ומתנגדים להוכחת אשמתו של סטאלין בדרך משפטית. גם המצדדים במשפט חלוקים בנימוקיהם בין אלה המזדהים עם שחובצוב ש„יש לפתוח בשמיעת העובדות במהירות האפשרית, מפני שאין דרך אחרת להגן על נפשותיהם של אזרחינו מפני זרמים עכורים של בדיות". לבין אלה הטוענים שמשפט כזה נחוץ כדי שהעם יידע את האמת כולה על סטאלין „למען ההיטהרות, למען תקומת החברה". נציגיה של דעה זאת שואלים מפיה של אירינה רישינה — עורכת מדור ספרותי-פובליציסטי של „ליטרטורנאיה גזטה" — „שמא ‚ממוריאל', שנטל על עצמו את השליחות הקדושה להנציח את זכר הקורבנות של הרדיפות הסטאליניסטיות, יטול על עצמו גם את היוזמה הבאה — לפנות לגופים מוסמכים בבקשה לפתוח ולנהל שימוע פומבי: דיונים ציבוריים במרות עקרונותיהם של הליכים משפטיים". גם סוגיות של חוק התיישנות הפשעים נגד האנושות ומידת אשמתם של נותני פקודות כנגד מבצעי פקודות, נשארות במוקד העניין הציבורי ומהוות עוד גרעין להתגבשות מחנות של בני-ברית רעיוניים אלה או אחרים.

איש אינו מכחיש את חשיבותו של האירוע הזה כעוד הישג משמעותי של הגלסנוסט. לקורא מחוץ לגבולותיה של ברית-המועצות הדברים שעלו במהלך השימוע מדגימים שוב שפרשת המים של מצפון ומוסר, המפרידה בין מצדדי הגלסנוסט לבין מתנגדיו, עוברת דרך עמדה מוסרית מגובשת כלפי אישיותו ופועלו של יוסף סטאלין.

המועצה הציבורית של „ממוריאל", שנבחרה בעקבות משאל בעיתונות, מוצפת במכתבי קוראים בכל הנוגע לפעילותה. המועצה, פתחה חשבון על שמה של הקבוצה היוזמת את הנצחת זכרם של קורבנות הרפרסיות בז'ילסוצבאנק ס.ס.ס.ר, שמספרו 700454 והוא מיועד לתרומות הציבור למימון הקמת הגלעד.

* פ. רסקולניקוב (1892־1939) — גיבור מלחמת האזרחים, חבר במפלגה הקומוניסטית מ־1910. מפקד צבאי בכיר ובהמשך הקריירה — דיפלומט. חבר מערכות כתבי-עת „על המשמר הספרותי" ו„החדשנות הארומה". ב־1938 שירת בתפקיד שגריר ברית-המועצות בבולגריה, אך נאלץ לנטוש את משרתו ולעזוב את בולגריה לאחר שנתבשר על שלילת אזרחותו הסובייטית. התאבד בצרפת 10 ימים לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה. במאמרו של פוליקרפוב ב„אוגוניוק" מצוטט בהרחבה מכתבו הגלוי של רסקולניקוב אל סטאלין, בו הוא מגנה „העלאתן של עריצות וכפירה בנורמות הלניניסטיות של החיים הציבוריים לדרגה של מדיניות ממשלתית". שמו של רסקולניקוב טוהר על-ידי בית המשפט העליון של בריה"מ בשנת 1963.

„שלמה" והתודעה — סיפור של לא-מדע בדיוני

מאת ארקאדיי ארקאנוב*

ה ארבעים שנה נשלט כוכב לכת ננסי מוזר זה על-ידי כדור הארץ. 11 מושלים נשלחו הנה בזה אחר זה, וכולם הוחזרו מאחר שלא הוכיחו את עצמם. בסוף בנו על כדור הארץ מושל אלקטרוני, שמערכת שלו צוידה בחכמה מקיפה, בהיגיון [...] ובכושר לאנליזה מעמיקה ולסינתזה כל-כוללת. בשל [תכונו]ת הללו הוא נקרא על שמו של שלמה, המלך התנ"כי, [...] אל כוכב הלכת המוזר.

[...] של דבר לא היה זה כוכב לכת זעיר בעלמא, [...] כוכב לכת עם מפעל ועם כל המשתמע מכך. במפעל [...] מזה שנים רבות בייצורו של מוצר עתידני, אך [...] החלט, שניתן לו שם הצופן "פאבלוסור". איש על פני [כוכב ה]לכת הזעיר כולו לא ידע מה זה "פאבלוסור". יש [...] כי מדובר בחלק של חלק חשוב שבעתיים, [...] של אחרים דובר באחת הצורות בתוך משוקמת [...] ואחרים היו משוכנעים כי מיוצרים כאן דגמים [...]ימים, אך על-כך לא דיברו עם איש. ברם, הכול [...] כי "פאבלוסור" הוא דבר נחוץ בהחלט, שהוא [...] ורוד ושיש לייצרו על-ידי הפשלת שרוולים [...] המדביק את האצים קדימה, מקדם את [...] בצד, אף ליד אף. על-כך כתב העיתון המקומי [...]

[...] לאחר תום הקריאה בעיתון, שבו הכול [...] שה"פאבלוסור" מבשר-העתיד התקרב [...] ביום אחד, נעשה ביום אחד מציאותי יותר. הם [...] כל קודמיו של "שלמה" לא היו מתאימים [...] מובן שלא התאימו, שכן – כתב המקומון [...] לחיות המתאימים למשרת המושל כאשר [...] וזה דרבן את כולם לחישגים מחודשים. [...] כי "שלמה" מצא את כוכב-הלכת הזעיר [...] ללא תקדים" (כפי שכתב עיתון מקומי). [...] צריך היה להתחיל הכול מחדש. [illegible]

"תשואות, יותר עבודה!" – בעקבות התשואות שפרצו לאחר שהשמיע את הסיסמה הזאת, נשרפו כמעט כל הנתכים של "שלמה" והכוכב הזעיר כולו כמעט נשבר לרסיסים.

במשך כל השבת ויום א' שבר "שלמה" את ראש הברזל שלו על הבעיה כיצד ניתן לעורר אצלם סוף-סוף תודעה עצמית. זה היה מוזר עד מאוד. הוא כינה עצמו שוטה גמור והם, לא זו בלבד שהסכימו, אלא אף שמחו על-כך!

עתה החליט להסתכן. הוא ייתן הוראות כה מטופשות, עד שאפילו גולם יביע לבטח התנגדות. ביום ב' אמר למנהלי המחלקות: "הדבר החשוב ביותר בייצורו של פאבלוסור הוא הבטחת הברינסודריות". מנהלי המחלקות הניעו ראש לאות הסכמה: "זה נכון", קרא אחד מהם, "עד כה עצמנו עין בפני הברינסודריות, והרי היא גורם אובייקטיבי", אמר שני, "יש להביאה בחשבון". "עלינו להכריז בו במקום על מסע למען ברינסודריות במאה אחוזים", אמר השלישי.

"הרהרו במה שאמרתי לכם", תבע "שלמה" מן המנהלים. "ניקטו צעדים ודווחו לי מחר". כאשר ירד הערב ראה "שלמה" בפלצות כי כוכב-הלכת כולו הואר וקושט. "למען ברינסודריות במאה אחוזים", זעקו לעומתו אותיות הניאון. "מה עשית היום למען הברינסודריות?", צעקו כרזות שהוגבהו בחוצות.

"הברינסודריות מקרבת אותנו אל "פאבלוסור", בישר העיתון המקומי באותיות של קידוש לבנה. במחלקת המתנות של המחסן הכללי נמכרו פוסטרים עם תמונתו של "שלמה" ב־3 רובלים ו־50 קופיקות. "אחא!", חשב "שלמה" בלבו, "הנה הם נפלו בפח!"

ביום ג' הוא (אם באסיפה כללית: "ברינסודריות אינה אלא הבלי", קרא. "זוהי זה קשקוש שאני המצאתי ובניכם ישנם אנשים המרוממים [illegible]

"כמובן", אמר מנהל המחלקה הראשון, "עד כה עצמנו עינינו מראות". "בחירי שער בעלי עיניים כחולות הם גורם אובייקטיבי", אמר השני, "יש לפתוח במערכה", הסכים השלישי. "אם אתה אומר, הרי זה מוכרח להיות", אמרו שלושתם.

הכול שקר ומרמה

"א ני פיטרתי אותם, מפני שאיש מהם לא נעדר מן העבודה בלי סיבה מוצדקת ולו אף פעם אחת".

"זה נכון", אמרו מנהלי המחלקות, "אם פיטרת אותם מפני שלא נעדרו מן העבודה ללא הצדקה ולוא אף פעם אחת, הרי פירוש הדבר שעל-פני כוכב-לכת לא היו ואינם מצויים אנשים הנוהגים להיעדר מן העבודה".

"שלמה" יצא מן הכלים. הוא הגיע לנקודת הרתיחה.

"אך הן זה אבסורד!".

"כן, עד כה עצמנו את עינינו בפני האבסורד", אמר המנהל הראשון.

"אבסורד הוא גורם אובייקטיבי", הסכים השני. "עלינו להפעיל תיכף ומייד מערכה למען אבסורד במאה אחוזים", הצהיר השלישי משוכנע. מרוב תרעומת ותדהמה הפסיקה מערכת האותות השנייה של "שלמה" לפעול. הוא חש ברע עד כדי כך, שנסע מייד הביתה ושכב על [illegible] שלו.

יום ה' הוכרז כיום חופשה, זאת כדי לחוג את העובדה שעל-פני כוכב-הלכת אין היעדרות מעבודה. במחלקת המתנות של המחסן הכללי עלה מחיר הפוסטר עם תמונתו של "שלמה" ב־40 קופיקות נוספות.

התמיכה האחרונה הונחתה על "שלמה" ביום ו'. כאשר קרא בעיתון המקומי שבהנהגתו מולאה תוכנית הייצור של ה"פאבלוסור" ב־453 אחוזים, והתקבלה תמונה מזעזעת, על-פי התוכנית צריך היה לסיים את ייצור ה"פאבלוסור" בשנת 1968 [illegible]

[illegible]

שחור על גבי לבן

„כחול הזקן צחק שוב בשיניים לבנות, הביט כמנצח על סביבותיו ולפתע שלח יד מהירה, מתגרה, חישר אל חיקו של הלפרין ותפס בכוח באשכיו. ׳איי!׳ צווח הלפרין תנדהם והרחיק את עצמו מידו החצופה של האברך. הבחור הגביר את צחוקו ודוד הלפרין, נלפת בכאב ובעלבון חשב בחרדה, שיש קשר בין הדברים

הנטרפים שמשמיע הגברתן האדום למעשהו של חברו כחול הזקן. איזו השפלה, קונן הלפרין לעצמו. איזו השפלה..."

„... הסקרנים זזים בבהלה לצדדים, והלפרין מוטל כצרור כבד על גבו, חציו על הכביש, נתון כמעט למדרס רגליהם של המפגינים הדוהרים, וחציו על אחד הנקניקים, הם שקי האשפה התחומים שמייצרת מכונית האיסוף. ובטרם יצליח להתעשת ובטרם תחזור אליו חרדתו להכתיב לו את מעשיו, גוחן אליו מכהו ואוחז בשני קצות צווארון מעילו ומרימו שוב לעמוד על רגליו, מסיר את כיפתו הצבעונית, מטה אליו, כשור נגח, את גולגלתו המגולחת וחובט אותה בכוח בפרצופו המתלקח

קצב התגשמות הנבואה האפוקליפטית של יצחק בן נר בספרו „מלאכים באים", מהיר מכפי שצפה המחבר בחלומותיו השחורים ביותר. ישראל נשלטת באמצעות טרור חרדי אלים, המיעוט החילוני מוכה, רדוף ומפוחד. לפי התסריט הנוכחי של בן נר, תהיה בסופו של דבר מלחמה

מאת ורד לוי צילום: בועז לניר

על הלפרין. ׳למהו׳ צועק הלפרין, מסתמא נוחרון ומכאב. ׳למהו מה אתה רוצה ממני? מה אתה רוצה ממני׳ והאיש הצעיר, מפוכח לגמרי, עובר ללשון היומיום ואומר: ׳את אל תפתחי את פיך, זונה׳ -- ושוב הוא חוזר לשפת המקרא: ׳זרע זב משפחותייך. כל גוי ומשוקץ בין רגלייך...׳"

★

מי זה הלפרין?

הלפרין הוא כל אחד. הלפרין זה אתה ואני ואת ואתם. במקרה הזה, ורק במקרה, הוא גיבור ספרו הבדיוני האפוקליפטי של יצחק בן נר, „מלאכים באים". ספר שמציג ישראל עתידית הנשלטת בידי חרדים אלימים. ישראל של עוד 70, 80, 90 שנה. היהודי החילוני בארץ הזאת הוא מוכה ורדוף כמעט כמו הארם הפלסטיני בארץ הזאת היום. כמעט. ספר מפחיד. אפשר היה לקרוא אותו, להגיד — כמה נחמד, ולקבע אותו על המדף, אם לא היה קורה מה שקרה. ומה שקרה הוא בתוך פחות מ־14 חודש מיום יציאתו לאור, וגם מיום נבואתו הבדיונית הקודרת של מחברו, שכוונה למרחק של עשרות שנים, החלו המלאכים להגיע. ה־1 בנובמבר 88 צמצם עד אימה את הפער הסביר בין שתי העלילות, בין העלילה שמתרחשת בישראל המבעיתה והסוריאליסטית של בן נר, לבין זו שמתרחשת בישראל המבעיתה והריאליסטית שנמצא מחר בבוקר אצלנו בבית. את „מלאכים באים" קנו עד עכשיו בערך 10,000 איש. יכול להיות שהוא לא בסט־סלר אבל את החצי מנדט שלו בן נר כבר קנה, ויש יסוד סביר להניח שצפויה לו עכשיו לידה מחודשת. [illegible] ובבחירות, במטה הפעולה של ר"צ, למשל, עלה שמו של בן [illegible] לא פעם ולא פעמיים. מרגע שחדרה להכרה האמת הבלתי צפויה [illegible] כל הודעה על מנדט נוסף לחרדים אנחה כבדה. ולפחות [illegible] של החדר, ומשלושה אנשים שונים, בקע גם מלמול [illegible] שעסק במלאכים, בשרים השחורים, שברא ב„פור" של [illegible], יצחק בן נר.

[illegible] הפרוע לבין המציאות היום יומית תפס אותו כמו [illegible] — מתקשה להאמין. לא מוכן. נרהם. נקודת המפגש ההיא [illegible] את הראיון הזה.

★

[illegible] אתה, נביא?

[illegible] מי שיש לו קצת עור חשוף וקצוות של עצבים חשופים [illegible], יכול היה לראות את מה שאני ראיתי. ורבים ראו. [illegible] הכל, הלבשתי את זה בלבוש ספרותי, הגבהתי את זה [illegible] על למציאות, הוספתי מגע יד קצת מאגי, קצת [illegible]. מה, אני הייתי הראשון שעלה על זה, שכשרת הופכת [illegible] זה רק שאלה של זמן עד שהיא תתורגם לכוח ממשי? [illegible] את זה ידע שיש לו ממה לפחוד. ומהפחדים והחרדות [illegible] הספר.

[illegible] בבוקר של ה־2 בנובמבר?

[illegible] שונה ממה שאת הרגשת. ממה שכולנו הרגשנו. לא [illegible] יותר או פחות מאוחרים. הייתי מופתע. במשך כמה [illegible] בנו, חשפו אותנו לנקודת מחלוקת אחת ויחידה, [illegible] אחת ויחידה: שמאל או ימין. עד שלא ראינו מה קורה [illegible] לאף שלנו.

[illegible] להאמין. היתה אצלי בראש הפרדה גמורה בין הספר, [illegible] לבין החיים שלי כאן ועכשיו. כשכתבתי את „מלאכים [illegible] משהו בעוד מאה, בעוד הרבה עשרות שנים. הבאתי [illegible] שחיו כי כאדם חילוני, לא קישרתי את זה מיידית [illegible] לחיים המציאותיים. אני לא מעוניין להפוך את הספר [illegible] שימושי — איך למנוע התפתחות הכפייה [illegible] משהו בסגנון? אנשים כבר התחילו לשאול אותי — [illegible] עושים?

[illegible] עושים?

[illegible] לא מוותרים. לשום כפייה, אפילו הקטנה [illegible] „חשפוי", השמאל, או איך שמכנים אותו [illegible] שלו. אבל זה מטבע הדברים, כאמונה וברית [illegible] מחלוקת ויש נחרצות ויש גם הרבה אלימות. ואני [illegible] — אני מתכוון רק לקיצוניים חרדיים [illegible] למות. את השמאל החילוני, לעומת זאת, [illegible] אנטים ומתחרטים, מתלבטים. שואלים [illegible] מתמודדות אינטלקטואלית. וזה פשוט ביותר [illegible] לא הולכים ביחד, זה קונפליקט מובנה. כך היה [illegible] תמיד אנשי ספק, מתלבטים.

★

[illegible], העובדה שאנו נעדרי אמונה איננה [illegible] לפעמים? אני תוהה, מדי פעם, אם המגמה [illegible] באמונה תחלה וחשיבה התמונית [illegible] של המציאות לא יהפכו אותנו, כמיעוט [illegible] לכופרים בעיני הדורות הבאים..."

אתה באמת מאמין שמה שמתואר בספר — זה מה שמחכה לנו?

זאת אחת האפשרויות. יש עוד אלטרנטיבות לא פחות מזוויעות. אני כתבתי ספר על אדם שמנסה לחיות את חייו החילוניים הפרטיים במדינה נצורה, המנותקת מהעולם כמעט לגמרי ונשלטת בידי רוב דתי־חרדי קיצוני. רוב שמפעיל טרור ואלימות כנגד מי שמערער על שלטונו. באותה דרך אפשר היה לכתוב על האפשרות של — שלטון ימני חילוני קיצוני שלאומנות חרותה על דגלו, או הגרוע מכל — שילוב בין השניים, בין פנטיות דתית לפנטיות לאומנית.

ובתרגום אקטואלי ומוחשי: ממשלת ליכוד + דתיים?

כן. אז נעשה הפרדה בין התחזית העכשווית, הקרובה, לבין הניבוי ברמת הפנטזיה שבספר. אם את רוצה אתן לך עכשיו תסריט

מדויק של מה שיהיה בשנתיים, שלוש, ארבע, הבאות, תסריט אפשרי אחד, כמובן, מתוך כמה.

אני רוצה.

טוב. המערך לא מצליח להקים ממשלה. הליכוד עם הדתיים מצליחים. למרות שהם אומרים כמתק שפתיים — מי בכלל רוצה לכפות משהו? — הם יכפו, ועוד איך. הם יקבלו תיקים. הם יקבלו כוח. הם יקבלו כסף. הם יקבלו השפעה. הם יהיו הקובעים בתחומים רבים וחשובים של החיים. הלאה. נוצר מצב שבו כדאי להיות בצד שלהם. למה? כי זה הצד של הכסף, של החסות, של הנוחות, של החיים היותר קלים, והיותר נעימים. נוצרת משוואה פשוטה — ככל שגובר כוחם של החרדים, כך יורד כוחם של החילוניים. אלה, שמלכתחילה התאפיינו בפסיביות רופסת, נתפסים לפחד גדול. עכשיו מרחף עליהם איום אמיתי. קיומי. הם לא רגילים לשימוש בכוח, אבל דוחקים אותם לפינה, אין להם ברירה. ובלית ברירה הם ישיבו סוף סוף מלחמה.

נו.

נו, זהו. אז תהיה מלחמה.

★

„... ׳אני לא יודע מה אתה בדיוק מחפש, אבל ברור לי שכל העימות שאתה רוצה בו, הלפרין,׳ אמר חזולי, ׳הוא עימות אישי לחלוטין. אישי לחלוטין. אז מדוע אתה מתעקש לעמת בו גם אמונות נוגדות וכדבריך – אלוקים שונים?׳

׳אתה לא מבין, חזולי, שזה אותו דבר? שכאן המלחמה ביני לבינכם והמלחמה בין אלוהיכם לאלוהיי, זהותי׳

כחול הזקן נאנח וקם על רגליו: ׳מלחמה, אתה אומר?׳

׳מלחמות, אני אומר,׳ אמר הלפרין."

★

מלחמות אחים אתה מתכוון?

אולי. או מלחמה עם אחת ממדינות ערב שתחליט לנצל את ההזדמנות ולתפוס את ישראל כשהיא קרועה וחלשה מבפנים. אולי ייגמר השלום עם מצרים. אולי דווקא כוחות מבחוץ שיתערבו במה שקורה כאן הם שיכריעו בסופו של דבר את הכף.

תשובות שמעוררות שאלות חדשות

מתוך השער האחורי של „מלאכים באים"

דוד הלפרין הוא איש מחשבים תל־אביבי, הדוניסט, רווק, חילוני בהכרה וספקן מועד, החי לו חיים שלווים ומאוזנים, גדושי מותרות. עם חבריו לקפה „כאן", עם הנשים הרבות האוהבות אותו ועם אהבתו האחת לדו הבוגדנית – תהידה המצליחה להוציא אותו משיווי משקלו – בלי שהוא מעורב במציאות העכורה של ישראל במאה העשרים ואחת, שלטון חסר אונים, חוקים דרקוניים, אלימות משתוללת ואווירה קשה של ניכור השנאות.

שלוותו המאוזנת מתנפצת פתאום בערב אחד, שעה ששלושה אברכים אלמונים מתנפלים עליו, טופלים עליו האשמות, עושים בו מעשים ולבסוף מכים אותו עד מוות...

ארוע אותו ערב מעורר את הלפרין ורגשות זעם ונקם מלווים בתחושת סקרנות אדירה. הוא פותח בחיפוש שיטתי אחר תשובות לשאלות המציקות לו, תשובות העתידות לעורר שאלות חדשות, המחפשות לעצמן תשובות חדשות, וכך הלאה.

ומה יקרה אז?

אני לא רוצה להישמע כמו איזה נביא. כי אני לא. אבל יש לי הרגשה מאד ברורה וחזקה של מה שעתיד לקרות, שהוא בלתי נמנע לחלוטין. שאני בטוח במאה אחוז שיבוא.

אולי בכל זאת תגלה גם לנו.

חייבת לבוא שואה. ישראל תספוג איזושהי מכה קשה, איומה. אני מתכוון, ממש קשה. מלחמה. או מכת טבע נוראית, או משהו כזה. שיעלה בהמון דם ושברים וכאב, שאין ממנו מנוס. ובסדר גודל חסר תקדים שעוד אף פעם לא חטפנו. הכל מוביל לזה. מכל היבט שרק בוחנים ומנסים להתנבא — ההיסטורי, הדמוגרפי, הפסיכולוגי, הלאומי. זה חייב לבוא. כי רק מכה כזאת תפתח פתח להתפקחות אמיתית. ולפתיחת החיים החדשים שאחריה.

זאת אומרת שלמרות הכל, בכל זאת יהיה HAPPY END?

אני חושב שכן. אני אופטימיסט, על אף הכל. בסוף בסוף, השפיות תנצח. מתוך השברים וההריסות יצמח איזה גרעין חזק יותר, אמיץ יותר, שיכתיב את המשך הדרך. וזה לא יהיה הגרעין של הפנטיים למיניהם. אני ואת בוודאי שלא נזכה לראות את זה, ויכול להיות שמשאלת־לב מכתיבה לי את התמונה הזאת. אבל היא חלק מתחושת הקיום שלי. אני פשוט משוכנע שכך יהיה.

★

„... ובכלל, מה ערך יש לרצון העז, הרמאי הזה, להותיר אחריך משהו? הכל יאבד בין כה וכה בזרם העז, האינסופי, הכללי – ומה שלא יאבד יימחק ומה שלא יימחק יישכח. ואיזה ערך יש למאבק המתמשך של ההישרדות? אם אתה מניח לעצמך להיסחף עם הזרם – אתה אובד בתוכו, בהתנפלו אל התהומות. ואם אתה קם להתייצב נגדו – גם אז אתה נסחף ואובד בתוכו. אינך יכול לעצור זרם כזה."

★

אולי כדאי משום לברוח מפה?

לאן? אנחנו כבר מודעים לאשליה שטמונה ברעיון הזה. כן, גם לי יש איזה חלום פרטי קטן על מקום רחוק רחוק ושקט, שבו החיים מתנהלים על מי מנוחות, אני חי לי שם את חיי. בנעימות, בשלווה... מין מקום אידילי כזה. אני יכול לדבר בשמי — לי, אין לאן ללכת. מפה והלאה כל אחד כבר יקבע לעצמו את הקווים האדומים שלו. אצל אחד זה יהיה היום שבו יכריחו את הילד שלו להתפלל בבית הספר. אצל אחר. ביום שהבת שלו לא תוכל ללכת ברחוב בגופייה. אצל אחר — רק כשיחוש איום ממשי על קיומו.

איך באמת נדע, מתי מתרחש המהפך? מה יסמן לנו שעשינו צעד נוסף בכיוון התחזית השחורה שבספרך, שאנו קרבים לרגע שבו דמנו יותר?

אני לא מאמין שדמנו יותר אי־פעם באופן רשמי. שכל מי שיתחשק לו יוכל להרוג חילוני שעשה כך וכך וזה יעבור בשתיקה. לא עד כדי כך. אבל הכללים הנורמטיביים לא זקוקים לאישור רשמי. ומבחינת התהליך הזה לא צריך ללכת רחוק — זה כבר קיים, פה ושם. מי שעוקב אחרי הידיעות הקטנות שבעיתון — פה שרפו בית של צעירה חילונית שעיצבנה בחורי ישיבה. שם משמרת הצניעות של החרדים סגרה חשבון עם מישהו, שלא לדבר על הארגון המפלצתי הזה — „קשת". למה לדבר על עוד חמישים שנה? מה את חושבת היה קורה אילו נכנסת לעצרת של ש"ס בסינרמה לפני הבחירות, והיית עולה לבמה ואומרת כמה דברים פרובוקטיביים בלי לעשות חשבון? או נכון שלא היו סוקלים אותך באבנים עד־מוות, אבל ספק אם היית יוצאת משם בשלום. האלימות כבר פה. היא קיימת. היא סביבנו, כל הזמן — עצורה — מתפרצת. עצורה מתפרצת. וזה מפחיד. יש לנו כבר את כל הסיבות לפחוד. לא צריך לחכות. לא יקרה מיפנה פתאומי חותך. זה יהיה תהליך. קודם הגופיות. אחר כך הכיפות. אחר כך תפילות. אחר כך בדורגל. אחר כך סרטים. אחר כך חוקים עלומי־שם בכנסת. מי שיהיה פותח שאנן ואדיש הוא שינצח.

★

„... ואחר כך, לא יותר. לא עוד. רק האפלה הגמורה ההולכת ומשחירה ובולעת הכל, והאור כבה, והמחשבה נכבית, והתודעה נכבית, ושלווה גדולה באה, וחושך מרחף על פני תהום חשכה והכל אחד. אין שמים ואין שאול תחתיות. מאום. אין. ואחר כך גם לא אפלה. רק ריק. חידלון. אין. קץ.

ואחר כך —

׳אתה רואה שאין דבר כזה, חיים אחרי המוות, באדון?׳ הריע ברווזי כמנצח, לדוד הלפרין.

הלפרין פקח את עיניו.

׳ומה עכשיו?׳ שאל ברווזי את אדוניו."

■

ב־11 קבענו להיפגש. זה לא הלך בקלות. את השיחה הראשונה בעניין ניהלתי עם שייקה. הוא יכול לדבר כמה שהוא רוצה, אבל אם רוצים את השלישייה צריכים לעבור דרך פשנל. „הם לא שלישייה, הם רביעייה, 'פשה' איתם לאורך כל הדרך. כל חזרה לתוכנית חדשה מתחילה אצלו בבית". מסבירה רונית ארבל, היחצנית. פשה, הפנה אותנו ליחצנית. לקח שבוע. יום יום טלפונים. בסוף, הגיעה התשובה המיוחלת, „תוכלי לשבת בחזרה, אחר־כך ראיון של חצי שעה. בלי צלמים".

מה?

„כן. מה ששמעת. הגששים לא מצטלמים בלי בגדים. לנו יש תמונות. אל תדאגי, תקבלו".

אבל...

„הבנת אותי? זהו".

את התמונות קיבלנו.

ממתי התמונות?

„מההופעות המקוריות".

איך הופכים את הטירה ל„חירבה"

ב־11 הסתבר שהגששים לא פה. פה, זה רק משרד יחסי הציבור. מכאן נוסעים לאולם שביט בגבעתיים, שם החזרות. אל הגששים — אימפריה — לא מגיעים עיתונאים לבד, יש מלווים, יש תחנות בדרך.

רבע לשתים־עשרה, אולם שביט. נכנסים מהכניסה האחורית. נופלים ישר על מערכון בחירות. פעילי המפלגה באים אל מנצור, לצלם את ה'חירבה' שלו לטלוויזיה. שיראו הבוחרים מה עשה השלטון, במה מסכן מנצור. מנצור עובד עם המפלגה כבר עשרים שנה, וחי טוב. בכל פעם, לפני הבחירות, הוא הופך את טירתו המפוארת ל„חירבה'. העסקנים באים לצלם והמפלגה משלמת. מתווכחים על התשלום. מנצור (שייקה), מסביר לשני פעילי המפלגה (פולי וגברי), כמה קשה לו להפוך את הווילה ל„חירבה' אמיתית.

גברי (ארון צ'צ'יק): „מה אנחנו רוצים בסך הכל פה? איזה כמה צילומים קטנים של ה„חירבה'?"

שייקה (מנצור): „צילומים קטנים זה הרבה מאוד עבודה אדון צ'צ'יק. אני עובד על זה ארבע שנים שלמות. מקלף את הטפטים מהקירות, שובר בלטות, הורס את השיש האיטלקי, מוציא את המקסי גלקסי, את הדישוו והמיקרו, את הקומפקט־דיסק, התנור והטלוויזיה הצבעונית. רק ההובלות, אדון צ'צ'יק, עולות לי 2000 לירות".

כן, אדון מנצור מדבר בלירות. מערכון הבחירות, ה„חירבה', נכתב בשנת 76'. עכשיו רק מעדכנים אותו. מוסיפים כמה מכשירים חשמליים „אפ טו דייט", השאר נשמע כאילו נכתב במיוחד לבחירות 88'.

אדון מנצור יודע שהמפלגות מחזרות אחריו. מחירו גבוה. הוא מתמקח.

מנצור: „אדון צ'צ'יק, עשיתי לכם מחיר בחירות מיוחד, מחיר התאבדות. יכולתי לקחת מפלגה אחרת. פנו אלי, אני לא רוצה להגיד מי, כי הם דתיים והם יכולים לקלל את הילדים שלי ולהתיר נדרים".

את הקטע הזה הוסיף שייקה הרגע, והחבר'ה מתפוצצים מצחוק.

השלישייה מביימת את עצמה. היום הם כבר לא צריכים את יוסי בנאי או את רני רווה. בג'ינסים, על הבמה, חולצות טריקו, כמה קילוגרמים עודפים ופחות שיער. האיכות — כמו שהיתה, אולי יותר.

עובדים על חגיגה ג'. שלישית מבין ארבעה מופעים המסכמים עבודה של עשרים וחמש שנים משותפות. הערב, יום שישי, הופעת הבכורה. החלו לפני שנה. רצו לסיים ארבע חגיגות במשך שנה אחת. הקהל רצה עוד. החגיגות התארכו. היום הם רק בחגיגה השלישית מתוך הארבע. „היתה דרישה של הקהל", מסביר פולי, „כך שאנחנו תורמים עוד שנה למען המבצע". מקליטים את כל המופעים על קלטות וידאו, שהדור הצעיר, זה שמצטט אותם, שידע מהיכן לקוחים הציטוטים. שיראה את המקור.

ממשיכים בחזרה. מערכון נוסף. כאסח, אוהד כדורגל, השתולל במשחק וקילל את פנדלוביץ', השופט פנדלוביץ'. מוותיקי השופטים.

פולי (פנדלוביץ'): „אני רואה אותו זורק עלי בלוקים".

שייקה (שופט): „כאסח, זרקת עליו בלוקים?"

גברי (כאסח): „מה פתאום? חצץ".

שייקה (שופט): „עם חצצית?"

גם הפעם צוחקים. ממשיכים לעדכן את המערכונים. המערכון על המשגיח בחופי הרחצה, לא זקוק לעידכון מי יודע מה. הוא רק בן ארבע שנים. „האמת היא", מסביר שייקה, „שהמערכון על ש"ס צריך היה להיות רק בחגיגה ד', זה חומר די חדש. אבל בגלל הבחירות הכנסנו אותו. ניתן אותו כהדרן אם הקהל ילחץ..."

מתחילים. הרב דרעי מגיע לחוף.

שייקה (הרב דרעי): „החוף עדיין נגוע בזימה?"

גברי מופיע מקצה הבמה. הוא מפזם את ג'ינגל הבחירות של ש"ס, „אשירה שירה, לכבוד התורה, אשירה שירה, לכבוד התורה". החבר'ה תוקעים בשופר. גברי מחקה את דיבורו של הרב עובדיה יוסף, ממשיך ועובר לרשימת התימנים ומסיים בנוער, גוער, נוער.

שייקה (הרב דרעי): „אנחנו פה לא בשביל לפלג, אלא בשביל להיות גשר, לקרב לבבות. אנחנו לא רוצים תיקים", והוא מוסיף בשקט, „רק תנו לנו כמה מזוודות".

שוב צוחקים. גם זה עידכון של הרגע האחרון, ההברקה האחרונה. קאט.

אקטואלי עוד מ־76'

מחכמה. מביאים כיסאות. רגילים בראיונות עיתונאיים. לוקחים את עצמם ברצינות, יש להם מסר לאומה. בהתחלת השיחה, נדמה שפולי הוא הדובר. אחר־כך, מתחממים, גם לגברי ושייקה יש מה לומר.

נקלעתי פה לחזרה על שני מערכונים של ה„חירבה'... הם נכתבו מזמן. זו היתה נבואה? אתם מגידי עתידות?

פולי: „נגה, את רואה בעצמך שאנחנו מגידי עתידות".

מתי המערכון על ה„חירבה'?

פולי: „מלפני המהפך, 76'".

והוא עדיין אקטואלי.

שייקה: „אנחנו עובדים על זה, זו הרי הכוונה".

פולי: „אנחנו מתעסקים יותר במהות מאשר בפלקט, בצורה החיצונית. הטיפוסים הם מאוד מהותיים, הם חלק מההוויה הישראלית. זה לא חיקוי של כותרת בעיתון שזורקים ומחר יש חדש. אנחנו עוסקים באנשים, בבני־אדם".

שייקה: „אנחנו בעצם לא עוסקים בפוליטיקה. פוליטיקה זה דבר חולף, מתחלף, משתנה. מתעסקים יותר בהצלחה חברתית. בדברים שקורים ברחוב, בבית".

המערכון הזה עם ש"ס, אתם רוצים להגיד בכוונה שידעתם?

פולי: „לא ידענו, אבל יש לנו יותר חושים, אנחנו יותר ערים ורגישים למה שקורה ברחוב, למה שקורה לציבור. היתה תחושה של איזה שהוא כוח חדש שקם".

נגה אז?

פולי: „כן, בפירוש היה. הם קיבלו את משרד הפנים".

גברי: „ברגע שהוא קיבל את משרד הפנים, החופים היו שלו. ואחראי על הכל, על כל צער ושעל".

פולי: „תארי לעצמך שהוא יהיה שר החינוך".

שייקה: „כל העניין של החזרה בתשובה נתן טעם נוסף לכל הנושא הזה. יש לנו הרבה חברים שחזרו בתשובה. (צוחקים). פתאום אתה שואל את עצמך מה להם ולש"ס? אבל עובדה, הם בש"ס".

פולי: „שלא תביני לא נכון. אין לנו שום דבר נגד הדת, להיפך. זה צריך להיות ברור שאנחנו לא נגד דת. אנחנו נגד תופעות מהסוג הזה של אחד שחוזר בתשובה וקם בבוקר ומסוגל פשוט להטביע אנשים בים מרוב התלהבות. אני, כמובן, מתכוון להטביע במרכאות, אבל הוא מסוגל לעשות מעשים הרבה יותר קיצוניים מאשר אדם שנולד דתי".

כל המערכת בנויה על כאילו

יש לי שאלה קשה. בכל המערכונים שלכם מככבים במיוצגי תרבות, פשוטי העם, שהם בדרך כלל נטולי השכלה ואפילו אלימים לפעמים. אינכם מפחדים ממתן לגיטימציה לתהליכי התבהמות בחברה שלנו?

פולי מתרגז. „איזו שאלה זו? הסתבכת בה בעצמך".

גברי: „אם את אומרת שאנחנו לוקחים את הבן־אדם הפשוט, ניקח לדוגמא את ישראבלוף, האיש הכי פשוט, השליח מהבנק. אנחנו בעצם אומרים, שהוא, כמה שהוא חמור, הוא יותר חכם מכל המנהלים של הבנקים. אנחנו רוצים לרדת על כל העניין הזה של ההטבות. זאת אומרת שמי שמדברים איתו על 500, וזה דרך אגב גם אתם, העיתונאים, מקבלים ספרות מקצועית, טלפון ועוד כל מיני הטבות, כי אי אפשר להעלות לכם את המשכורת. אז אנחנו רצינו לרדת על הדבר הזה. אז איך עושים את זה? לוקחים איזה שליח ואומרים — הוא יהיה שליח בבנק, אבל אתם תתנו לו 2000 לירות יותר כי הוא יביא לכם קבלה. אז את יכולה לבוא ולומר, צוחקים מהאיש הפשוט".

לא, לא צוחקים ממנו. נותנים לגיטימציה לדפוסי התנהגות, לפעמים אפילו אלימים.

שייקה. „האיש הפשוט הוא לא העניין. העניין הן ההטבות".

כלומר אתם, בעצם, הליצן בקומדיה דל ארטה? אומרים את האמת?

פולי: „בשאלה שלך יש משהו לא נכון. למה את קוראת תרבות? ההגדרה שלך לתרבות אינה נכונה, כי את אומרת שתרבות היא אותם אנשים שאיכלסו את בתי הקפה בווינה לפני מלחמת העולם השנייה. אבל זו תרבות ששייכת לשם. היא לא שייכת לי. תרבות אוניברסלית? את טועה במושג תרבות, את צריכה להיזהר מזה".

מהי תרבות בעיניכם?

פולי: „אנחנו חלק מהאנשים ששייכים להוויה הישראלית. אצלנו התרבות היא עדיין בתהליך, היא נוצרת, היא קיימת. אני לא יכול להגדיר אותה".

אתם רואים עצמכם חלק מההוויה הזו שאתה מדבר עליה?

פולי: „אנחנו חלק. אין ספק בזה. אבל לא צריך לבוא ולהגיד שאנחנו מסוגלים להזיז דברים. אנחנו תיאטרון, קומדיה. מדי פעם עושים מערכונים סאטיריים או נוגעים בבעיות חברה. אבל זה לא דבר שמזיז מי יודע מה, לא להגזים".

שייקה: „אבל גם בעיתונות פרסמו, שנתנו לאיזו מנקה תוספת סיפרות מקצועית, פרסמו את זה. זה היה. זה מהשטח".

פולי: „כל המערכת הכלכלית שלנו בנויה על כאילו. במקום לבנות מערכת יציבה שכל אחד יוכל לעבוד בה בכבוד, מה שנקרא מכבדת את עצמה, ולאורך זמן, עם עתיד, אז במקום זה מטייחים. זה לא רציני. אנחנו עלינו על התופעה הזאת והצגנו אותה החוצה, הצגנו אותה עם אנשים מההוויה הישראלית. ישראבלוף קיים. לא המצאנו אותו. אבל, הוא בא ואמר דבר מחוכם ביותר, מה שכל מישהו מלומד יכתוב במאמר כלכלי".

גברי: „לפני חמש עשרה שנה היה לנו שיר „אף אחד לא קם'. שם היתה שורה „מי שחושב שיוכל להקים ממשלה ללא המפד"ל, שיקום'. זה היה לפני חמש־עשרה שנה כלום לא השתנה".

מצד שני יש כאלה שבעיניהם תדמיתכם השתנתה בעקבות השתתפותכם בתעמולת הבחירות של המערך בבחירות הקודמות.

גברי: „ושונתה מחדש שוב פעם".

אתה אומר את זה כי סחרתם שתדבק בכם תדמית חדשה?

גברי: „לא הבנת אותי. אנשים אומרים — בטח הם עשו את זה בשביל כסף, כי הם ליכודניקים. זה ברור למי שליכודניק שאני ליכודניק. אם הוא אוהב אותי, אז אני ליכודניק בשבילו".

פולי: „לתחיה למשל, היה ברור שאני מהתחיה, כל הזמן הם שלחו לי עלוני הסברה".

גברי: „בירושלים אמרו שאין לנו יותר מה לבוא לשם, אבל אנחנו באים. עובדה".

הרגשתם את זה בכיס?

גברי: „מה פתאום, מה פתאום? אנחנו באים וזה שום דבר. תראי, טבעי לפי דעתי, שאדם שהוא ליכודניק והוא אוהב את הגשש, יכול להיות שבאיזה שהוא מקום הוא נפגע".

לקחתם את זה בחשבון?

גברי: „כן, בטח".

פולי: „לכל אחד יש את דעותיו הפוליטיות, וזהו זכותו ועניינו הפרטי. באותה שנה הרגשנו צורך להתגייס, שלושתנו, על מנת, בואו נגיד, למחות על המצב הקיים, ולעשות את זה בדרך שלנו".

את אומרת שיהיה בזה משהו שהוא מעבר לעבודה?

פולי: „היה בזה קונסנזוס בקשר למה שצריך לקרות".

גברי: „מלחמת לבנון, שבפירוש לא הסכמנו לה. 600% אינפלציה שממש אכלה את כולנו, וכל העניין הזה עם בגין, או אם כל זה לא מגיע ממשלה..."

שייקה: „גם עשינו את זה בדרך שלנו, בצורת מערכונים. לא סתם ישירות. בעצם אנחנו אומרים לאורך כל הדרך את מה שיש לנו, בצורת מערכונים".

[illegible] על זה שוב?

שייקה: „אני לא יודע אם היינו חוזרים על זה, כי קודם כל לא הציעו לנו. הם [illegible] שהם לא לוקחים בדרנים. לא לוקחים שחקנים. הם בעצמם [illegible] שהיתה להם ירידה של 40% בצפייה בתשדירי התעמולה בלי בדרנים. וזה צר מאוד מרגיז, כי לא חשוב שלא יקחו בדרנים, אבל להחליט שלא יקחו ובה בשעה להשתמש באנשים מזויפים כדי להעביר משהו — זה אבסורד. אתה בוכה, אני הרסו לי את הבית, וזה סתם אחד שמקבל כמה לירות בשביל להגיד את זה. או גם הוא בעצם שחקן. הוא בא ומשחק בטלוויזיה".

אם כך, אתם מצהירים — „אנחנו שחקנים ולנו מותר?"

שייקה: „הם לא משתמשים בשחקנים מקצועיים, אבל סתם תופסים אחד ברחוב ואומרים לו תגיד זה וזה וזה וזה. אחר כך נותנים לו כמה מאות שקלים. אומרים תגיד שהרסו לך את המשתלה, למרות שהוא בכלל לא גר שם ואין לו בכלל משתלה והוא בכלל ירד מהארץ והוא לא פה. באים ומראיינים אנשים כמו היונינה הזאת מהבחירות הקודמות שבכתה במה שלא טוב לה, ואחר כך התברר שהכל שקר, כי יש לה שתי מכוניות על יד הבית. או הילדה הזאת, ליסה פריץ, שבכלל אמרה מה שהיא למדה בחוג דרמטי להגיד. אז אם משקרים, למה לא להשתמש בשחקנים? מה? אני לא בן ארסו?"

גברי מודעק. הוא לא מסכים ושואל את שייקה, „אם זה ככה כמו שאתה אומר, אני בסדר, זאת העבודה שלי, אז אני רוצה לשאול אותך, היית מוכן להופיע בשביל המפד"ל?"

שייקה: „לא".

גברי: „אבל אתה אמרת שאתה שחקן מקצועי. אני למשל קראתי שארה'לה שמי כתב את התשדירים למפד"ל. הוא אומר זה העבודה שלי".

גברי, אתה חושב שיש להופיע רק לטובת מי שמאמינים בו?

גברי: „אני לא מאמין שהייתי עושה בשביל הליכוד. בשום פנים ואופן לא. לא עולה על דעתי בכלל לעשות לליכוד מה שעשיתי למערך".

שייקה: „הציעו לנו ולא עשינו. בבחירות ב־81. תסריטאים, במאים, צלמים, זה כמו שחקנים. אבל לגבי בדרנים הם קבעו בחוק שאסור. מה? פרנק סינטרה לא מתייצב לימין איזה שהוא נשיא שהוא אוהב? או ג'יין פונדה? אמנים בעולם מתייצבים".

גברי: „אני מדבר על מתייצבים, לעומת כסף".

פולי: „זהו. יש פה הבדל".

בשמונים וארבע היתה הזדהות מלאה שלכם עם המערך?

גברי: „זה היה בפירוש בשביל להפיל את הממשלה הזאת".

שייקה: „המפלגות עצמן לקחו בדרנים כדי להושיב אנשים בבית. ידעו שאם יש גשש הצפייה אדירה, ואז גם יותר אנשים ישמעו את פרס. אבל אנחנו גנבנו לפוליטיקאים את ההצגה. לכן הם החליטו שהפעם לא".

פולי: „אנחנו לא שייכים למפלגה מסוימת. אנחנו שייכים לעם, לחברה מסוימת, למסגרת מסוימת, ובאותה שנה הרגשנו שאנחנו צריכים לעמוד לימין אותה מפלגה שעל המצע שלה, או הדרך הרעיונית שלה, אנחנו מסכימים. הצד שכנגד לא ניהל את ענייני המדינה לשביעות רצוננו, והרגשנו צורך למחות. בואי נגיד, שאם הדרך הרעיונית של מפלגה מוצאת חן בעיני ואני עובד שם ומרוויח כסף, או על הכיפק. באותה נקודה זו היתה הזדהות עם דרך רעיונית, וזה לא שאני בעל מקצוע ומזמינים אותי ואני עושה מה שאומרים לי לעשות. אני לא אלך להופיע ל„מולדת' של גנדי".

לאחרונה יש אינפלציה של הצהרות אמנים בעניינים פוליטיים. אתם בעד?

פולי: „זכותם המלאה. אני דווקא שמעתי כמה קולות שהתנגדו לזה, אפילו אריק אמר שלא צריך להתבטא. אני לעומת זאת אומר, נהפוך ונהפוך הוא. כראש וראשונה אנחנו אזרחים ואחרי זה אמנים. חייבים, לדעתי, כשם שאנחנו חייבים לבצע את האקט הדמוקרטי ולבחור, כך אנחנו חייבים להיות מעורבים. קודם כל אזרחים".

אתם חושבים שלאמנים יש כוח להשפיע כשהם יוצאים בהצהרות?

פולי: „למה לא? אם אני יכול להשפיע ואני חושב שהרעיון שלי טוב, אז למה שלא אתגייס?"

אבל בכל זאת לא שמעו אתכם הפעם.

שייקה: „לא. לא שמעו אותנו".

למה?

שייקה: „כי מאיפה שמעו על הבחירות? מהטלוויזיה. כרגע שהחליטו להוריד את האמנים מהטלוויזיה, אז לא היה איך. פה ושם כתבו ושאלו ומי שקרא, קרא. זה לא רציני. את העיקר ידעו רק מהטלוויזיה. וכשאתה לא בטלוויזיה לא השתתפת בבחירות".

יהודית רביץ ואריק איינשטיין בכל זאת מצאו דרך להגיע לציבור.

גברי: „אני קודם כל חושב שפנו אליהם. ידעו עליהם מראש. הם מבטאים את דעתם מפעם לפעם. אז באו ושאלו אותם. אם מישהו היה בא אלי ואומר לי אתה מוכן וכו' וכו'... את מבינה?"

אם מישהו היה שואל והייתם עונים?

פולי: „כגשש?"

לא, כיהודים?

שייקה: „יש כאלה שחושבים שזה סודי. באים למישהו ושואלים, מה הצבעת. והוא אומר, אתה, אני, אני, ומתחמק. זה שאנשים מתחמקים ולא אומרים בשביל מי הם הצביעו, זה נראה לי אבסורד".

נו? אז מה הצבעת?

שייקה: „אני? מערך".

פולי: „פה כולם מערך".

טוב, חשבתי שיהיה לי סקופ קטן, שאבשר על עוד שלושה מצביעים...

פולי: „למה? למפ"ם?"

כן.

פולי: „את יכולה לכתוב שהיינו בשומר הצעיר. אבל אפשר לומר שאני הצבעתי לדרכו של פרס, למרות שזה יכול להישמע לא טוב היום, אני הצבעתי לדרך המדינית שלו".

גברי: „גם אני".

פולי: „בהתחלתי בו כמדינאי, ואני חושב שהוא יכול להיות ראש ממשלה טוב מאוד".

שייקה: „מה שאנחנו חושבים הוא, שהפעם היה צריך להצביע לראש ממשלה. גוש שמוש, כל הדברים האלה הם שטויות. הפעם היה צריך להצביע לראש ממשלה שאתה חושב שהוא יכול להוביל את הגוש הזה, ואולי אם לא היינו חושבים כך, אז אולי היינו מצביעים רצ או לא יודע מה. אבל הפעם היה צריך לחזק את המערך".

אתם הצבעתם את זה?

■

הגששים יוצאים בחגיגה ג' שאחריה תבוא חגיגה ד'. הקהל דורש. מטבע הדברים משתלבים ספונטנית במערכונים הישנים גם ניצוצות מרוח הימים הללו. כשכסאח טוען שהוא זרק על פנדלוביץ' חצץ בלבד, שואל השופט שייקה: „עם חצצית?" שייכים לעם ישראל כולו והצביעו מערך. קונטטה לפרס

מאת טלי ברזילי זוננפלד

קסם וידואלי

מאת עופר ניר

הנשיא מלכותי

ג'ירלד פורד היה הנשיא האמריקני שמשל, אם זו המלה המתאימה, בין ניקסון לג'ימי קרטר. נשיא שהיה נושא לבדיחות אינספור. נכנס לפולקלור האמריקני בגלל נטייתו לאבד שיווי־משקל ולהחליק בפומבי. נשיאים, כידוע, אינם מחליקים בירידה מכבש־המטוס, פורד, כן, גם ניסו לרצוח אותו, אגב, אם כי לא בגלל הגמלוניות שלו. כיום, הוא זכור יותר בזכות היותו בעלה של ההיא מהמרכז הקרוי על שמה, בטי פורד.

„סיפורה של בטי פורד" ומוצ"ש, (22.45) הוא, פחות או יותר, סיפורה של בטי פורד אלכוהוליסטית לשעבר, מכורה לסמי־הרגעה, שהתאשפזה לטיפול גמילה בשנת 1978, לאחר חשיפה עצמית בנוסח אמריקני מאוד. כשיצאה משם, נקייה ופיכחת, החליטה להקים מוסד לגמילה. המוסד הנ"ל, „מרכז בטי פורד", החל לפעול כעבור שלוש שנים ומאז, זהו מוסד שהפך ל„מוסד", ותסלחו לי על משחק־המלים המטופש. המוסד הזה אירח הרבה אח"מים, אליזבט טיילור למשל. צריך להיות אח"מ כדי לעמוד במחירים הנדרשים שם, כדי לצאת בנאדם חדש. ואולי, סתם מחשבה מרושעת, לא נוצר הסרט הזה, דרמה תיעודית, אלא כדי לעשות יחסי־ציבור ולזרז את זרם התרומות למוסד.

את דמותו של הנשיא־לשעבר מגלם ג'וזף סומר, שחקן בעל מראה אבהי כלשהו, שמשום־מה נותנים לו למלא תפקידים של טיפוסים שליליים מעיקרם, למרות שהוא נראה כאילו אינו מסוגל להרע לזבוב. ראינו אותו משחק את הנבל בסרטים „מטרה" ו„העד". בטי פורד, בסרט, היא ג'ינה רולנדס, במציאות, אשתו של ג'ון קסבאטס, שגם ביים אותה בסרטים כמו „אשה תחת השפעה". שחקנית טובה.

אם רמפול מהווה סיבה טובה לתשלום האגרה, הרי לכם סיבה נוספת: סרט של מארק קנייבסקה — „ארץ אחרת". מבט של זר על בריטניה, בשנות ה־30, דרך בית־הספר היוקרתיים והאוניברסיטאות בהן התחנכו הקצינים ופקידי הממשל הקולוניאליסטי של הדור הבא. בהם צמחו הומוסקסואלים למכביר, בהם נזרעו זרעי הבגידה שהצמיחו פירות מרקיבים כמו גאי ברג'ס ודונלד מקלין, מרגלים לטובת ברית־המועצות. „ארץ אחרת" מתבסס על דמויותיהם של השניים, אלא שהם אינם נקראים בשמותיהם, מכאן, ניתן להניח שגאי בנט בסרט הוא גאי ברג'ס, במציאות.

רופרט אוורט מגלם אותו, בסרט שיוקרן הערב בשעה 22.10. לצידו, קולין פירט ויש גם הופעת־אורח של אנה מאסי. אוורט, חתיך אנגלי, שגם הוא התחנך בבית־ספר פרטי (שמשום מה, נקרא באנגליה „בית־ספר ציבורי"). כעבור שנתיים עזב והחל לחפש עבודה בתיאטרון. ההורים שלו, בנויחוד אביו, שהיה קצין־צבא, לא אהבו את זה, רופרט, ילד עם נטיות מוסיקליות, נועד להיות, לפי התכנון שלהם, פסנתרן מקצועי, אבל הוא לא.

הוא היה בין 28 המאושרים שהתקבלו ללמוד בבית־הספר המרכזי לדרמה ואמנות הנאום וזה הישג, באמת, משום שלא פחות מ־5000 איש ניסו להתקבל באותו מחזור. כעבור שנתיים, נתבקש בנימוס לעזוב. הוא לא זוכר למה, או ככה הוא אומר, והיה מאוד מריר בגלל זה. אוורט החל להופיע בתיאטרון בגלאזגו ומשם נקטף לטלוויזיה והופיע במיני־סדרות כמו „הנסיכה דייזי" ו„היכלות רחוקים". אחר־כך באה הפריצה הגדולה קדימה, בזכות „ארץ אחרת", ואחריו סרט־קולנוע על רות אליס, האשה האחרונה שהועלתה על הגרדום בבריטניה, באשמת רצח בעלה. הוא היה המאהב שלה בסרט „לרקוד עם זר".

אמרנו שהוא מוסיקלי? אמרנו. אולי משום כך נבחר להופיע לצידו של בוב דילן, בתפקיד זמר רוק וולשי, בסרט „לכבות בוערים". ואולי משום כך החליט שבא לו לשיר והוציא תקליטון אחד — „רור של בדידות", שלא הפך אותו לכוכב של מצעדי־פזמונים, אז הוא כבר לא שר.

אל תיקח סיכון

זה הולך ככה: קושניר שואל את הקהל, יעני. הוא לא מבין, „איזו תכנית זאת?" הקהל (ילדים, בית־ספר יסודי, מקסימום חטיבת־ביניים), בצעקות־אימים „קח סיכון".

קושניר (בפוזה של אידיוט שבכל זאת לא מבין) — „מה זה, מה זה?"

קהל (בצעקות רמות, אולי הוא לא שמע קודם) — „קח סיכון!!!"

קושניר (בפוזה של אידיוט שסוף־סוף תפס) — „וואללה!"

וככה זה קורה, שבוע אחרי שבוע, ביום ראשון, בשעה חמש וחצי. וזה, הורים נחמדים, מה שהילדים שלכם רואים ושומעים לפני שהם צוללים לעלילות המצויירות של הסופרמנים מכוח המחץ, הלוחמים ברשעים מן הקוברה. בזבל הזה נעסוק בהזדמנות אחרת, בינתיים, „קח סיכון", מה שאמור להיות שעשועון לילדים והופך, בפועל, להפגנת וולגריות הדדית, מצד המנחה והמשתתפים והקהל. מדובר במשחקי־חברה למיניהם, שיש בהם שמץ של השפלה קלה, שאני מעולם לא אהבתי ולא שיחקתי ואני מקווה שגם הבן שלי יתרחק מהם. אבל זהו רק אלמנט אחד. האחר, אלה השאלות, הנורא־נורא קלות, שהנשאלים צריכים להשיב עליהן.

השאלות הללו מעלות את השאלה, אם גדל כאן דור של מטומטמים, שלא למדו כלום בבית־ספר ולא קלטו שום דבר בבית, או מהרדיו, או מהטלוויזיה. אולי הם לא פתחו עיתון בחייהם, אלא לבירור תוצאות משחקי הכדורגל בשבת: גם אם ניקח בחשבון את ההתרגשות הטבעית בתחרות מעין זו, אין בכך צידוק לנוכח הפגנת הבורות המדהימה.

מן התכנית האחרונה: היכן נעצרה תיבת־נוח? (שקט, מבוכה), מה זה טיטאניום? (הבעת תדהמה על הפרצופים הקטנים). איך נקראת התעלה המפרידה בין אנגליה לצרפת (תעלה? אנגליה? צרפת? מה, יש תעלה ביניהן?) שיבקשו מהם את השמות של חבורת הזבל, או לשיר שיר של ארם, או לעשות מנגל — זו תהיה תחרות הוגנת.

תכריות

ג'ון בלושי ז"ל שוכב בחדר־המתים, בר־מינן לחלוטין, המלאך שלו בא ללוות אותו לגן־עדן. יש להם מספיק זמן, הדרך ארוכה, כידוע, והם יכולים לדבר על מה שהיה ואיך שהיה ואיך שהוא אכל אותה, בלושי, בקוקטייל קוקאין־הרואין שהכינה לו קתי סמית.

זו נקודת־המוצא לסרט חדש המבוסס, באופן קלוש, על הספר שכתב בוב וודוורד, ההוא מפיצוץ פרשת ווטרגייט, על חייו ומותו של בלושי.

בתפקיד המנוח מופיע מייקל צ'יקליס והבמאי הוא לארי פירס, זה שעשה פעם את „היה שלום קולומבוס". הוליווד לא התלהבה מן הרעיון להפיק סרט על בלושי, ודאי לא על הקשר שבין שחקנים לסמים. המימון להפקה הושג, משום כך, בניו־זילנד, מכל המקומות, מחשבונה של מבשלת־בירה ידועה. 13.5 מיליון דולר עולה ההפקה הזאת.

צ'יקליס בתפקיד בלושי ז"ל, "THE KILLER BEE"

עירום נשי חזיתי מלא, נראה לראשונה בסרטו של אנטוניוני „בלואו אפ", והכבוד להיות החשופות הראשונות ניתן לשחקניות ג'יליאן הילס וג'יין בירקין. פריצת הדרך הזו התרחשה לפני 22 שנה, ב־1966.

שלוש שנים אחר כך נעשה הצעד המתבקש הבא. אוליבר ריד ואלן בייטס הציגו את מלוא תפארת גופם העירום תוך כדי התגוששות בסרט „נשים אוהבות" של קן ראסל. אגב, ה„אקט" המיני הקולנועי הראשון, הקדים בכמה שנים טובות את העירום ולביצועו היו אחראים ז'אן מורו וז'אק מארק ב„הנאהבים" של לואי מאל (1959).

(מתוך לקט של ה„פרמייר", מגאזין הקולנוע האמריקני)

קנדיס ברגן: „טוב, אז אולי אני לא שחקנית גדולה, אבל כשמדובר באורגזמות על המסך, אני הכי טובה, הפטנט הוא כזה: עשר שניות של התנשמות כבדה, עיניים מתגלגלות, התקף קצרת קליל וגסיסה קטנה, זה הכל." (אפשר לנסות בבית)

מקום אחר

שירה עברית

קומת הבר הרחבה בווילה של הקנובלים, כאילו נבנתה במיוחד לקבץ את גולי וושינגטון לערב שירי מולדת. שם ישבנו על כורסאות ניגוחות וגם הזלנו דמעות געגועים בזכרנו את ציון הלא תשאלי לשלום אוהבייך מרחוק, הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים.

קנובל, איש עסקים, הכין את האח, והאש מפצחת זרדים בדממה שולחת הבהובים הנשקפים משרות שבעמק הפוטומק, ומי שאינו בסוד העניין עוד יכול לחשוב שאלו שרים בפנים את אם תרצי שאראה לך את העיר באפור, מתכוונים לרוקוויל.

אלה מבית השיטה, המפליאה בגיטרה ובקול ערב שזוכרנו עוד מימי להקת השריון, מנחה את השירה ולארי שלה, שליח התק"ם, מסיט את השקופיות עם המילים לשדמות רוסיה שאהבנו עם רחובות סטלינגרד, עיט על שדותינו בבשרנו צפורניו, הי וניה הי וניה למ'זכתו'תי וניה בחוורות אדומות לאהוב. טוב שהשכן מהפוטומק לא מזהה את התוכן הקומוניסטי, אחרי שלבלבו אגס וגם תפוח — הפסקת אוכל.

הוויסקי, העשלף ישר מחבר, קצת מקלקל למי שציפה לקפה כפינג'אן אבל זה לא הפריע לשירי תש"ח לזרום בערגה. מתחילים עם דודו וממשיכים עד לקרב האחרון. כששיריה של שושנה דמרי תמו לגווע, מישהו מהבנק העולמי מחבר צוואת עלמה ושר בקולו: כשגמות תקברו אותנו ביקבי ראשון לציון. סוכן [illegible]

את כולם בשירה מלאת כיסופים של מה יפים הלילות בכנען, צוננים הם ובהירים וכולם ענו בלהט "עז" רועים אותנטי.

לכה זה נמשך, עם קום והתהלך בארץ, קסם על ים כנרת והלכה גבעטרון. ובינתיים הכוכבים שנשקפים בחוץ מרמזים על אשמורת אחרונה. אבל לא נורא, היום שבת, לא עבדנו ומחר יום ראשון, נמשיך לנוח, מה שמוביל באופן טבעי לכיוון של באה מנוחה ליגע ומרגוע לעמל.

כאשר אלה מתרפקת מבית אלפא עד נהלל, ששם ביתה אל מול הרי הגלבוע, האווירה נעשית משפחתית ויש אפילו כאלה שנוטשים את הכורסאות, מתיישבים על השטיח וככה, גב אל גב, אנחנו כמו ערימה של חבר'ה על הדשא. ריוויד, שלא היה מרוצה ששרים שירים חדשים שהוא לא יודע, מחפש משהו מהימים שהואש עוד היה בארץ ומגלה את סימונה מרימונה. ממשיכים על הדבש ועל העוקץ, נעמי שמר הולכת כאן טוב מאוד ומישהו בטוח שהיא חיברה את שיר השלום.

בשלב הזה נשארו רק המכורים, כולם תוצרת טובה של תנועת העבודה, מטה החולצה הכחולה והיא עולה והיא עולה, תחושה מתמודד מול האינטרנציונל ויש כאלה שזוכרים את המנון הנוער הדמוקרטי.

כשמתחילים להשתטח וגולשים לראש הגבעה עומדת פרה פותחת סוגרת — זה סימן שהגיע הזמן. מנשקים את בעלת הבית, לחי ימין, לחי שמאל, כנהוג, רק מזהירות עם האנפוה, אומרים זה לזה, יאוש ואוש, א לאולי אוונינג" ומסכמים שאת ערב שירה המולדת הבא נעשה אצל נחום בחג הסוכות, עם תרנגול הודו אפוי והכל.

זאב צחור

שלום בית

חיה יוסף

שבעה [illegible] של [illegible]

מאחורי הקלעים

אורי, בנם של אמית ודני בירן, נולד ב־24 בספטמבר 1978 בקיבוץ סאסא. בגיל שלוש וחצי התגלה בראש הילד גידול ממאיר. שבעה חודשים אחרי גילוי הגידול, נפטר אורי. כל מאבקי הרופאים, האחיות, חברי הקיבוץ, ובראש ובראשונה המשפחה, לא הועילו. דני, האב, סיפר: ככל שהתברר שהקרב על חייו של אורי אבוד, כן הוספנו להילחם, העיקר, ניסינו להקל על סבלו של ילדנו, לסייע לו להיחלץ מהעולמות האפלים שהוא שקע בהם עם התקרב הקץ...

דני רשם את מאורעות חייו הקצרים ואת שבעת חודשי מאבקם על חייו של אורי, ובשנת 1991 יצא לקט הזכרונות כספר בהוצאת הקיבוץ. מי יכול לחוש את הכאב, הכעס, הרוך והאהבה שהורים חשים כיושבם ליד מיטת ילדם שסובל, מתפתל בכאבים או שוכב עמוק בתוך תרדמת, והנמצאים לידו לא יודעים מה הוא חש. כאב? פחד? חלומות זוועה? אורי גמר את סבלו ומת בבית הוריו בקיבוץ סאסא. הוריו הלבישו לגופו הצנום בגדי חג. אמו לבשה שתיים מבובותיו האהובות כבנות לוויה. לאחות הובילו את אורי אל חלקת בית־העלמין. דני נועל את ספרו במילים אלה: כעבור יומיים ירד שלג וכיסה את האדמה. אמית (האם) נשאה עיניה לשמיים ואמרה: קר, עד מאוד בבית הקברות. אבל שנינו ידענו שאתם, נתתיים סבלו, ובא ונולד סבלנו.

אורי בירן, בן 4, בתקופת ההקרנות

דני בירן נולד בגבעתיים. הוריו עלו ארצה מגיל צעיר. אביו, רק בן 12, בא מהונגריה, ואמו הגיעה ארצה באותו גיל, מפולניה. דני לא רצה להמשיך את לימודיו בעיר אחרי בית הספר העממי, והצטרף למוסד החינוכי במעון חיים. מעט יותר, אחרי השירות בצה"ל, הוא התחתן ונולדו לו ארבעה ילדים. דני למד הוראה ובמשך שנים אהב לספר לילדיו ולתלמידיו סיפורים. בגיל 30 התחיל לכתוב. ברוב הסיפורים והשירים הוא מספר על ילדיו. באחרונה הכיר את אמית, חברת סאסא. דני עזב את העיירה במעון חיים ועבר אל אמית, לסאסא.

כשאורי נולד לא חלמו ולא תיארו לעצמם שיכולה לחיות איזו שהיא בעיה בריאותית. היה ילד יפה, פיקח ומלא שמחת חיים. [illegible] של דני, שאותו כתב זמן רב [illegible] של אורי (הוא ואמית רצו בכך [illegible] איך יקראו לו) הוא: אבא ואורי/ [illegible]/אבא כשביל/ואורי עליה/ [illegible] אבא/מחשבות עולות/ואורי [illegible] משלימות./אבא עוצר לדבר/עם [illegible] בנתיים. טוכל לו בברץ/אבא [illegible] חידים/ואורי בנגתיים/ [illegible] אבא גומר/ומתמלא כל־כך/„אורי, אתה מלומלך"

לדני עוד שני ילדים. לא שוכחים [illegible] את אורי הבריא, את אורי הלוחם על [illegible]

ספרו של דני „עד מעט החיים", אינו סתם ספר זיכרון. זה סיפור אישי, אך דני מציג בו לפנינו גם מערכת רפואית, שבדרך־כלל האורח לא יודע על קיומה. הוא נותן מידע היסטורי על המחלה שאורי סבל ממנה והמעניין והנפלא מכל הם סיפוריהם של ילדי הגן בו אורי היה מבקר, המטפלות, חברי הקיבוץ, אחיות ואפילו נהגי המוניות והאמבולנסים. ספר, שעם כל הקשה שבו, יש בו קרני אור, המעניקות לקורא את האמונה: לא כל מלחמה נגמרת בניצחון, אבל עם חברים טובים אפשר גם להתגבר על תבוסה.

[illegible]

קנייה נבונה

חשבתי שהבאתי לידידתי מתנה נהדרת: חפיסה של סבון ריחני; אך היא עיקמה את פניה. רק אחרי בקשות רבות מצדי, הסכימה לומר לי למה לא שמחה. כשמביאים סבון או דיאודורנט, אמרה לי, חושבים כנראה שאני מלוכלכת או נודף ממני ריח לא נעים.

עוד פחות נעימה הייתה המתנה ליום ההולדת ה־60 של בן דודי: „60 פלוס, שנים ששוות זהב" מאת ד"ר אלן פרומה. ספר מעניין, מלא חן, הומור ועצות טובות, בלי גלישה להטפת מוסר. נורא נהניתי מן הפרק „הדבש והעוקץ בחיי המשפחה", ואפילו סימנתי לבן דודי את הפרק: „אל תהפכו לילדים של ילדיכם" (הוא ואשתו היו בתהליכים מתקדמים של שעבוד לילדיהם ולנכדיהם). בקיצור, בן דודי שלח לי את הספר בחזרה והוסיף כמה מילים, ואני ממש התביישתי.

פעם שלחתי למכבר, לזכר חולשה כולטת, את „ההר שהוליד עכבר" מאת אמיר בנימין (איורים של דובי שפירא). ספר מקסים, ספר לא פורנוגרפי, אבל... הרבה יותר מעניין והרבה יותר משעשע למרות שכל שנאסף בו אותנטי ואמיתי. אל תשאלו מה הייתה התגובה. שקט... יותר לא הזמינו אותי. וליום ההולדת ה־70 קניתי לחבר טוב סדין חשמלי. הוספתי כמה מילות ברכה, ובין היתר כתבתי: שיהיה לך משהו שיחמם אותך בלילות החורף הקרים. הוא נעלב מאוד ורעייתו החמודה בת ה־70 מינוס שנה, הוסיפה: אני עדיין מסוגלת לחמם אותו...

ולבר־מצווה של נועם רכשתי ספר חדש שהייתי בטוחה שהוא מאוד יהנה ממנו, כי הוא, כמו רוב חבריו, משוגע לכדור סל. קניתי לו את „מכבי תל־אביב". את הספר, שבו המון צילומים ומידע על מכבי ת"א מהתחלתה בשנת 1932 ועד היום הזה, כתב וערך, דני דבורין, והיועץ המקצועי הוא אלכס גלעדי. בספר משולבים הרבה אנקדוטות וסיפורי רקע משעשעים. אפילו שיר אהבה של משה דיין ז"ל מודפס בספר.

שיר־אהבה של דיין למכבי

רבותי הנכבדים, שחקני מכבי כדורסל,
אבקש פסק־זמן לטובת הספסל.
ברצוני לומר דברים אחדים
בשם הקהל הנקרא אוהדים,
בשם אשתי המתלהבת וצועקת,
ואני מתחנן: רחל, שבי בשקט!
ובכן, בחגיגיות עלי להודיע
שאם זכיתם באליפות ובגביע,
זה רק הודות לעצותינו ששמעתם
כאשר אתם במגרש כך סתם
הסתובבתם...
צעקנו: שימרו על הבלונדיני הגבוה!
ומיקי, אולי תתחיל כבר לקלוע!
מי את ספרד, ומה ברית־המועצות
מול אלפיים יהודים נותני־עצות!
לכן, הערב, כאשר אנו חוגגים,
מלקקים אצבעות ושותים ומוזגים,
אבקשכם רבותי להרים כוסות
לכבוד התל־אביבים נותני העצות!

משה דיין

אז אם הלך ביקשה אלף סליחות אך אולי אפשר להחליף את הספר בו נועם קיבל... שבעה ספרים כאלה. לא ארבה בסיפורים על מתנות לגבר. כל שנה נשאלות אותן השאלות: מה נקנה לו [illegible] הכל [illegible] אירוע לב, ואפילו קשה מאוד. הקלטת עולה 69 ש"ח, ולחברי קופת־חולים של מכבי רק 49 ש"ח. מתנה רצויה לאלה שכבר חיים עם בעיות לב, אך עם ה„בריאים" הייתי מאוד נזהרת. אולי רק תספרו להם שיש קלטת כזאת?

או מה, בכל זאת, רצוי תמיד? — זר פרחים ובקבוק יין טוב.

[illegible]

עצות מן השרוול

אני אומרת לכם שזאת קללה, כלי הכסף שירשתם מבית סבא ובית אבא או קיבלתם לברית מילה, בר מצווה, חתונה וסתם יום הולדת. ומה הקללה? צריך לנקות אותם. אני שומרת את הכלים, (תודה לאל שאין כל כך הרבה, אך גם המעט הוא יותר מדי), בארון סגור. אבל פעם או פעמיים בשנה צריך להבריק אותם. וכשתקפה אותי הצטננות לא נעימה ובחדשות אמרו: לא להסתובב בין

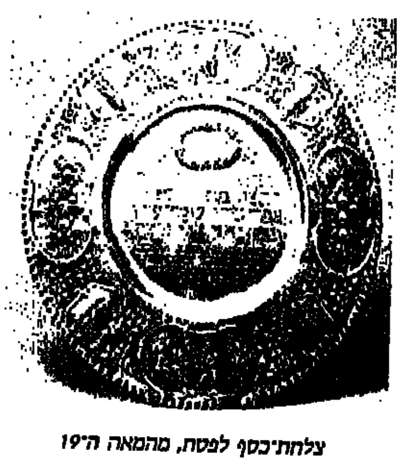

צלחת־כסף לפסח, מהמאה ה־19

הבריות כשמצוננים כדי לא להדביק את הסביבה — אני נשארתי בבית והחלטתי לנקות... כלי הכסף.

לא מצאתי משחה לניקוי, וחשבתי שאולי אנסה לנקות ולהבריק את כלי הכסף באבקה למדיח־כלים שהיתה לי. והרטבתי במים ספוג קטן, פיזרתי עליו מאבקת „הסופר דיש" וניקיתי כוס אחרי כוס, פמוטים, צלחות, אפילו חנוכייה. ולא יאומן: הכל יצא נקי ומבריק, מבלי שלכלכתי את ידי וללא כל מאמץ. ניסיתי לנקות גם את הסיר שבו יום קודם נשרפו לי תפוחי האדמה עם הגולש. הרתחתי מים עם מנה גרושה של אבקה ו... הסיר התנקה. כל זאת נודע לי בגלל ההצטננות שלי.

דפי זהב וגיל הזהב

מלה טובה

בימים אלה מחלקים מהדורה שנייה של „דפי גיל הזהב" לתושבי תל־אביב והמרכז. מדריך זה קצת שונה מ„דפי זהב". הוא מכיל כ־4000 כתובות ומספרי טלפון של בעלי עסקים ונותני שירותים שונים שכולם התחייבו לתת לכל קשיש הפונה אליהם, הנחות החל מ־5 אחוזים ועד... זה כבר נראה.

למדריך צורף מגזין צבעוני המכיל מאמרים וכן ייעוץ והדרכה בתחומי תזונה בתוספת כמה מתכונים, בריאות, תחביבים לשעות הפנאי, טיפוח ועוד.

כל תושב שהגיע לגיל 60 יקבל החודש הודעה לבוא לדואר ולקבל את דפי הגיל הזהב ועוד כרטיס „דרכון הזהב לחיסכון", אותו יש להציג בבתי העסק על מנת לזכות בהנחה והטבה כפי שפורסם. המדריך יוצא לאור בחסות חב' שולמית שמיר, יו"ר המועצה הציבורית למען הזקן. מדריך דומה הופיע גם לתושבי חיפה (04) ובקרוב גם ייצא מדריך לירושלים (02).

[illegible]

יד לפה

הבחירות מאחורינו, וכמעט שני שליש מתושבי המדינה זקוקים להרמת המורל. ומה מרים את המורל? כוסית או שתיים. גם ימי החורף כבר מתקרבים, ובלילות כבר קר, ומה מחמם את הגוף וגם את הנפש יותר מאשר כוסית או שתיים? אז יש לנו ספר חדש שיצא בהוצאת רות סירקיס: „המבחר העולמי של קוקטיילים". לצד המתכונים אפשר למצוא בספר (צורה מלבנית, כל הסבר מילולי מלווה בצילום צבעוני מקסים) מבחר גדול של קוקטיילים, טכניקת העירבוב, הכנת קישוטים, בחירת הכוסות, ציוד הבר וצורות הגשה. דרך אגב, המילה „קוקטייל" היא צירוף של שתי מילים אנגליות: קוק (תרנגול) וטייל (זנב). למה דווקא זנב תרנגול? אולי מישהו מקוראי יודע. את הספר ערכה במקצועיות וטעם רב רות קינן, ומחירו 26 ש"ח.

והנה, על קצה הכפית, ממה שיש בספר:

מארטיני יבש —
MARTINY DRY

קוביות קרח | 2 מידות ג'ין יבש | מידה ורמוט יבש זית וקשר מקליפת לימון.

ממלאים כוס ערבוב בקוביות קרח. יוצקים פנימה בעדינות את הג'ין. מוסיפים ורמוט ובוחשים קלות. מסננים לתוך כוסית מארטיני מצונן ומוסיפים זית וקשר עשוי מקליפת לימון. להכנת מרטיני מתוק, משתמשים ב־2 מידות ג'ין, 1 מידה ורמוט מתוק ומחליפים את הזית בדובדבן.

רוסי שחור
BLACK RUSSIAN

3 מידות וודקה 1 מידה ליקר קפה קוביות קרח.

מוזגים את הוודקה וליקר הקפה לתוך כוס מלאה בקוביות קרח.

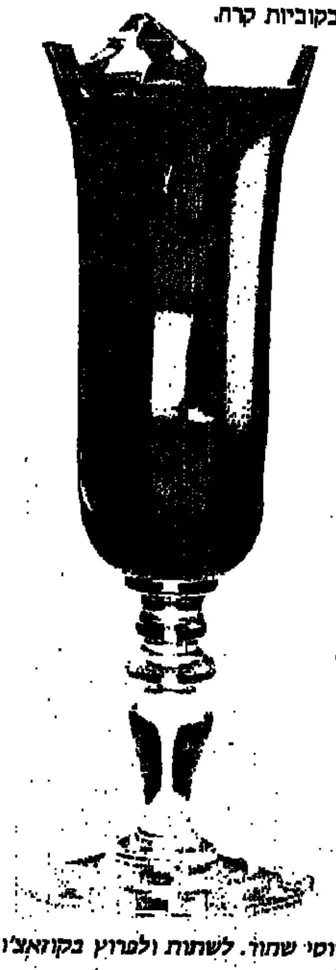

רוסי שחור. לשתות ולפרוץ בקוזאצ'וק

הפסקת קפה
COFFEE BREAK

קרח מרוסק וקוביות קרח; 1 מידה קפה קר; 1 מידה טיה מאריה או ליקר קפה; 1 מידה חלב; 1 מידה מאליבו (משקה אגוז קוקוס ורום לבן); אבקת קפה נמס או קפה רגיל טחון דק; 3 פלחי אגוז קוקוס.

שמים במנער את הקרח, הקפה הקר, הטיה מאריה, החלב והמאליבו ומנערים היטב. מסננים ומוזגים על קוביות קרח בגביע גדול. בוזקים קפה נמס או קפה טחון דק ומעטרים בפלחי אגוז קוקוס.

מינכן, בנשימה אחת עם ברלין

מאת יוסי שיפמן

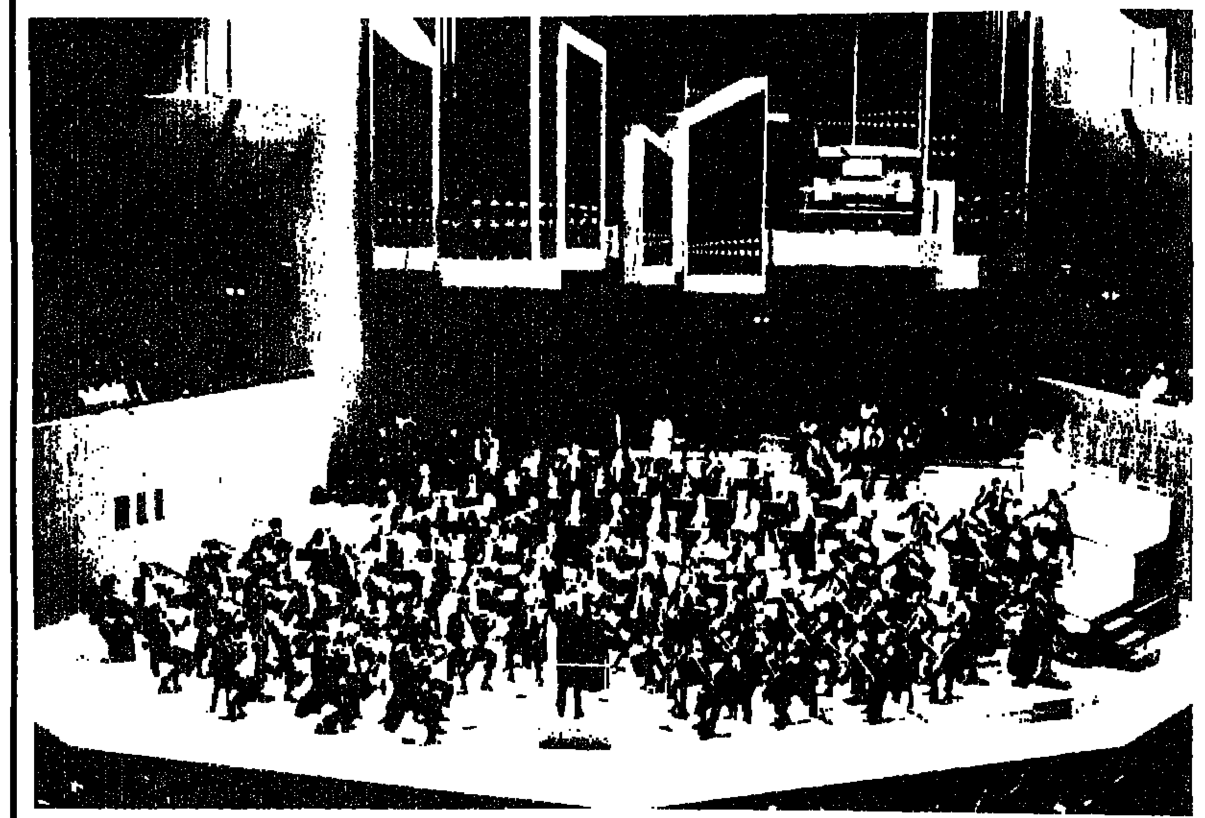

את הפילהרמונית של מינכן לא תוכל לשמוע על תקליטים גם אם תרצה. מנצחה הנוכחי, סרג'ו צ'ליבידקה אינו מאמין בהקלטות. צ'לי, כפי שמכנים את המנצח המפורסם, גורס שמוסיקה היא אותו הרגע בו היצירה מתבצעת. נשמע תמוה לפני אדם בסוף המאה שלנו. אבל זהו אחד מן התנאים שהעמיד נקבל את התזמורת לידיו לפני כשמונה שנים. התנאים, יתכן, הוכיחו את עצמם. היום, שוב, לאחר הפסקה של שנים, יוצאים על מינכן בנשימה אחת עם ברלין.

סיפור התזמורת של מינכן מתחיל ברעיון ובביצוע של איש הקואגיה. ד"ר פרנץ קיים, בנו של בעל בית מלאכה לייצור מנורים, קיים החל בסדרת קונצרטים במימון משפחתי, שנקראו "קונצרטי קיים", אלא מה?: הראשונים היו ערבים עם סולנים, אט אט נוצר צורך בתזמורת. קיים שכנע את המשפחה בנחיצות הרעיון ותכנן להקים תזמורת בסתיו 1893. אחרי מאבקים במספר גופים עירוניים, מאבקים שהסתיימו בכוררות, זכתה התזמורת הזכות להשתמש באולם "אודאון" המלכותי. ב־13 באוקטובר 1893, היה הקונצרט הראשון, עליו ניצח האנס וינדרשטיין. ותוכנית כללה את הפתיחה ל"כלה המכורה" של סמטנה, הסוויטה "נערה מארל" של ביזה, ברנרד סטאוונהאגן היה הסולן בנגינת הקונצ'רטו השלישי לפסנתר של בטהובן והנגן הראשי ניגן כסולן את הקונצ'רטו לכינור של שפוהר. תגובות העיתונות לעצם קיום התזמורת ולמבחר היצירות שהושמעו היו נלהבות. הדעות היו חלוקות באשר לרמת הביצוע. פרנץ קיים לא התרגש. אנשי חזון אינם נרתעים מביקורת, לדידו היה קיים רק העתיד.

התזמורת החלה כבר משנתה הראשונה לפנות אל קהלים חדשים: סדרות שונות, מחירים שונים לקהל שונה, ביצוע בכורה ליצירות שטרם נוגנו במינכן, תוך הרגשת מלחיני האזור וסיורים לערים אחרות בגרמניה. את חותמה המיוחד החלה התזמורת להטביע כוזמנו של המנצח הווינאי פרדיננד לווה, שהיה תלמידו של אנטון ברוקנר. מנצח זה הביא איתו, לראשונה, את התזמורת לווינה; שם נקבעו ההצלחות הרציניות הראשונות. שם גם נוצק הקשר בין הפילהרמונית של מינכן לבין הסימפוניות של ברוקנר שהן, מלמטה התזמורת עד עצם היום הזה.

אחר כך פקדו את התזמורת מנצחים כויינגרטנר, מאהלר וריכרד שטראוס. סולנים מפורסמים כמו פריץ קרייזלר, פבלו דה סרסאטה, אז'ן ד'אלבר. ולצדם גם יהודים כמו ברונו וולטר ואוטו קלמפרר. "המוסיקה אינה צריכה רק להישמע, היא צריכה גם לחיות", היה המוטו של מנצח שנות המלחמה, אוסוולד קבאסטה. זהו שם שוותיקי התזמורת אוהבים לזכור. תקופה של ניסיונות רבות וטובות. וגם אז לצד בטהובן, ברהמס וברוקנר ניגנו נגני מינכן בכורות של קאזלה, רספיגי, אורף, וולף־פרארי. אויגן יוכום, שהגיע אל בית התזמורת בג'יפ של הצבא האמריקני, אחרי שנים של הרבות של אחרי מלחמה, למעשה שיקם אותה מן ההריסות. אחר כך היה זה תורו של רודולף קמפה שהגיע לאחר ניסיון בינלאומי רב. הוא עבד עם התזמורת והחזיר את מינכן למרכז הבימה, עם מותו, נשארה [illegible] כצאן ללא רועה. היא חיפשה מנהל ובינתיים [illegible] מנצחים שונים.

[illegible] שהיה עד לפני מספר חודשים מנהלה של [illegible] הישראלית, הכיר את הפילהרמונית של [illegible] תקופת, תלמי ישב אז בהולנד, כשמאחוריו [illegible] שנים בארה"ב, אנגליה והולנד. האמרגן [illegible] עליו לנסות את כוחו עם תזמורת גרמנית. [illegible] משפחתו נספו בשואה, סירב. הוא התעסק לא [illegible] עם גרמניה [illegible] עם אדמתה. ואז ב־1977 [illegible] של מינכן סיור בארצות בנלוקס וכמו שזה [illegible] מנצח. רודולף קמפה נפטר. [illegible] המתרגם שנמצא — בכל ארץ יצא [illegible] תלמי נבחר לנצח בהולנד.

[illegible] הראשונה היתה הרגשה של כימיה, בינו לבין [illegible] הצלחת שני הצדדים. תלמי נאות להמשיך ולנצח עליהם. הוא הוזמן לנצח עליהם פעמיים נוספות ואז הוזמן לשיחות וקיבל מינוי של "מנצח אורח ראשון". משמעות התואר הזה היא לנצח על ארבע תכניות שונות בכל עונה. תלמי ניצח עליהם במשך אותה שנה במינכן, בנירנברג ובפסטיבל זלצבורג. הוא המשיך לפקוד אותם עד שנת 1983. "זו, בבסיסה, תזמורת גרמנית טיפוסית. המסורת הבולטת שלה היא בנגינת ברוקנר ואחריו מאהלר כבראהמס ושומן. לצליל שלהם יש מין מסה עמוקה וכבדה, שבאה לידי ביטוי בייחוד בברוקנר. הצליל הפותח שלהם טבעי יותר מאשר בתזמורות אמריקניות, והו צליל שבא מלידה. ישנם נגנים המנגנים כבר דור שלישי ורביעי בתזמורת ויונקים את הוראות הנגינה של ברוקנר ומאהלר עם חלב האם."

מרק שרק הוא יכול להגיש

בינתיים מצאו המינכנאים את סרג'ו צ'ליבידקה והוא היה למנהל המוסיקלי. מינוי זה גרם, בין היתר, לסיום הרומן של תלמי עם מינכן. צ'ליבידקה התנה את הסכמתו לניהול המוסיקלי בביטול זכותו של "המנצח האורח" ליותר מסדרת קונצרטים אחת בעונה. תלמי מצא את עצמו בחברה מפוארת של מסולקים, לצידם של [illegible] ובהם.

נגני מינכן תלו במינוי החדש תקוות רבות, ביחוד חשוב היה להם לנסות להצליח [illegible] ההיסטורית עם ברלין. [illegible]

יכול היה להכתיב את תנאיו המיוחדים ולהחזיר לתזמורת יוקרה ואיכות מוסיקליות שנעלמו.

התנאים שמעמיד צ'לי הם אכן ייחודיים. צ'לי דורש שעות חזרה בכמות שאינה מקובלת בתזמורות אחרות. לצורך השוואה, בפילהרמונית שלנו מקיימים שתיים־שלוש חזרות לפני כל תכנית. מנצחים שמתעקשים לעבוד על יצירות חדשות, כמו לוטוסלבסקי שיגיע השנה, יזכו במעט יותר, חמש חזרות. צ'לי מתחיל שם. הוא מגיע למספרים שבין עשר לעשרים חזרות על יצירה, בכללן יצירות שמוכרות לנגנים היטב. "צ'ליבידקה גרם לטרנספורמציה בתזמורת", אומר תלמי, "הוא העשיר את גוני הצליל של התזמורת. הוא לימד אותם מוסיקה צרפתית ומוסיקה רוסית. איתו אתה ממש יכול לשמוע שקיפות, לעקוב אחרי הולכת קולות. זו הפרטיטורה בהתגלמותה".

צ'לי מתנגד להקלטות מסחריות. ההקלטות היחידות שישנן הן, למעשה, הקלטות מחתרת העוברות בין מעריצים בעולם הגדול, כמעט כמו ה"סמיזדאט" ברוסיה. "זו אחיזת עיניים", צוחק ליאור שמבדל, מנהלה של התזמורת הקיבוצית, שהיה תלמידו, "הרי הרדיו במינכן מקליט את הקונצרטים. הם צוברים הון עתידי. כשיגיע הרגע הם ידפיסו את ההקלטות וימלאו את קופותיהם."

צ'ליבידקה הוא מורה נצחי. כל נגניו הם תלמידיו. דרכו אל הביצוע קשה. הוא מגיע אל המוסיקה מן המופשט. "מאתנו, תלמידיו, הוא תבע ללמוד את הפילוסופיה של הוסרל, הפנומנולוגיה. תלמידיו התעמקו גם בבעיית ה'בו־זמניות' של המוסיקה. (ניתוח של התופעה המוסיקלית כמתרחשת בזמן משלה ובזמן 'שלנו'. י.ש) אותו עומק הוא מייחס לאיזון בין הכלים ולמתחים השונים בכל פרק. כל זה הופך את הביצוע שלו להשתקפות המזוקקת ביותר של הפרטיטורה".

"זה טוב אולי לחדרי הלימוד" אני תוהה, "אבל כשאתה עומד על דוכן המנצחים ויש לך תכנית, לוח זמנים ונגנים ולא פילוסופים.." צ'ליבידקה מקדיש את רוב זמן החזרות להוראה. הוא משתמש במודלים מן הציור או מן הגיאולוגיה כדי להשיג את השקיפות המיוחדת. עובדה שהוא הגיע לשפה אחת עם הנגנים. שפה שבה רק הוא יכול להשתמש.

"אבל, האם כל הנגנים משתפים פעולה עם טכניקה כזו?"

"בהחלט לא כולם", עונה שמבדל, "אבל במקום שיש כסף גם זו איננה בעיה. אם הוא לא יכול לפטר נגנים הוא פשוט מגייס מישהו חדש, והבלתי־מפוטרים נשארים בתזמורת ואינם מנגנים בארבעים הקונצרטים השנתיים שלו. לתזמורת יש למעלה ממאה וחמישים מועסקים."

"איזה מין אדם הוא, מעבר לחזרות ולשיעורים?"

"הוא איש מעורפל, ועם כל המעריצים שלו הוא יודע לשמור על פרטיותו. הוא לא נותן לאנשים להגיע ליחסים אישיים. הוא גם קנאי לעניין ההקלטות, בעצם לאיסור על ההקלטות."

שמבדל הוזמן להקליט עם הפילהרמונית של מינכן, מוסיקה של פטרסי. שמבדל הקליט ואז נאלץ להיפרד מן התזמורת, בהוראת המאסטרו.

"ומה על לשונו החריפה?"

"זה נכון אבל זה חלק ממנו, מין הערות של הומור שלפעמים משאירות אותך בשאלה אם לצחוק או לא. ידועות הערותיו על מנצחים אחרים, ודווקא ההערה של ברנשטיין לא פורסמה: 'ברנשטיין נמצא בתוך המרק בזמן הניצוח, אני מגיש את המרק'. אבל, בסך הכל, מה כל זה חשוב כשאתה מקבל ברוקנר או ראוול שאף אחד אחר לא יכול להגיש".

צ'ליבידקה אכן הביא את התזמורת להישגים וזאת בעיר שבה יש עוד תזמורות טובות מאוד. תזמורת רשות השידור של באווריה עם האנגלי קולין דייוויס ועם נגנים טובים יותר; תזמורת האופרה עליה מנצח וולפגאנג סאוואליש שגם הקונצרטים שלה זוכים להצלחה; תזמורת בית האופרה השני ועוד.

לארץ יגיע צ'ליבידקה מבוגר יותר, פחות סוער על הבמה אבל מפגין מומחיות בברוקנר, בראוול וגם ביצירות של שוברט, מוסורגסקי ומוצרט. נשמע ונחפש את הפרטיטורה ואת השקיפות. אנו זקוקים לשקיפות מוסיקלית אחרי האבק והזוהמה של הבחירות.

■

תזמורת אינה אלא ראי נוף מנצחה. סרג'ו צ'ליבידקה מאמין שמוסיקה היא אותו הרגע בו מתבצעת היצירה, לכן התזמורת הפילהרמונית של מינכן שבראשה הוא עומד, אינה מבצעת הקלטות מסחריות. יש לו, כמנצח, תנאים ייחודיים נוספים וגם קבלות מוצקות על הצלחה והישגים. שישה קונצרטים בארץ

השנים שהפרידו בינינו

לכל אחד יש קיתירה שבלב. מושא כיסופים מטאפורי. מפה סבוכה של מסתרי הנפש האנושית. קיתירה היא אי יווני קטנטן, המוכר במיתולוגיה כמקום הולדתה של אלת האהבה אפרודיטה, אבל בסרט היא רק משאת נפש. איש מגיבורי הסרט היווני "מסע לקיתירה" לא יגיע לקיתירה. כשם שכל גיבוריו של הבימאי תיאו אנגלופולוס שקועים באודיסאות עגמומיות לשום מקום.

אנגלופולוס עושה תמיד את אותו סרט. מאז "מסע השחקנים" רחב־היריעה שנעשה לפני ארבע־עשרה שנים, הוא שב, שוב ושוב, אל ההיסטוריה היוונית העגומה, חסרת המוצא. למרות שיוון התגברה כבר על השנים הקשות של הכיבוש הנאצי, השלטון הדיקטטורי של מטקסס ועל המשטר הצבאי — הבמאים היוונים עדיין נוברים בפצעים שאינם ממהרים להירפא, הכאב עדיין חד מרי. כך גם תחושת חוסר המוצא, האבדן, תחושת הסוף העולה מסרטיהם, ובפרט מסרטיו של אנגלופולוס, גדול במאי יוון. הוא עשה בסך הכל ארבעה סרטים ארוכים וחשובים בעשרים השנים האחרונות. לא הרבה בשביל במאי בעל שיעור קומה כמותו. אבל כל סרט שעשה נחרת בלב. בכאב, בעוצמה.

לאנגלופולוס יש אורך־רוח. הרבה זמן לספר סיפור אנושי פרטני. הרמויות שלו ממעטות בשיחות. כמו אילמים, הכובשים מצוקה בלב, מסתובבים הגיבורים בסרטיו בטברנות ריקות, שוממות מאדם. המצלמה, בתנועות ארוכות, עוקבת אחר מעשיהם, הכאילו סתמיים. ומתוך הריאליזם עולה מפת נפש אקספרסיוניסטית. ב"מסע השחקנים" עקב אנגלופולוס אחרי גיבוריו ב"שוטים" מורכבים של 360 מעלות. מאז התפרסם כווירטואוזו של מצלמה. ב"מסע לקיתירה" הוא ממעט בתנועות מצלמה אקרובטיות סבוכות ומחזק את הגורם האנושי. עכשיו כבר אפשר להגיד על אנגלופולוס שהוא לא רק גאון ויזואלי, שהוא גם יודע לספר סיפור מופנם עם עוצמה פנימית שקטה. אחרות מהסצינות בסרטו הן מופת של התבוננות והבנה אנושית, והפכו את סרטו "מסע לקיתירה" לפיסגת יצירתו.

תחושת ייאוש מוגמרת

הגיבור ב"מסע לקיתירה" הוא במאי, בן גילו של אנגלופולוס, טיפוס אינטלקטואלי מלנכולי, כמו כל גיבוריו. בראשית הסרט הוא מחפש שחקן זקן לסרט שהוא מתעתד לצלם על הגולים הפוליטיים שנאלצו לברוח מארצם בזמן שלטון הגנרלים. הבדיון הופך למציאות. הבמאי עושה סרט על אביו ובני דורו, ופתאום נודע לו שאביו, אותו לא ראה שלושים ושתיים שנים, שב לביקור מולדת ממקום מושבו ברוסיה, אליה גלה בעבר. כבר ב"מסע השחקנים" עסק אנגלופולוס בתקופה ההיסטורית הזו, רבת התהפוכות והסבל. דרך מסעה של קבוצת שחקנים נודדים על פני יוון דוויה, הוא עובר שלושים שנות היסטוריה יוונית נרדפת ומעונה. גיבורו ב"מסע לקיתירה" גם הוא עקור שברח ממולדתו ושב אליה מקץ שנים, כדי לגלות שאין לו מקום בה, שהגעגועים והכיסופים היו דמיון ותעתוע. אין לו מקום בשום מקום. פיסת האדמה שלו נלקחת ממנו, והשלטונות רוצים לגרשו בחזרה לברית־המ. רק שלא יעשה להם בעיות. גם הגיבור בסרט "מגדל הדבורים" (שנעשה בשנת 86', שנתיים אחרי "מסע לקיתירה") מגלה שאין לו בשביל מה לחיות. החלום נגוז, תקוות הנעורים הלכו לאיבוד. נשארה זיקנה חסרת כבוד.

הזקן ב"מסע לקיתירה" מיואש מהחלום הקומוניסטי, מכנה את רוסיה במילים "תפוח רקוב". ביוון המתחדשת קיווה למצוא בית חם. הוא מוצא ילדים מתנכרים ועצובים ואשה לאה ונואשת, שציפתה לו שנים כמו לחלום רחוק. כבר אי אפשר לגשר על השנים שהפרידו ביניהם. הבן והבת, שני אנשים מבוגרים במשבר, מתנהגים כמו ילדים אבודים, מגלים שאין להם מה לומר לאב הזקן. המהפכה, בשמה הרס את חייהם, נראית עכשיו קטנה ומגומדת. והם לא מצליחים לסלוח לו.

כל גיבוריו של אנגלופולוס יוצאים למסעות, מרצון או כפייה. המסע בסרטיו הוא מסע מטאפורי, לתוך הנפש. "מסע השחקנים" היה מסע של עקורים, "מגדל הדבורים" עוקב אחר מסעו של גבר במשבר גיל העמידה, מהפכן לשעבר, שיוצא למצוא את צלם האדם שלו במסע נואל עם נערה בגיל בתו. כל גיבוריו של אנגלופולוס הם מהפכניים לשעבר, מחויבים לקומוניזם. כיום אנשים נואשים. המהפכה לא הביאה עימה תשובות, לא עזרה למבוכה, והם תקועים עם תחושת חנק. אין תקווה: אין מוצא.

אנגלופולוס מחזק את הפסימיות באווירה סגרירית. כל סרטיו מתרחשים בחורף משחר לרע, במזג אוויר גשום ואפרורי. אין זכר לכך, שגם יוון היא, בעצם, ארץ שמש באגן הים התיכון. בביקורו בארץ לפני שנה, בפסטיבל הקולנוע של חיפה, אמר אנגלופולוס בן ה־52, שהוא מעדיף את האור האפרורי. קשה להאמין לו שיש כאן רק העדפה אסתטית.

מסרטיו של אנגלופולוס עולה תחושת ייאוש מוגמרת. מסע של החמצה שסופו בקץ הכי סופי. ב"מגדל הדבורים" מכין הגיבור את מותו, משחרר את הדבורים ונשכב על הארץ, ליד הכוורת. ממתין למותו הנורא. "מסע לקיתירה" מסתיים בקרשנדו קולנועי שמוצא את כל הגיבורים במוות רגשי. הבמאי רוצה להציל את אביו שמשמר החופים זנח על מצוף רעוע בלב ים, מפני ששום ספינה לא הסכימה להעלותו על סיפונה. הוא חוזר לטברנה לנחם את אמו, ומוצא שם קבוצת אנשים חוגגים, בחדר האחורי אחותו מתעלסת עם מלח צעיר. אחר כך תסביר לו שרק ככה היא מרגישה בחיים. האם הזקנה מבקשת להצטרף לבעלה בלב ים. משמר החופים לוקח אותה לשם, לקול מצהלות החוגגים, ועם עלות השחר נסחפים בני הזוג הזקנים אל המים הבינלאומיים. ממתינים למותם הסופי.

■

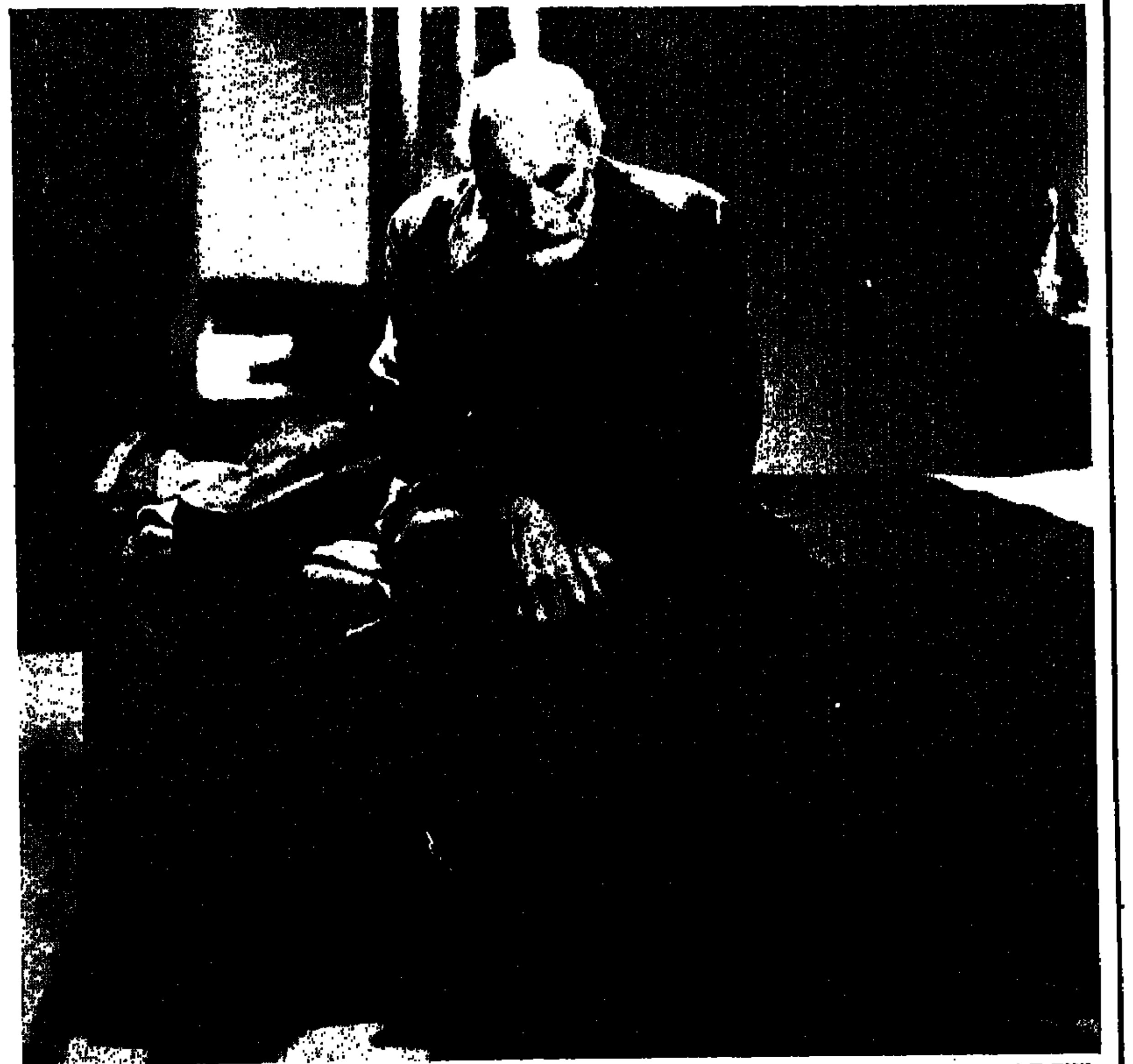

מנוס קטרקיס בתפקיד המהפכן הזקן

אנשי הכפר ב"מסע לקיתירה"

תחושה של אבדן וחוסר מוצא עולה מסרטיו של הבמאי היווני תיאו אנגלופולוס. כך ב"מסע השחקנים", כך ב"מגדל הדבורים" ועתה בסרט "מסע לקיתירה" שהוא פיסגת יצירתו. גיבור הסרט שב למולדתו כדי לגלות שאין לו מקום בה, שגעגועיו היו פרי דמיון ותעתוע

מאת יעל ישראל

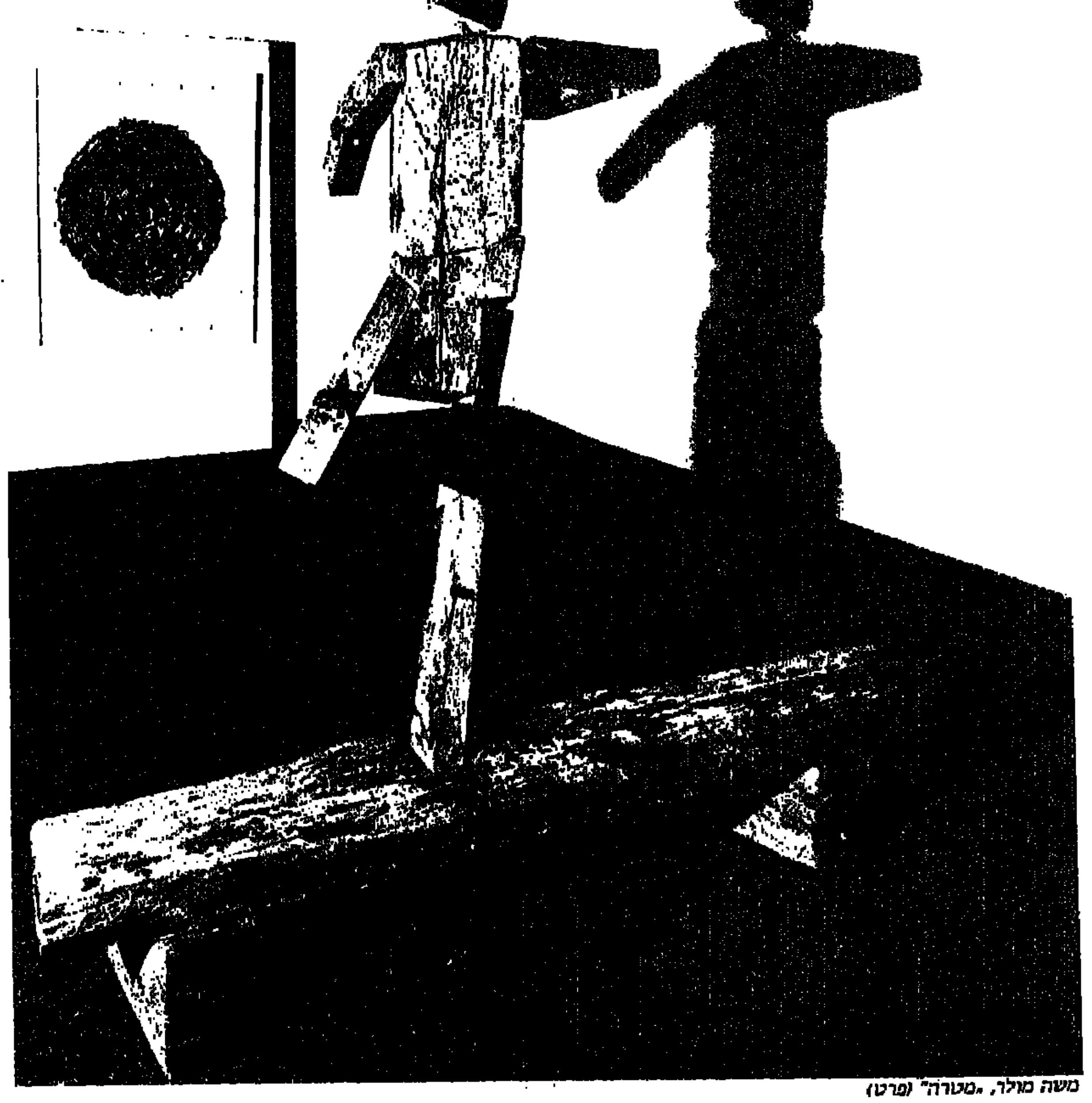

משה מולר, "מטרה" (פרט)

1 מגן־דוד, 150 כיכרות לחם שחור אחיד, 10 גולגלות צבועות, 10 דגלונים, 10 עיגולי־פלסטיק צהובים, 1 עיגול פלסטיק אדום, 1 דלת, 1 מאפרה מעץ, 4 סיגריות מקרטון צבוע, 30 ספלים שבורים, 1 גשר, 2 סלעים מקלקר צבוע, 1 מטוס עץ, 10 חוטים, 8 נורות חשמל, 1 מגבר, 1 כתובת: "הבוקר איחרתי לעבודה, האוטו לא נדלק, כנראה שהפלגים נרטבו" ו־1 צלילי מואזין.

רשימת פריטים מוזרה זו, ספק רשימת מצרכים במכולת, ספק אביזרי תיאטרון, יוצרת את המיצב (אינסטליישן) המכונה "מיומנו של לוחם חירות", יצירתו של האמן פיליפ רנצר, המוצגת בימים אלה במוזיאון ינקו־דאדא, בעין־הוד.

מיצב אחר, שונה באופיו אך נוגע בתכניו באותן התייחסויות לכאן ועכשיו, הוא מיצבו של משה מולר: "לונה־פארק" המוצג במוזיאון חיפה לאמנות חדשה. "לונה־פארק" הוא שם כולל לעבודה במולטי־מדיה בחלקים. חלקים אלה מאוחדים באמצעות דימויים ותכנים ויוצרים יחד התנסות שלמה. במוזיאון מוצגים שתי תחנות מתוך הארבע: "בית המראות" ו"מטרה". האחרות "קרוסלה" ו"רכבת הרוחות" הוצגו בעבר, במסגרות שונות.

ריקבון משעשע

יצירתו של פיליפ רנצר מקסימליסטית באופייה, רבגונית בחומריה ופתוחה למשמעויות שונות, חלקן רציניות וחלקן הומוריסטיות־פארודיות־ניהיליסטיות. הסביבה שיצר רנצר בחלל המוזיאון מורכבת ממגן־דוד גדול המורכב מכיכרות לחם ומונח על הרצפה. סביבו ובתוכו מפוזרים שאר המרכיבים: גולגלות יצוקות מגבס וצבועות בצבעים שונים ודגלונים צבעוניים נעוצים בתוכן, שני סלעים, באחד תקוע מטוס ובשני סיגריה גדולה. מאפירת־ענק (מטר אורכה), ובתוכה בדלי סיגריות ענקיות. דלת עץ נשענת על־גבי המאפירה ועליה מוקפאים שברים של ספלי חרסינה. גשר עץ מוביל לקיר ועליו כתובת ביפנית "יציאה". קולות המואזין מהדהדים בחלל ונורות נדלקות וכבות על־פי הקצב.

הרי הקונפליקט היהודי־ערבי והרצון ליצור גשר של הידברות (הנבלם על־ידי קיר ו"יציאה" שאינה יציאה בשפה זרה), כל אלה ואחרים מבעבעים בעבודה זו. סמלים ברורים ומוכרים עד זרא, מתלכדים עם סמלים פרטיים. איסלם נושק ליהדות ולנצרות, "לחם הקודש" מתערבל ב"קמח־תורה" וגולגלתא (מקום צליבת ישו) מתחברת עם קרבנות השואה היהודית.

ובתוך מאבקי הכוחות הפוליטיים והרעיוניים הכבדים וטעוני הרצינות, עומד האדם הפשוט ומגמגם בהתנצלות בנלית: "הבוקר איחרתי לעבודה, האוטו לא נדלק, כנראה שהפלגים נרטבו"...

דליה מנור, אוצרת התערוכה, רואה בכך "כתובת על הקיר" מעין "מחאה צנועה של הפרט נגד כל אלה, שבשמן של אידיאות נשגבות קוראים לו להרוג ולהיהרג". אין זה "טיעון פוליטי ואף לא חיזיון נבואי המבשר מפלה דווקא בעת שמחה. גם לא גראפיטי אנונימי על־גבי קירות. מיקום הכתובת ועיצובה הופכים סיפור מקרי ויומיומי לסיסמה או, למעשה, לאנטי־סיסמה.

שני מיצבים שונים באופיים אך נוגעים בתכניהם בהתייחסות דומה לכאן ולעכשיו, מוצגים בימים אלה על־ידי האמנים פיליפ רנצר ומשה מולר. השניים אינם שייכים לזרם כלשהו ואינם מחוברים ל"קליקות" הידועות, ויחד עם אחרים הם מובילים, אולי, ליצירת "בית מראות" חדש באמנות הישראלית

מאת חיים מאור

פיליפ רנצר, כנראה שהפלגים נרטבו

מצב המיצב

מיצבו של רנצר מזכיר באופיו ובאופן השימוש בחפצים יומיומיים נטולי הילה אמנותית כמרכיבים של אמנות, את עבודותיהם של הדאדאיסטים־סוריאליסטים ואת אמני הפופ האמריקאיים. החזרה הזו למקורות (ה"רדי מייד" של דושאן, חפצים מוגדלים אצל אולדנבורג וליכטנשטיין ואסמבלג'ים אירוניים אצל קינהולץ) תוך שימוש חופשי בהם, מקובלת בפיסול ובציור הפוסט־מודרניסטי ויש בה הרבה מן המשחק הלא־מחייב שבו כל משמעות היא חסרת־משמעות וכל מטאפורה ודימוי הם בו־זמנית טעונים ב"דברים מקודשים" ובריקנות חסרת תוכן. ואכן, רנצר עובד על הקו הדק שבין הערכים והאידיאות ההירואיות ("יומן של לוחם חירות") — לבין ניפוצן והצגתן כקלישאה, שאינה שונה מבדל סיגריה לאחר שימוש.

אלמנט פוסט־מודרניסטי — "משחקי־תפקידים", סימולציה ובדיה — מופיע אף הוא בסביבה תיאטרלית זו. זהו מעין תיאטרון חפצים שיש בו תפאורה, טקסט וצלילים, אך אין בו שחקנים או עלילה. כמו בתיאטרון או בקולנוע — הסלע אינו סלע אלא קרטון צבוע, ומה שנראה אמיתי הוא זיוף מטעה. טשטוש האבחנות מוסיף לעבודה היבטים הומוריסטיים, לגלגניים ופרודיים. הכל נתפש כמשחק לא מחייב, כאמירה ביקורתית וקטלנית הקוטלת את עצמה. בדומה לפסל הקינטי המשמיד את עצמו שיצר טינגלי כיצירה המבטאת הרס, חורבן, תנועה וארעיות, גם יצירתו של רנצר נותרת כזיכרון המתועד בצילומים ובטקסטים, ובכל זאת אינו ממחיש את הד הצלילים המתפשטים בחלל, ואת לובן העובש המכסה את "לחם הקודש" או "לחם הפנים". מוות, ניוון וריקבון, אחוזים במרכיבים המזויפים של קרקס החיים/האמנות וכל שנותר לו, לצופה, הוא לפרוץ בצחוק משחרר. בניגוד לדדאיסטים המקוריים, רנצר מודע לכך שאמנות אינה משחררת את החיים מן הצדדים האפלים שלהם. האמנות, כיום, למודה מן העבר "על הסיכוי הקלוש לחולל תמורה כלשהי", ובכל זאת הוא בוחר "ללכת בדרך שתכליתה היא עצם קיומה". כך הופכת זירת ההתרחשות במוזיאון לסביבה הפתוחה לפרשנויות שונות (מסר פוליטי, תיאטרון חפצים משעשע, דיון על אמנות ואשליה וכו'), שכולן מחייבות ואינן מחייבות, בו־זמנית.

לונה פארק

גם מיצבו של משה מולר דומה ל"תיאטרון" או ל"מגרש משחקים", בו "הצופה מעורב באורח פעיל, חווה ומגלה את העבודה שבה עולם המציאות והפנטסיה שזורים זה בזה במחזור אינסופי". יצירתו של מולר "נקייה" יותר, מינימליסטית ומדויקת במרכיביה. הוא יוצר סביבה מצמררת, המצליחה באמצעים פשוטים להעביר תחושות של איום פולחני, לאומי־דתי.

"בעבודה על ה'לונה פארק'", אומר מולר, "הדריך אותי משהו הנמצא מחוצה לי, אך חוזר אלי במאורעות הפוליטיים האחרונים ובטיפול בהם. אין זו שאלה של פוליטיקה מקומית, אלא שאלה תרבותית בסיסית. המסקנה הראשונית היתה, שזוהי דרך ללא־מוצא, של מחזוריות והידרדרות לקראת סוף המחזור, שהוא חורבן הבית, הבית שלי".

צורת הבית הבסיסי ודמות־עץ דחלילית מהווים שניים מתוך מספר מרכיבים במיתולוגיה הפרטית של מולר, זו הניזונה מעולם הקרקס ומפולחנים טוטאליים. כמו רנצר הוא מעמת את המוות, הפחדים והאידיאות הגבוהות, עם משחקי המשובה של ה"לונה־פארק".

בסביבות שיצר ("קרוסלה", "מטרה" ו"רכבת־רוחות"), הופכים המשחקים התמימים למשחקים רציניים של חיים ומוות. ששת החמורים בפוזות שונות, הנעים סביב ציר שהוא גם אבן־ריחיים, מעלים על הדעת את קרוסלת־הסוסים הנעה סחור־סחור ומשעשעת ילדים. אך המנגינה שמולר בחר להשמיע היתה שיר מוות, ריקוד החיות סביב גופת הצייד מתוך הפרק השלישי בסימפוניה הראשונה של מאהלר. שמי התכלת הזרועים בכוכבי זהב, הוסיפו מימד "קדוש" לעבודה שנגעה באמירות פוליטיות רלוונטיות לצד אמירה אישית־פרטית כואבת. גם ב"מטרה" פוגש המוות במשחק. דמות־עץ דחלילית בתנוחת ירייה עומדת על ספסל עץ או קו תיחום. היא יורה לכיוון מטרת קש המוארת סביב במנורות מרצדות. מעליה חופת בד כחולה משובצת בכוכבי זהב (סמל מסחרי). זוהי חופה הממוזגת בתוכה את אוהל הקרקס והמחנה הצבאי. "מטרה" מגדירה את המושג בצורה רחבה וקושרת את האקט הממית באקט המשחק והפולחן. הצל המתנועע לקצב הנורות המרצדות הוא צילו של היורה, וצילם של הצופים הופך לאלמנט משמעותי בעבודה. "משל המערה" של אפלטון עולה על הדעת ומתקשר אל הדמויות המדורות, הצללים והסביבה המוארת. "שירת מות ילדים" מאת מאהלר, מלווה את הביתן ושוב קושרת, ברוטאליות שבה, את שמחת המשחק עם שירת המוות.

"ב'רכבת רוחות' יצרתי סביבה שכללה אוהל מעוגל עם שמי כוכבים מוזהבים ובתוכה דמות מריונטה שוכבת על הרצפה וראשה מוקף בהילת ניאון כחולה. מעליה הוקרן סרט 16 מ"מ, שבו ראו את ה'מיתוס' של הרמות. הסרט היה בנוי מ־6 פרקים: נפילה; לידה; תעופה; בגרות; מרליה כהר שוקף וקרוסלה. מעל הסרט היה אלמנט נוסף, ה'פייטה' של ג'וטו (בקאפלה ארנה בפדואה). את הקטע של המלאכים המרחפים יצרתי כפסלונים תלת־ממדיים המגיחים מריקט צבוע בכחול." אותה מחזוריות פולחנית, אובססיבית, מופיעה גם ב"תחנה" זו על מרכיביה. גם מאהלר אינו נעדר (פרק רביעי מתוך סימפוניה מס' 3).

ומכאן ל"ביתן" או לתחנה רביעית ואחרונה — "בית המראות". מולר הקיף את החלל המרכזי של המוזיאון ב־8 שלטים של דגלי המדינה. במרכז האולם הציב אלמנטים פיסוליים בקו אחד, כמו במצעד או טקס צבאי־דתי. הם מובילים אל שני "מרכזים" צפון־דרום. על אחד לוח מתכת הדומה לקיר זיכרון ועליו הטקסט "אני נשבע" באותיות חלולות. מולו, מנגד, מעין בית־קבר־איקונה, שבמרכזו זכוכית כחולה, שקופה ומוארת. לפניה ניצב מסך טלוויזיה על־גבי כנת מזבח. "הזבח" או "הקרבן" המופיע בסרט הווידאו מתאר את "טקס" הריגת דג קרפיון ובישולו לכבוד שבת וטקס הדלקת הנרות. כל זה מנקודת מבטו של ילד המתבונן בנעשה ומשתעשע בשלפוחית הציפה של הדג המת. "זהו זיכרון ילדות שלי ותמונת מצב", מסביר מולר.

לפני המזבח ניצב כיסא, מעוצב ככורסת ישיבה מול טלוויזיה וככיסא פולחן כלשהו. עליו מונחת כרית מבד סטין כחול עם כוכבי זהב. הצופה מוזמן לשבת על הכיסא ולצפות בסרט. על הרצפה שמאחורי הכיסא מונח אובייקט הבית־קבר, כשבתוכו קבוע אקווריום וזכוכית ובו קרפיון חי השוחה להנאתו. מוסיקה של מאהלר, "פסוקו של יום שישי" ו"מה טובו אהליך" מלווים את הסרט וממלאים את חלל האולם־מקדש.

יצירתו של מולר מרתקת ומדויקת. באמצעים פשוטים הוא יוצר מעין פלנטה פנטסטית, שבו־זמנית פועלת כמציאות ממשית. זהו מסע של האמן והצופה בתוך תודעה פנימית, המורכבת מסמלים מופשטים המתורגמים למשהו חושי, תלת־מימדי, ממשי, מציאותי. מולר מונה את מקורות היניקה וההשפעות הפרטיות שלו: "ג'וטו, דושאן, ליאונרדו דה־וינצ'י, ג'ונתן בורופסקי, וזהו. גם סרטים מזינים אותי, ויכול להיות שהצעד הבא יהיה עשיית סרט. ג'וטו, דושאן וליאונרדו מייצגים בשבילי את החיפוש, החקירה, הלמידה והראייה החדשה. את היכולת לחבר אלמנטים מחיים בהקשרים חדשים ו"טעונים"".

מולר ורנצר הינם אינדיבידואליסטים, המוכנים לשלם את המחיר. לא מחוברים ל"קליקות" ולא שייכים לזרם או לסגנון כלשהו. אך מי שעוקב אחר הנעשה כיום, יכול לראות את החוט הקושר בינם לבין יוצרים נוספים החותרים אל מטרה משותפת, ואולי אל "בית מראות" חדש באמנות הישראלית. לרוחות וללוחמי החירות פתרונים! ■

כל יום

11.11.88 — 17.11.88
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

11.11.88

08.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 יהדות קצת וענן: הסידים מספרים (כ).
08.40 מסך לספרות (יסודי).
09.00 מוסיקה (ד' ו') — מי בחלילית.
09.20 לשון ותקשורת, הילדים משכונת חיים: שלם ופרטים 1 (כ).
09.45 ציפיטפוט גמרים.
10.15 חשבון ו' מוטי כופל שברים.
10.40 מדעי הטבע (יסודי).
11.00 חברה ותרבות (יסודי) (כ).
11.30 אורחות (על יסודי) כללי המשחק: טלוויזיה במטבח.
12.00 חברה ותרבות (על יסודי) על הברולים: בוא ונצא.
12.30 מוסיקה (על יסודי) משולשים מוסיקליים: וילה לובוס והגיטרה.
13.15 אוניברסיטה פתוחה: דמוקרטיות במאה ה־20. אליזבט ה־2: רוחות שלך תמורה.
13.45 עד כאן רצף דפי הטלטקסט.
13.50 זהו זה שידור חוזר (כ).
14.40 „סיפורי עמים" סדרה חדשה בת 9 פרקים. ג'ון הארט מספר כמה אגדות־עם מרתקות המשלבות הומור, תככים וקסם.

ג'יוק והשמן, כמעט האחרונה על האקרן (23.45)

פרק 1: „הנס, הקיפוד שלי". אשת חוואי המשתוקקת לילד, מנסה כל תרופה אפשרית. לאחר מאמצים מרובים היא יולדת בן שחציו ילד וחציו קיפוד.
15.05 מפגשי בראשית. פרשת תולדות: שיחתו של הדוקטור תננאל מאק.
15.30 ערב חדש המוסף לשבת.
16.30 קיצור החדשות (ערבית).
16.32 „הפעלולן" שם הפרק: „המלאכים של קולט".
17.20 לקט שירים (ערבית).
17.30 סרט ערבי.
19.20 „על המירקע" (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 „שבת שלום" אלעזר שטרום בנושאים מתוך פרשת השבוע.
20.15 „יומן".
21.15 „סיפסוף" תכנית בידור בהנחיית גבי בזית.
22.15 סרט קולנוע „ארץ אחרת" (ראה הפניה).
23.45 „ג'ייק והשמן" הפרק האחרון: „רפסודיה בכחול". איש עסקים מועמד להיות נשיא החברה עם פרישתו של הנשיא הנוכחי.
00.35 פסוקים לשבת
חדשות

ערוץ 2

18.32 כדוריד בערוץ 2.
19.33 שירים ברצף.

סרט קולנוע: „ארץ אחרת" (1984). הסרט מתאר את העולם המיוחד של בתי הספר הפרטיים בבריטניה, שהיו לחממה ממנה צמחו מנוסים, שעיקר את היעודם ההכרתיות ואת עמדותיהם הפוליטיות הקיצוניות. רבים מהם היו למעורבים בבירים במערכת הפוליטית. והיו שנעשו מרגלים באירגונות קומוניסטיות ועד לשם במרם נתפסו. משתתפים: רופרט אוורט וקולין פירת'.
שעה — 22.15

שבת טלוויזיה

12.11.88

16.00 קיצור החדשות (ערבית).
16.02 „הרפתקאות מעולם הצמחים" „שוליית הקוסם".
16.30 סרט צרפתי „קשר פרר" (ראה הפניה).
18.00 „ערב טוב" תכנית המארחת אמנים מן הארץ ומחוץ לארץ בהשתתפות: להקת דוברדבני־יהבר, נביל עוואר וכוכב פרי, סאהלה סארשאר, דליה לאו, יאניס, רמזי ואודלין סאיע' וג'קי לוי ולהקתו.
18.30 „שבועון הטלוויזיה" מגזין העוסק במגוון אירועים מן העולם. (ערבית).
19.00 „המסעדה הגדולה" לאחר הופעתו של עברי המלצר החתיך בטלוויזיה, מופיעות במסעדה מעריצות המבקשות לראותו ואף מאיימות להישאר בה עד אור הבוקר. צוות המסעדה נחלץ לעזרתו. משתתפים: ז'אק כהן, בסאם זועמוט, ח'ליל ח'אלדי, עיסאן עבאס. יוצר ותסריטאי הסדרה: אלי שגיא

19.30 חדשות (ערבית).
20.00 „לחץ דם" הפרק האחרון: „שני צדדים למטבע". ד"ר שרידן נקלעת לבעיה מוסרית, שעה שעמיתה הד"ר שיינפלד מבקש שתהיה „עדת אופי" שלו במשפט של התרשלות רפואית.
20.30 „צירופים" תכנית אירוח דו־שבועית חיים זיסוביץ' מארח אישים ואמנים בנושאים הקשורים במורשת ישראל.
21.00 „רואים עולם" יומן החוץ של הטלוויזיה הישראלית.
21.45 ספורט * משחק השבת.
22.45 סרט טלוויזיה סיפור בטי פורד (ראה הפניה).
00.15 „אגדה של מקום": „איך ניצלה פקיעין?"
חדשות.

ערוץ 2

18.35 מועדון החברים של דיסני: קטעים מן הסרטים בחזרה לארץ עוץ. נאטי כאן ותעתועי שחור הוקו.

ג'ינה רולאנדס, כבטי פורד בסרט הטלוויזיה (22.45)

19.00 מאחורי הקלעים: לסניור באהבה סיור באולפני ההסרטה בלוס אנג'לס, שם מתרחשת עלילת סרטו של הבמאי ראמון מננדז.
19.30 מוסיקאמריקה: פרק רביעי — בלוז. עקב קשיים תקציביים, התוכנית תשודר ללא תרגום לעברית. עם הצופים — הסליחה.
20.28 רגע לפני... על הסרט ניקי וג'ינו עם תום הולסה, ריי ליוטה וג'ימי לי קרטיס.
20.30 פרשת ביירבק. פרק שישי ואחרון: אנו נמצאים על סף תקופה חדשה.
21.25 שירים עבריים.

סרט צרפתי: „קשר פרר". בסטיאן הוא בחור בן 40, השייך ל„שמנת" של החברה הצרפתית. גרוש, העומד להתחתן עם בתו של איל־עיתונות. רבים צופים לו עתיד פוליטי מזהיר, אך זה משתנה עם מציאו גופה בביתו. השתלשלות האירועים מהירה ומסוחררת, והסרט משלב בתוכו מתח והומור.
שעה — 16.30

סרט טלוויזיה: „סיפור בטי פורד" (1981). הסרט מבוסס על אוטוביוגרפיה שכתבה בטי פורד, רעייתו של נשיא ארה"ב ג'רלד פורד. הסרט מתמקד במיסוד התמכרותה של בטי לסמים ולשתייה, ובגמילה מהם. היום היא פועלת במרכז לגמילה הנקרא על שמה. את תפקידה של בטי פורד מגלמת השחקנית ג'ינה רולאנדס, בעלת פרס מוכרי־זהבת — ואן ורדס.
שעה * 22.45

ראשון טלוויזיה

13.11.88

08.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
08.15 תלמוד שניים אוחזין: בעיא 1 (כ).
08.40 מסך לספרות (יסודי) אגדות חוני המעגל (כ).
09.00 אנגלית ו'.
09.20 השעה שלנו, ידידי מרחוב ארנון (כ).
10.30 אנגלית ו'.
11.00 חשבון ה', השבר מהו?
11.15 צרפתית.
11.35 גיאוגרפיה (ה'־ו') סוקודירה: כפר בהודו.
12.00 אנגלית י'.
12.25 ספרות (ז' ט') אגדות חוני המעגל (כ).
13.00 אנגלית ט'.
13.30 הסטוריה כללית, מגנה־כרטא 1.
14.00 עד־כאן, רצף דפי הטלטקסט.
14.05 האוניברסיטה הפתוחה: 1. הלהטוטנים, פבלו פיקסו. 2. ילדות (גילאי 10־6), נצא לשחק.
15.00 הי בינבה.
15.10 רחוב סומסום.
15.40 שעת כושר.
15.50 עב"מ בא (והירות בדרכים) + פרק 4: קומזיץ.
16.00 הקוסם מארץ עוץ (כ).
16.25 כך היו חיינו.
17.00 ערב חדש, מנחה: דן מרגלית.
17.30 קח סיכון, שעשועון לילדים.
18.00 כוח המוח: המועמד של קוברה.
18.20 סרט הנפשה.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 רוצה פתרון, המחשב (חלק ב'): דיון על הכנסת לימוד המחשב לבתי הספר.
18.45 חידושים והמצאות (ראה הפניה).
19.00 יומן השבוע (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 אלף — שם הפרק: מישהו שישגיח עלי (חלק א') בשכונה מוקם משמר אזרחי שכונתי.
20.30 להיט בראש, מצעד להיטים עבריים, על פי מצעד הפזמונים של רשת ג'.

קרול דיאו, היא דומיניק מהסידרה „שושלת" (21.50)

21.00 מבט לחדשות.
21.35 לקראת שידור.
21.50 שושלת — סדרה פרק 107: אלקסיס שוכרת בלש שיחקור את פרשת נישואיהם של ג'ף וניקי. בלייק וקריסטל ממשיכים להתרחק זה מזה.
22.40 סוף ציטוט, תכנית בענייני ספרות.
22.30 מים שקטים, הפרק הרביעי. עדות וצוואות, לוויה, פתק אזהרה, צוואה נסתרת. במגור נערך באזאר, היוצר עוד תעלומה.
24.00 פסוקו של יום.
חדשות הלילה ומוסף שער ראשון.

ערוץ 2

18.35 סרט הנפשה — עמי ותמי.
18.46 שירים מתוך סרטי וולט דיסני: עליסה בארץ הפלאות, פו הדוב ועץ הדבש והיפהפיה הנרדמת.
19.00 התיבה מפליגה, פרק עשירי: שניים שניים.
19.27 רגע לפני... הפעם על סירן לטיפול ברכבת העצמות.
19.30 חטיפה, פרק תשיעי: חשד.
19.55 פינת המתכונים: קיווי.
20.10 בקצב מזרחי: קובץ של מיטב הלהיטים של גדולי אמני הזמר המזרחי.
20.30 קלוזאפ: יום שני הסוער.
20.45 נקודת זינוק.
21.38 רגע לפני... הדרכה לילדים. כיצד להיות אח.
21.40 קליפ מי יודע.
21.45 שירים ברצף.

„חידושים והמצאות". בתכנית: 1. תזונה לספורטאים. מומחי תזונה מייעצים לאמנים ולספורטאים כיצד לשמור על משקל נכון מבנה בריא. 2. קולנוע חדיש. שיטת הקרנה מיוחדת המשתפת את הקהל בכל המתרחש בתמונה ובקול. 3. מטוסיס מטוס, מסוק ... להתחבר על הנוסעים בעולם הפשוט.
שעה — 18.45

שני טלוויזיה

14.11.88

08.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 תולדות הישוב ארץ מולדת: בין חומות ירושלים (כ).
08.40 בלי סודות, ג"ק.
09.00 אנגלית ה'.
09.20 אנגלית ו'.
10.30 רגע עם דודלי, סימנים ללא מילים (כ).
11.00 ערבית מדוברת: שו הארא?
11.15 אנגלית ו'.
11.30 חשבון פשוט ד': פעולות החשבון (כ).
12.00 אנגלית ח'.
12.30 אנגלית ח'.
13.00 תלמוד שניים אוחזין: פשיטא 1 (כ).
13.25 גיאוגרפיה (ו'־ט') ערים: דומות ושונות.
13.45 צרפתית.
14.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
14.05 תיבה 2.
14.30 בארץ הקטקטים.
15.00 קשר משפחתי: משפחת מיידן משוחחות עם אחי יותם על מחלתה של ענבל בת ה־8. ענבל חלתה לפני מספר חודשים בסרטן. כל בני המשפחה והאב־רופא במקצועו, נערכים להתמודדות במחלתה.
15.40 זיעת השמש דמעות הירח. פרק 5: גו'ערן, גיהנום ואלדוראדו. ג'ק פיסי יוצא אל הג'ונגל הגדול בתבל, אל שבטים שכמעט ולא נחשפו עדיין לציוויליזציה, ואל האינדיאנים המנסים לנווט את דרכם בעולמו של האדם הלבן.
16.40 שביל באמצע שביל בצד: נחל כזיב.
17.00 ערב חדש, מנחה. רפי רשף.
17.30 חבובטוף — שם הפרק: הצחוק האחרון של פוזי.
18.00 סיפורי ביאטריקס פוטר (ראה הפניה).
18.25 פסוקו של מקום: מבט אל פארן.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 ספורט (ערבית).

לאה לומטין, בתכנית „שביל באמצע שביל בצד (16.40)

20.00 כותרות מבט.
20.02 משפחתי וחיות אחרות — הפרק השביעי: פיטר עוב את הווילה, ומרגו מרוכאת מאוד בשל כך. רודה בלתי אהודה, מאיימת לבוא לביקור. המשפחה מחליטה לעבור לבית קטן יותר ולסרב לבקשתה של הדודה.
20.30 משהו מהסרטים, תכנית דו־שבועית בענייני קולנוע מגישה: שירא גרא, בהשתתפות שאול שירזין.
21.00 מבט לחדשות.
21.35 המופע של גארי שנדלינג — שם הפרק: שרה גארי פוגש ידידה ותיקה, אשר הוא נמשך אליה מאוד.
22.05 זה הזמן, תכנית אירוח כשידור ישיר. מנחה: רם עברון.
22.55 ראמפול — הפרק האחרון: התיק האחרון של ראמפול. ראמפול מגן שוב על נוכל ועיר ממשפחת טימסון: בולינגהם יושב בדין, וזו שיש לציית לה שוב מתלוננת על העישון שלו. הסיחוי לברוח חוק מכדי שיוכל להתנגד לו.
23.45 פסוקו של יום.
חדשות הלילה ומוסף הספורט חצי פינה.

ערוץ 2

עקב מחסור בתקציב, נאלץ ערוץ־2 לשנות את לוח המשדרים הרגיל ולשדר שירים ברצף. עם הצופים — סליחה.

בלט: „סיפורי ביאטריקס פוטר". (בשני חלקים). ביאטריקס פוטר היא סופרת ומאיירת „ספרי ילדים". גיבוריה הם בדרך כלל בעלי חיים: ארנבות, קיפודים, סנאים ועוד. הביצוע: הבלט המלכותי של לונדון והתזמורת המלכותית של בית האופרה „קובנט גארדן". עיצוב: ... פרדריק אשטון. מוסיקה: ג'ון לאנצ'ברי
שעה — 18.00

שלישי טלוויזיה

15.11.88

08.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 בלי סודות, י"פ.
08.40 פרפר נחמד, איכפת לי (כ).
09.10 חשבון פשוט ד': פעולות החשבון (כ).
10.30 אנגלית ד'.
11.00 אנגלית (יא־יב) — Hello Israel Mysteries.
11.15 חשבון ה', השבר מהו?
11.30 תולדות הישוב. ארץ מולדת: בעיר ובעמק (כ).
12.00 חשבון פשוט: המבנה העשורי ובתרגום לערבית.
12.25 אנגלית ח'.
13.00 ספרות (על־יסודי) המלט, מה קורה בהמלט?
13.30 מדעי הטבע. הישרדות: כלבי הים.
14.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
14.05 סרט קולנוע: הגנרל. סרט אילם בכמויו ובכיכובו של באסטר קיטון, המתרחש בזמן מלחמת האזרחים בארה"ב.
15.20 הקש בדלת, סרט של האגודה למלחמה בסרטן לקראת מבצע „הקש בדלת".
15.40 שעת כושר.
15.55 מאתיים שניות למלחמה בסרטן.
16.00 פרפר נחמד: הכל בספר.
16.25 ערי הזהב הנסתרות.
17.00 ערב חדש, מנחה. רפי רשף.
17.30 זנב לחדשות.
18.00 דגרסי: אל תאמין למשמע אוזניים. קתלין מוטרדת מחלומותיה, הגורמים לה להתלבט בעניין המיניות שלה. ארתור חוקר את היעלמותם של 20 דולר מארונו של ריק.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 נתיב חדש להודו, הפרק האחרון: גיבורי הסדרה הגיעו לבומבי, והם צריכים להשיג אישור רשמי מן המושל. בחפשם אחריו הם עוברים עוד הרפתקאות.

אריה זקס, עם אהוד מנור ב„מסך אישי" (23.10)

19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 1. יותר מדי", סדרת שעשועונים מנחה: חנן גולדבלט.
20.30 כלבוטק, מגזין לצרכנות ולאיכות חיים.
21.00 מבט לחדשות.
21.40 מבט שני.
22.20 בחורי התהילה. (ראה הפניה).
23.10 מסך אישי, אהוד מנור מארח את המשורר אריה זקס, פרופסור לספרות אנגלית ותאטרון באוניברסיטה העברית.
23.45 פסוקו של מקום: מבט אל רוחו. חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.35 דרמה לכל המשפחה — המתנה.
19.01 המחלה היא: כלי חדש למלחמה בסרטן.
19.05 תכנית טבע ומדע — מסתורי האוקיינוס. (עקב קשיים תקציביים, התוכנית תשודר ללא תרגום לעברית.
19.32 המחלה ההיא: אבחון מוקדם לטיפול בחולי סרטן.
19.35 מהרבר עד האיידס, על השתלות ועל מחקר מחלת הסרטן. (עקב קשיים תקציביים, התוכנית תשודר ללא תרגום לעברית.
20.07 60־70־80 להיטי הכ": טאפר.
21.07 העישון אסור: התוכנית עוסקת בחוקים חדשים האוסרים עישון במקומות סגורים.
21.20 המסע למען חיים, מצעד המלחמה בסרטן.
21.35 תרמית הרוצח, השפעת העישון על גוף האדם.
21.50 ממחר אפסיק לעשן.

„בחורי התהילה". פרק שני: שירות. הביטחון בלונדון מתכוננים לחגן על חייו של מזכ'ן הגרעין הישראלי, והמתנקשים מצידם, מתכוננים גם הם לפעולה.
שעה — 22.20

רביעי טלוויזיה

16.11.88

08.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 גיאוגרפיה של א"י. פני הארץ: עיר קטנה גדולה (כ).
08.40 אנגלית ו'.
09.00 מדעי הטבע (יסודי) כרמיטים, האדריכלים התת־קרקעיים.
09.15 רחוב סומסום, שובך יונים (דחליל).
10.30 מדעי הטבע (ה'־ו') גוף האדם, 70 פעימות בדקה (כ).
11.00 חשבון ו': השארית בחילוק.
11.15 יהדות. קשת בענן: ומה אומר רש"י (כ).
11.40 אנגלית ז'.
12.00 מושגי יסוד ביהדות: פתיל תכלת (כ).
12.25 אורחות (על־יסודי) כללי המשחק: הדרכי.
12.50 צרפתית.
13.05 אנגלית י'.
13.30 מדעי הטבע (על־יסודי) האבולוציה 5: יוסי גומלין כ'.
14.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
14.05 אוניברסיטה פתוחה: 1. תוכניות לימודים, הוראה יחידנית (אחד וכולם); 2. ירושלים לדורותיה, מסע בירושלים הצלבנית.
15.00 הי בינבה.
15.10 טאו טאו: מעשה בשלוש צפרדעים.
15.55 פיצוחים.
16.25 והו עולמנו (ראה הפניה).
17.00 ערב חדש, מנחה: גדעון רייכר.
17.30 סיפורי ביאטריקס פוטר (החלק השני).
18.45 סרט מצויר.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 על ספרות ותרבות (ערבית).
19.00 בריאות ויופי (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 מדור לדור, רבה הראשי של חיפה, הרב שאר־ישוב הכהן, משוחח עם רעייתו ועם בתו אלירז על המורשת שהונחלה

דארווי קייטל, בסרט „אנשי הצוואורון הכחול" (22.05)

במשפחתם.
20.30 תצפית, מגזין דו־שבועי לענייני טבע מדע ורפואה. 1. על בריחת סירן אצל נשים. 2. מכשיר אק"ג חדש ומשוכלל מן המכשירים הקיימים. 3. על פרוסטטה לגברים.
21.00 מבט לחדשות.
21.35 מוקד.
22.05 סרט קולנוע: אנשי הצווארון הכחול. שלושה פועלים במפעל למכוניות בדטרויט מחליטים לצאת ממצבם הקשה על ידי שוד הכספת של האיגוד. משתתפים: הארווי קייטל, ריצ'ארד פריאור ויפת קוטו.
24.25 פסוקו של יום וחדשות הלילה.

ערוץ 2

18.35 דרמה — הבית של נר.
19.03 רגע לפני... על קומפקט דיסק שניתן למוזיקה.
19.05 סרט טבע: האיים האלוטיים: שרשרת החיים. (עקב קשיים תקציביים, התוכנית תשודר ללא תרגום לעברית.
19.53 רגע לפני... בעיות נחירה אצל ילדים.
19.35 סדרה דרמטית — ואנדרברג. פרק 2.
20.26 רגע לפני... על שחקן הכדורסל ביל למביר.
20.30 אדם וכלכלה: כלכלת סופרים.
21.02 מסע בחלל: פרק רביעי: הכוכב שלנו, כדור הארץ.
21.30 קרול ברנט מארחת: ג'ון ביינר, רודי מקדוול, ברנרט פיטרס וקנט מארס.
21.52 שירים ברצף.

„והו עולמנו". שש מהדורות יוצרות סדרת טלוויזיה בין־לאומית של הטוח, המבוצעות בידי בני נוער ... השונות. בתכנית הראשונה הדרמה הישראלית „מפס זמני" ... שיחת של הכורת נערים ודוצאת המשפחה לאחר בחינות הבגרות ... הורים המתקבל. הרפסה ...
שעה — 16.25

חמישי טלוויזיה

17.11.88

08.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
08.15 יהדות מושגי יסוד ביהדות: משא ומתן באמונה (כ).
08.40 בלי סודות, מ"ז.
09.00 אנגלית ו'.
09.15 פרפר נחמד, איכפת לי (כ).
10.30 תולדות הישוב ארץ מולדת: ממשבר להתעצמות (כ).
11.00 אנגלית ה'.
11.20 ערבית מדוברת, שו הארא?
11.35 אנגלית ח'.
12.00 מדעי הטבע (עליסודי) בעולם המסורר של הנביאים.
12.25 אנגלית ט'.
13.00 תולדות ישראל, הפרוטוקולים של זקני ציון — 2.
13.30 מוסיקה, קולות וצלילים.
14.00 עד כאן, רצף דפי הטלטקסט.
14.05 מושגי יסוד ביהדות: פתיל תכלת: על הציצית.
14.30 קשר משפחתי, שידור חוזר מיום שני 14.11.88 (כ).
15.10 רחוב סומסום.
15.40 שעת כושר.
16.00 זהוזה, שידור חי.
17.00 ערב חדש, מנחה. דן מרגלית.
17.30 סמוך עלי, נושא התכנית: זכות הילד לעמוד על דעתו ולסרב.
17.55 הרוחות מטירת מוטלי — הפרק השלישי: תיבת הקסמים.
18.25 הגיע זמן לשון: אבשלום קור מגיש הזמנה זוגית לחברי הכנסת.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 מגזין לאמנות (ערבית).
19.00 מפגש (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 מבט ספורט.
20.50 הגיע זמן לשון: אבשלום קור מבשר כי עוד מעט הממשלה תיכון.
21.00 מבט לחדשות.

סימון קאזל, מהסידרה „החיים בלי ג'ורג'" (23.10)

21.35 בלון לכחולי המרים, שם הפרק: בשר מעושן. המפקח פורילו מתעמת עם ארבעה משוטרו.
22.20 סרט תעודה 4 ימים בנובמבר. על ג'ון פיצג'ראלד קנדי, משפחתו וכמה מן האירועים בחייו. החלק הראשון: שחזור יום 22 בנובמבר 1963, ומעשיהם של קנדי, אשתו ולי אוסוואלד באותו היום.
23.10 החיים בלי ג'ורג', פרק שני. ג'ני מתכננת מזימה אשר תגרום למהומה בחתונתו של ג'ורג'.
23.40 פסוקו של יום. חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.35 עולם הזה. עקב קשיים תקציביים, התוכנית תשודר ללא תרגום לעברית.
19.03 ד"ש עם קליפ.
19.18 סקירה קולנועית — שוברי קופות.
20.00 רגש חוק: חיים שחורים עם הסם הלבן. (עקב קשיים תקציביים התוכנית תשודר ללא תרגום לעברית.
20.30 ג'אז: אמנים ישראליים ווייב ברובק. (עקב קשיים תקציביים, התוכנית תשודר, ללא תרגום לעברית.
21.30 למות מצחוק — פרק 11: דודה מאמצת.

תכניות טלוויזיה ליום שישי 18.11.88

בשעה 21.15 „סיבה למסיבה". מנחה: רבקה מיכאלי.

בשעה 22.15 סרט קולנוע: „גיב אימלקר" (1969). פרוסמר, פרשע ... ... מתוכנן ... על ... בעולם ... בשידוה ... 4 ... תנחום: ... קרין ...

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח התיכון טלוויזיה

יום שישי 11.11.88

13.30 מסע בעולם המצוייר. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 וינה וסדרה ערבית. 15.30 סופרבוק (מצויירו. 16.00 שוכני הסלעים ולילדים. 16.30 סרט „התאמה מוחלטת", עם קרול לומברד. 18.00 אלבום הסמן. 18.30 קשרי משפחה וקומי. 19.00 חדשות בעברית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 „ג'. ג'. סכרבוק" וסידרה. 21.00 סרט (ערבית). 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

יום שבת 12.11.88

13.30 סרטים מצויירים. 14.00 ימי העמק האבודים (מערבון). 14.30 משפחת סלווינאן וסדרה. 15.00 מלך השחקים ולילדים. 15.30 עולם החי. 16.00 כדורסל. 18.00 אירועי ספורט בעולם. 19.00 ספורט (מרוץ סירות). 20.00 האכזקות. 21.00 סרט „דרום פסיפיק" עם מיצי גיינור. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום ראשון 13.11.88

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 מעשיות משמחות (ערבית). 15.00 מלך השחקים ולילדים. 15.30 הבית המעופף (מצויירו. 16.00 סרט (ערבית). 18.00 משפחת וולטון. 19.00 סיסים ריקות ומגזין אקטואליה. 20.00 שנה בחיים וסדרה דרמטית. 21.00 סרט „התוף הברברי" עם ויליאם סטנר. 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

יום שני 14.11.88

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 האוור הלוליני וסידרה. 15.30 סופרבוק (מצויירו. 16.00 שוכני הסלעים ותכנית לילדים. 16.30 סרט „רקדי, ליידי קטנה" עם ג'יא רולף. 18.00 „הבחירה" וסידרה ערבית. 18.30 לורן ושירלי וכורה קומית. 19.00 חדשות בערבית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 מגנום ובלש. 21.00 פוטבול. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום שלישי 15.11.88

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 האוור הלוליני וסידרה. 15.30 הבית המעופף ומצויירו. 16.00 שוכני הסלעים ותכנית לילדים. 16.30 סרט „האמייך" עם רודולף האיס. 18.00 נסיעה בחלל ודמיוני. 19.00 חדשות בערבית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 צוות לעניין ופעולה. 21.00 מקגייור וסוכן חשאי. 22.00 מרפאת היער השחור וסידרה דרמטית. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום רביעי 16.11.88

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 האוור הלוליני. 15.30 סופר בוק ומצויירו. 16.00 שוכני הסלעים ותכנית לילדים. 16.30 סרט „עמק הנקם" עם ברט לנקסטר. 18.00 חץ וקשת וסדרה. 18.30 משפחת קמבל וסדרה. 19.00 חדשות בערבית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 רצח כמסיבת קוקטייל. 21.00 החוק והארי מקגרו וסידרה. 22.00 משחקי דמא ודרמה ערבית. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום חמישי 17.11.88

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 האוור הלוליני וסידרה. 15.30 הבית המעופף ומצויירו. 16.00 שוכני הסלעים ותכנית לילדים. 16.30 סרט „מק ארתור" עם גרגורי פק. 17.30 ניירהארט וקומי. 19.00 חדשות בערבית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 סקיקרו וגברת קינג ובלש. 21.00 הדרך לסמים ודרמה. 22.00 „קציר הרשע" וסדרה ערבית. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 11.11.88

כל שעות הבוקר תוכניות לכל המשפחה. 15.10 טוור אבל נכון וערוץ 1. 16.30 סרט באורך מלא (ערוץ 1). 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 תכנית בידור בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 סרטון דוקומנטרי. 20.30 צ'רלס בשליטה וקומדיה אמריקאית. 21.10 האני וסידרה אנגלית. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 פלקון קרסט. 23.10 שלושה בדירה.

יום שבת 12.11.88

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.45 שפת הגוף (אנגלית, ערוץ 1). 17.00 קרקס (ערוץ 1). 18.00 מוורה מקרטון וסידרה בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 עולם המדע 20.30 התבגרות וקומדיה אמריקאית. 21.00 בעיות אנוש ודוקומנטרי. 21.30 בידור תה"ל. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 13.11.88

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.45 יום בחיים (אנגלית ערוץ 1). 18.00 העולם בידור. 18.30 כשרונות צעירים וצרפתית, ערוץ 1. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 עולם החיות ודוקומנטרי, צרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 טרוב וקומדיה אמריקאית. 21.10 רוך המסי (דוקומנטרי). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 מאגנום (סידרת מתח אמריקאית). 23.10 הבן של אמא וקומדיה אנגלית.

יום שני 14.11.88

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.00 סידרה דוקומנטרית וצרפתית. 18.30 רחוב קרנן (צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 מעגלים נסעים וקומדיה אמריקאית. 21.10 אוייב בפתח וסידרה אנגלית. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 מחוות.

יום שלישי 15.11.88

15.30 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.00 רוצאים מעופפים (סידרה אוסטרלית. 18.00 מתוח בידור בצרפתית. 18.30 אקלונגיה (אנגלית, ערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 מי הבוס וקומדיה אמריקאית. 21.10 הרפתקנים וסידרה אמריקאית. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 האגטור ומתח. 23.10 תוכניות על אמנים.

יום רביעי 16.11.88

15.30 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.30 מדע ודעת (אנגלית, ערוץ 1). 18.00 תוכנית בידור בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 ידרך היום (צרפתית). 19.30 חדשות בעברית. 20.30 קייט ואלי וקומדיה אמריקאית. 21.00 מלחמה קוריאה (דוקומנטרי). 21.10 ג'נטלמנים נוכלים וסידרה אמריקאית. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 (שואים עם ילדים (קומדיה אמריקאית). 23.10 האנשה חופשית (ערוץ 1).

יום חמישי 17.11.88

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 18.00 אנשים (דוקומנטרי צרפתית). 18.30 אלף. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 הצגתו של ביל קוסבי. 21.10 ... וסידרה אמריקאית. 22.00 חדשות באנגלית. 23.10 ...

שישי רדיו

11.11.1988

קול המוסיקה

ותו תקליטור
06.01 „שעון מוסיקלי".
07.09 „בהאונה ניגונה" ארן: קונצ'רטו מס' 5 בסול מינור, לצ'מבלו ותז. (ג'. מלקום/אקדמיית סנט־מרטין): באך: סויטה מס' 1 בדו מג'ור (סולני הברוק האנגליים/גארדינר): מנדלסון: קונצ'רטו במי מינור לכנור ולתז. (מינץ סימפונית משיקגו/אבדו); דבוז'אק: סימפוניה מס' 7, ברה מינור ופילה. הרינאית מאולו.
09.00 „מאוצר התקליטיה".
10.00 „קונצרט בוקר" מוצרט: „הלצה מוסיקלית"; רוניצטי: סונטה לח־ליל ולפסנתר; ק.פ.ע. באך: סינפוניה מס' 2 בסי מג'ור; היידן: טריו מס' 1, ברו מג'ור לחליל, כנור וצ'לו „לונדון" (רמפל /שטרן/ רוסטרופוביץ'); בטהובן: סונטה מס' 10, לכנור ולפסנתר, בסול מג'ור (פרלמן/אשכנזי): בלוך: „שלמה", רפסודיה לצ'לו ותז. (מ. מייסקי/תז. סימפ. ים/א. סגלה; סקריאבין: סונטה מס' 3, אופ. 23 לפסנתר (בוגוסלבסקי): ברהמס: 4 שירים רציניים (ג'נט בייקר): אלבן ברג: קונצ'רטו לכנור ולתז. „לזכרו של מלאך" (אקרדו).
12.57 „פינת השיר" חנוך לוין: שירים.
13.00 „קלאסיקל".
14.06 „מן הסרטיה" לקליר: סונטה מס' 3 ברה־מג'ור לכנור ופסנתר (רוגוב טילסא דביסי: „אימאז'", (ספר שני) (ערני): ברהמס: סונטה מס' 3 לכנור ופסנתר (רוגוב/זק).
15.00 „קונצרט" ק.פ.ע. באך: וריאציות על „להפוליה" (ברמן־קלאויקור): ברהמס: וריאציות

יוסי פולק, מגיש משירי חנוך לוין (מ' 12.57)

ופוגה על נושא מאת הנדל (ק. אראו): רחמנינוב: וריאציות על „לה פוליה" מאת קורלי אופוס 42 (ו. אשכנזי) ות)
16.00 „לבקשתכם" שומאן: פנטסיה ברה־מג'ור, אופוס 17 לפסנתר: סיבליוס: קונצ'רטו לכנור ולתזמורת: ורדי: לקט מתוך אופרות שונות.
18.00 „דור הזהב, אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות" דניס בראיין (תכנית שניה): מוצרט: דיברטימנטו מס' 14 ק. 270 קונצ'רטו מס' 2, במי־במול מג'ור, ק. 417 ארבעה פרקים, מתוך דיברטימנטו מס' 17; הינדמית: פרק, מתוך קונצ'רטו: ל. מוצרט: הפסנוגנ: פרק שלישי מתוך קונצ'רטו.
19.00 „ווסות".
19.57 „פינת השיר".
20.05 „קונצרט ליל השבת". באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 4 בסול מג'ור (אי מוזיצ'י) (תז מוצרט: סימפוניה מס' 40 בסול מינור (תה. הסימ. של שיקגו/ג'. לוין) (תז. בטהובן: קונצ'רטו מס' 1 בדו מג'ור, אופוס 15 (ע. אקס/תז. הפיל. המלכותית/א. פרבין) (תז ורדי: רביעיות כלי מיתר במי מינור (ה.נואהבו קוורטט") (תז: גארי ברתיני: קונצ'רטו לקרן (מ. ריטון/ ננוים מתוך התז. הפילה. הישראלית/ הינלי־דיקליס) (תז דביסי: 6 אפיגרפות עתיקות (התז. הסימפ. של באזל/א. ג'ורדן) (תז).
20.35 „רצף מוסיקלי".
23.00 „קשת של צלילים" מוסיקה קולית וכלית מאיטליה במאה ה־16 וה־17 („הקונגס סינגרס"/קונ־צ'רטו ווקל/האמנויות הפורחות/ א. קורקני/ ג'. גלסק/ר. יעקבס/ א. אנסמבל/ ג'. לאונהרדט ועוד).

רשת א'

08.05 „מצעד הפזמונים ... תימן"...

10.05 „וטהר לבנו", לקט שירים ופיוטים לקראת שבת.
11.05 „מפגשים מן הכוג הכיפי", מגזין למסורת ופולקלור בטעם שישי.
12.05 „מעורב יום ו'", מוסף יום ו' של מעורב ים־תיכוני.
13.00 חדשות תוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 „בראש צעיר", מגזין לילדים ולבני נוער משולב בשירים כבקשתכם.
15.00 „קבלת שבת": פרשת „תולדות".
16.05 „סוף שבוע".
17.05 שירים עבריים.
18.06 „מוסף רדיו לספרות".
19.00 שידורים לעולים.
22.05 „כי טוב הזמר": שירי לורקה.
23.05 „להיטים מפולפלים", להיטי הזמר המזרחי של כל הזמנים.

רשת ב'

08.05 „כל צבעי הרשת" עם יוסי גרבר.
12.05 „שריקת פתיחה", לקראת משחקי הכדורגל בשבת.
13.05 „בחצי היום", חדשות ופזמונים.
14.06 „שבת באוויר", עם אלעזר שטורם.
16.05 „בשמים לשבת", עם יהורם גאון.
17.05 „מאחורי הכותרות", מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעיתונות.
18.06 יומן חוץ.
19.05 „כן הארץ".
20.05 „תפילה וזמר", שירים ופיוטים לשבת — מאוצר עדות ישראל.
21.05 „השושנה פורחת", רומנסות ושירי־עם ספרדיים יהודיים.
22.05 „עוד פעם אחת": עורכת: אורלס אברהם „פסיפס מוסיקלי".
23.05 „בין שישי לשבת", שיחה בשניים עם יצחק ליבני.
00.10 „שיר אינו רק מנגינה", שירים עבריים בנושא אחד.

גלי צה"ל

06.05 „אוניברסיטה משודרת". רפואה ואתיקה, עוברים כבני אדם מרצה: ד"ר דור הר (ש"ח)
06.30 „פוקחים עין", התרשות הראשונות.
07.07 תוספת בוקר, צביקה שפירא ועיתוני סוף השבוע.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 בילוי נעים, עם מולי שפירא.
11.05 „קולה של אמא" עם אלכס אנסקי.
12.05 „סגולים" עם דורי בן־זאב.
14.05 שירי משוררים.
15.05 „7 על 40" נקודת מבט אישית על 40 השנים בתחומי התרבות השונים. התכנית הרביעית: „מפאול בן־חיים ועד נועם שריף" — חנוך רון משוחח על 40 שנות מוסיקה קלאסית ישראלית.
16.05 „שיר בשקט בשקט".
18.05 „שעה תמימה", עם יצחק רועה.
19.05 „קרובים רחוקים" עם יהורם ושליחי עליה במערב אירופה. פרק חמישי ואחרון: „שליחות ודילמה". (ש"ח).
20.05 „לא על הלוף לבדו" מוסיקה ומשחקי רדיו.
22.05 „עשן בעיניך" שעתיים של מוסיקה עם גרי לבנת.
00.05 „מוסיקה" עם אורלי יניב.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

רשת ג'

06.06 „יום שישי חוזר".
08.05 „משהו משהו".
10.05 „אגן היסתתיכון".
12.05 „אוהב, כחול, ירוק", שירים ישנים שאהבנו.
13.05 „בקיצות ברבש".
15.05 „לפנות ערב".
17.05 „כאן, שם ובכל מקום".
19.05 „זמר שכזה" שירים עבריים.
20.05 „צלילי שבת".
22.05 „סיפור לילה".
23.05 „אגדות לילה".

שבת רדיו

12.11.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור.

07.10 שחרית לשבת: פרסל: בואו בני האמנות, אודה; מוצרט: דיברטימנטו בפה־מג'ור, ק. 247; פולנק: קונצ'רטו ל־2 פסנתרים ולתז.; מנדלסון: סימפוניה מס' 9 לכלייקשת.
09.00 למי סי דו רה, לה פה סול.
10.00 מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים רשות־השידור, מנצח: סירגי הארת: באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 5 ברה־מג'ור (ס. הארט/א. ניקולה/ב. ברמא); היידן: קונצ'רטו לחצוצרה ולתז. במי במול מג'ור (ר. מנדלוב); רחמנינוב: רפסודיה על נושא של פגניני לפסנתר ולתז. (ג'. סיגלג); שוברט: סימפוניה מס' 9 (הגדולה).
11.57 פינת השיר, חנוך לוין: שירים קורא השחקן יוסי פולק.
12.00 מוסיקה קאמרית: פרנצ'סקו צ'ילאה: סונטה ברה מג'ור לצ'לו ופסנתר אופ. 38 (ש. חלד/וק) (תז; פורה: רביעייה מס. 2 בסול מינור לפסנתר וכלי קשת (רביעיית דומוס; שוסטקוביץ': 3 דואטים לשני כנורות ופסנתר (י. פרלמן/פ. צוקרמן/ס. סנדרס).
13.05 קונצרט לצהרי שבת: דביסי: מחול וסרבנד; שופן: קונצ'רטו מס. 2 ברה מינור לפסנתר ותזמורת; שומאן: 4 שירים (מ. זכאי/ב. רביץ) (תז; שוברט: רונדו בסי מינור לכנור ופסנתר אופ. 70; גריג: 4 מחולות נורבגים לפסנתר — 4 ידיים; דליב: סוויטה מתוך הבאלט קופליה (ת).
16.00 אורחים באולפן: ירון וינדמילר:

קליאו ליין, בהופעה חיה בתכנית „הדרך" (גל"צ 12.05)

באריטון/אשר פיש: פסנתר: וולף: 7 שירי מריקה: ברהמס: 4 שירים רציניים, אופ. 121; מאהלר: שירים על מות ילדים.
17.00 הגאון העולם, וולפגנג אמדאוס מוצרט: מוצרט והמוות.
18.00 הקונצרט שלי עם מרים הרמן.
20.05 מן העבר הרחוק.
21.00 שבוע טוב: באך: סויטה מס' 1 בסול מג'ור לצ'לו (פ. קזלס) (תז; שוברט: סימפוניה מס' 8, הבלתי גמורה (התז. הסימפ. של וינה/נ. הרנונקור) (ת); צ'ייקובסקי: קונצ'רטו ברה מג'ור לכנור ותז. אופוס 35 (י. פרלמן/תז. פילדלפיה/י. אורמנדי) (ת); ברהמס: חמשיית פסנתר בפה מינור אופוס 34 (ר. סרקין עם רביעיית בוש) (תז; בטהובן: סימפוניה מס' 3, ארואיקה (התז. פילה./א. קלמפרר) (ת).

רשת א'

07.30 ישן בעיניך, שירים ישנים.
08.05 בשמים לשבת, עם יהורם גאון: ש"י עגנון (ש"ח).
09.05 עולם המדע.
09.30 דעת־קול, תיבת דואר בעניני מדע.
10.05 מילים שמגעות לגעת: הסופר סמי מיכאל נפגש עם קוראים במעלות.
11.05 מושגים: על נשים במלחמה, בעקבות כינוס עם פרופ' דפנה ישראלי.
12.05 משרד תעודה: כרטיס ביקור.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 בראש צעיר: שיחות, שירים וברכות, בבקשתכם, בשידור חי.
15.05 שבת אחים: ליל הבחירה (ש"ח).
16.00 רדיו־דרמה: [illegible] הבטות מאת לאם [illegible], תרגום ובימוי: ראובן מורגן. משתתפים: רבי ליבנה, ישראל בקר, יעקב בודו, יוסי קינן, בתיה ברק, אלברט כהן, יהודה פוקס והדירה היפאי.

17.05 אנתולוגיה קטנה לשירה.
17.30 סיפורידי: מעשה ברוקח וכנאולת העולם, מאת דוד שחר, מגיש: גיל אלון.
18.06 מסביב לעולם בשעה קלה.
18.55 פינת השיר.
19.00 שידורים לעולים.
22.10 מלווה מלכה.
23.05 דרכי ארם, עם רחל חלפי.

רשת ב'

07.00 זמר זמר לך.
08.05 מי ישן, אגדות, ספורים ופינות הומור.
09.05 שאלה של טעם, עם חיים קינן.
09.55 עוריה אלון מספר על נוף הארץ.
10.05 יומן השבוע.
11.05 שירים בבקשתך, עם במאי התיאטרון שמואל בונים.
12.05 כל האמת, שעשועון רדיו.
13.05 תמונות בשחור לבן, עם אתי פולק.
14.06 סקירת שבועונים מן העולם.
14.11 שירים שלובים.
14.30 שירים ושערים, ריווחים על השערים שיובקעו במשחקי הליגה הלאומית בכדורגל ופזמונים.
16.30 שירים שלובים.
17.05 תחת שמי מוסקבה, שירים רוסיים.
18.06 מפיק ורי.
18.30 שריקת סיום.
19.05 הקול קולנוע.
20.05 ריח תפוח, אורח שני משירי חבורות הזמר.
21.05 יומן השבוע (ש"ח).
22.05 יומן חוץ (ש"ח).
23.05 צלצול שלישי, עם יובל מסקין.

גלי צה"ל

08.00 מעל ומתחת לשמיכה.
18.00 שישבת, תוכנית סופה שבוע עם מבזקי חדשות, דיווחי ספורט, עידכוני תנועה ומוסיקה.
00.05 ציפורי לילה מארחות. קובי מירון מארח את הסטטיסטיקאי חנוך סמית.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

09.05 מקהלה עליזה, שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון.
10.05 שבת צחוק, שעה של מערכונים ופזמונים.
11.05 במצב הנוכחי.
12.05 הדרך, עם קליאו ליין (ש"ח).
13.05 שאלות אישיות. יעקב אגמון משוחח עם הרב אשר הירש, יו"ר התנועה העולמית ליהדות מתקדמת.
14.05 הכל זורם, עורך: דובי לנץ.
16.05 סינמה שבת. עם גידי אורשר.
17.05 ספרים רכותי ספרים. מגזין על ספרים סופרים וקוראים.
20.05 עושים מרינה עם דודו דיין.
21.05 שבת ברבש. שירים שהחבר'ה אוהבים ופריסות שלום גם בטלפון.
21.30 אוניברסיטה משודרת. רפואה ואתיקה, עוברים כבני אדם. מרצה: ד"ר דור הד. (ש"ח).
22.05 מסורת מסורת.
23.05 הולך בחצות, יוסי עוזרד משוחח עם ידידים על דברים שבין לבין.

שידורי צה"ל 2

09.05 משירי שאול טשרניחובסקי.
10.05 אורחים עורכים, עם משה בקר.
12.05 להיט לתאבון.
14.05 יופי של שירים.
16.05 סייסטה מקומית.
20.05 שבוע טוב, מוסף מוסיקלי אישי עם יואב קוטנר.
22.05 קלאסי כאן, מגאוין על הנעשה בארץ במוסיקה הקלאסית והפעם עם המנצח והפסנתרן יפים ברונפמן והתז' הקמארית.
23.05 תו על תק, תקליטורים חדשים במוסיקה הקלאסית.

רשת ג'

07.09 צלילים למזכרת.
08.05 דרך ארץ, שירים עבריים.
10.05 על בטוח, להיטי כל הזמנים.
12.05 להיטים לוהטים.
14.06 כוכבים.
15.05 עונג שבת, שירים עבריים.
17.05 שיר בינעוריים.
19.05 זמר שכוח, שירים עבריים.
20.05 פזמונרטה.
22.05 סוד לילי, שירים עבריים.
23.05 רדיוקס, מוזיקה בשאלטקב.

ראשון רדיו

13.11.1988

קול המוסיקה

(ת תקליטור)

06.01 שעון מוסיקלי.
07.09 בהאזנה נינוחה מוצרט: קסטיון, בסי במול מג'ור, (הקאמ. פרנץ ליסט מבודפשט/י. רולה), באך: קונצ'רטו במי מג'ור לכנור ולתז. (ו. מילשטיין/תז. קאמרית), שוברט: חמישייה לפסנתר ולכלי קשת הטרוטה, שוסטקוביץ': נושא ווריאציות בסי במול מג'ור, (התז. הקאמרית של לנינגרד/א. סרוכו) (ת).
09.00 שעה עם אמן עם הפסנתרן פרנסואה־רנה־דיישאבל.
10.00 קונצרט בוקר ברהמס: סימפוניה מס' 2 (התז. הפילה. המלכותית של ליברפול/ מ. יאנובסקי) שטימיץ: קונצ'רטו לויולה ולתז. (ע. עדר/תזין פילה. הונגריקה/ר. פטרס) בנדטו מרצ'לו: תהילים נ"א ל־ג' זמרים ולהקה כלית (ר. יעקובס/ג.י.רה. מיי/ק. וידמר/ להקת כלית של הסקולה) לקלה: בידור מוסיקלי מס' 2 לשני חלילים ולבסו קונטינואו. וא. וק. ניקולה/ק. זקוטה/פ. מרמור) היידן: סימפונית השעון (התז. הפילה. של ניו־יורק/ל. ברנשטיין).
12.57 פינת השיר אוג'ניו מונטלה: כסניה בתרגומו של דן צלקה.
13.00 קלאסיקל חביב ומוכר.
14.06 אמנים באולפן גילה גולדשטיין: פסנתר, ליסט: וריאציות על בכי, יגון, קינה ונהי של באך סטרוינסקי: סונטה, מנדלסון: שירים בלי מילים, ראבל: טוקטה.
15.00 אנתולוגיה בצליל מוסיקה

לוצ'יאנו בריו, ב„פריזמה עכשווית" (מ' 20.05)

כנסייתית של הרנסנס: דיופאי, ויקטוריה.
16.00 מוסיקה ליום ראשון קובץ מזמורים של הכנסיה הפרוטסטנטית (הדרספילד קורל סוסאייטי א.א. היון) ליסט: אוה מריה לעוגב (מרטין האולבקו) באך: קנטטה מס' 145, (א. ברג'יוס/פ. אסווד/ח. המפסון/נערי טלץ/קונצנטוס מוויקוס/נ. הרנונקור) ליסט: תהילים י"ג, עד אנה ה' תשכחני נצח (י. רטי/מקהלת בודפשט/תז. צבאית הונגרית/מיקלוש פוראיו, שוברט: מזמור לרוח הקודש (סולים/מקהלה ותז. סימפ. בוואריה/ו. סבאליש) מוצרט: רקויאם (מ. פרייס/ט. שמירס/פ. אראיטה/ח. ארם/מקהלת שה"ש לייפציג/תז. דרזדן/פ. שראייר).
18.00 קונצרט קאמרי היידן: רביעיית כלי קשת ברו מג'ור אופ 64 מס' 1 (ת) לאלה: שלישיית פסנתר בלה מינור אופ. 26 (שלישיית ז'אן מרטן) מנדלסון: חמישיית כלי קשת בלה מג'ור אופ. 18 (רביעיית במברג עם פ. הנפוגל/ויולה שניה) טאנייב: חמישיית פסנתר במי מג'ור אופ. 20 (נגני קנטילנה).
20.05 פריזמה עכשווית בריו: סקונצה לחליל סולו.
20.27 פינת השיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו התז. הפילה. הישראלית. מנצח: קורט מאזור אלכסנדר טוראורוה: פסנתרן פרוקופייב: הסימפוניה הקלאסית. ליסט: קונצ'רטו מס' 2 לפסנתר ולתז. בטהובן: סימפוניה מס' 5.
23.00 למי סי דו רה — לה פה סול (ש"ח).

רשת א'

07.30 ישן בעיניך, שירים ישנים.
08.05 חוגה, עם בני הגדל.
09.05 טלרדיו, שירות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
11.05 ירוק ירוק שירים עבריים.
12.05 מעורב ים־תיכוני.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה אפריקה בתקופה הקולוניאלית: קולוניא־ליזם אנגלי וקולוניאליזם צרפתי :חלק ראשון) ד"ר נעמי חזן.
16.05 רדיו־עשרה מגזין נוער.
17.05 צבעי הקשת: ממזרח, ממערב וגם משלנו.
18.06 מנחת ערב.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 תפוח ועץ תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום עם גדעון הוד.
09.05 ביקור בית עם רבקה מיכאלי.
10.05 כל צבעי הרשת עם רם תדמור.
12.05 אלף־אלף בבית עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום חדשות ופזמונים.
14.06 בת צחוק הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
16.05 תוצרת הארץ שירים עבריים.
17.05 בעין בוחנת שאלות וסוגיות במחלוקת עם יצחק גולן.
17.55 קראתי ספר קוראים ממליצים.
18.06 ראשון ראשון סיכום השבת בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 עם ישראל מוסף לענינים יהודיים בעולם.
20.05 שלום לבן דורי פיוט וברכה בשידור חי.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 שלום לבן דורי (המשך)
22.05 להאחז בחלום מחרוזת שירים.
23.05 בינינו לבין עצמנו שיחות עם מאזינים בשידור חי מנחה: אלכס טלמור.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. מגמות יסוד בשירה המודרנית, המגמה הקלאסית במודרנה מרצה: פרופ' שמעון זנדבנק.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 עשר, שירים עבריים.
11.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
13.10 דורדה יומי.
14.05 פגישה יומית, עם יצחק בן־נר.
15.05 שירים לחג, עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים.
16.54 באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 איסוף מניעה ומחקר, שיחות עם חיילי מערך המודיעין (ש"ח).
18.45 חמש עשרה קטנות.
00.05 ציפורי לילה משוחחות, עם דודו טופז.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 רדיו ספורט.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 שירי להקות צבאיות.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. מגמות יסוד בשירה המודרנית, המגמה הקלאסית במודרנה מרצה: פרופ' שמעון זנדבנק.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 יומיום מוסיקה.
20.05 צעד וחצי, תוכנית הכדורסל עם אלי ישראלי.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר ותיקים וטובים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע?
10.05 דברים טובים.
11.05 מלאכי חוקיה על הקו.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך שיר וברכה.
15.05 חרש, חריש ומחודש.
16.05 סוף 89.
18.06 מצעד הפזמונים הלועזיים.
21.05 נאוסיליה, באהבה.
23.05 הלילה הוא שירים.

שני רדיו

14.11.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור.

06.01 שעון מוסיקלי.
07.09 בהאזנה נינוחה: הנדל: הפתיחה לאופרה הרועה הנאמן (תז. הקונצרט האנגלי/ט. פינוק) (ת); פלייל: סינפוניה קונצרטית בסי במול מג'ור לכנור, ויולה ותז. וא. סטרן/פ. צוקרמן/התז. הקאמרית האנגלית/ר. ברנבוים); מנדלסון: סונטה מס' 1 בסי במול מג'ור לצ'לו ופסנתר אופ. 45 (ג'. שוסטר וא. בלסם); גלוק: המוסיקה לבלט דון חואן (אקדמית סנט מרטין/נ. מרינר).
09.00 שעה עם יוצר המלחין ארנסט בלוך: קונצ'רטו גרוסו מס. 1 לתז. כלי־קשת ופסנתר; בעל שם, סוויטה לכנור ופסנתר; תרועה לחצוצרה ותזמורת; שני אינטרלודים מתוך האופרה מקבת.
10.00 קונצרט בוקר, טיפט: פנטסיה קונצרטית על נושא של קורלי (אקדמית סנט מרטין/נ. מרינר); אלגר: קונצ'רטו בסי מינור לכנור ותז. (י. פרלמן עם התז. הסימפ. של שיקגו/ד. ברנבוים); שומאן: סונטה מס' 1 בפה דיאז מינור לפסנתר אופ. 11 (מ. פולליני); צ'ייקובסקי: מוכרת מפירנצה, שישיית כלייקשת אופ. 70 (חברי הקמרטה מברן); סטרוינסקי: המוסיקה לבלט פטרושקה (התז. הפילה. הישראלית/ל. ברנשטיין).
12.57 פינת השיר, אוג'ניו מונטלה: כסניה בתרגומו של דן צלקה.
13.00 קלאסיקל, קטעי אופרה.
14.06 מן הסרטיה, באך: פתיחה

פרופ' קפלינסקי, בתכנית „בן הארץ" (א' 16.05)

בסגנון צרפתי וגלילה ריכנרג: שפוהר: 6 שירים גרמנים (נ. ירון/ ישראל זוהר/ ועידית צבי); יהושע לקנר: ריקוד, אגדה וסיום (גלילה ריכנרג).
15.00 אנתולוגיה, המוסיקה הכלית של טלמן.
16.00 מאולמי הקונצרטים בעולם, המקהלה והתזמורת של רדיו קטוביץ'/אנתוני וויט: מוצרט: קונצ'רטו בדו מינור לפסנתר ותז. (אדוארד אאואר); שוסטקוביץ': סימפוניה מס' 13.
18.00 מחוזי יצירות: בטהובן: קונצ'רטו לכנור ולתז. ברה־מג'ור (תז. רשה"ש/אידה הנדל/גארי ברתיני); מאהלר: סימפוניה מס' 4 (תז. סימפונית של שיקאגו/ג'ורית בלגן, ג'יימס לויין).
20.05 בציורי הדרך: י. ס. באך: סינפוניה קונצ'רטנטה לכנור, צ'לו ותז.; ברדי: הכסאפורד.
20.27 פינת השיר.
20.30 הקונצרט הקאמרי, שלישיית פונטנוי: בטהובן: שלישייה בסול מג'ור, אופ. 1 מס' 2; מנדלסון: שלישייה ברה מינור, אופ. 49; ברהמס: שלישייה בדו מג'ור, אופ. 87.
22.00 מוסיקה ויוה.
23.00 קלאסיקל.

רשת א'

07.30 ישן בעיניך, שירים ישנים.
08.05 חוגה, עם בני הגדל.
09.05 טלרדיו, שירות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
11.05 ירוק ירוק שירים עבריים.
12.05 מעורב ים־תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים ולבני נוער.

15.30 האוניברסיטה הפתוחה, ירושלים בתקופה הכיונטית: פני העיר (חלק שני) דן בהט.
16.05 בן הארץ: עם פרופ' אליעזר קפלינסקי (ש"ח).
17.05 צבעי הקשת: שירי עמים.
18.06 מנחת ערב.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 לכל ארם כוכב, עם האסטרולוג אילן פקר.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום, עם גדעון הוד.
09.05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי.
10.05 כל צבעי הרשת עם יואב גינאי.
12.05 אלף־אלף בבית, עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
14.06 בת צחוק, הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
16.05 תוצרת הארץ, שירים עבריים.
17.05 רגעי קסם.
17.55 קראתי ספר, קוראים ממליצים.
18.06 שעה חפשית, מגזין שבועי לעניני חינוך.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים.
20.05 שירים וסלים, הליגה הלאומית בכדורסל.
23.05 קפר ראשו, חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים עם שמוליק רוזן.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. הגנטיקה החדשה ותורשת האדם, מהגנום השלם אל ספרית הגנים. מרצה: ד"ר יוסי שילה.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 עשר, שירים עבריים.
11.05 נכון לכשיו, עם רפי רשף.
13.10 דורדה יומי.
14.05 פגישה יומית, עם אורלי יניב. והפעם שעתיים עם מרגלית וסיפור התמודדותה במחלת הסרטן. התכנית מובאת בשידור חוזר לקראת מבצע הקש ברלת.
16.05 ארבע אחרי הצהריים.
16.54 באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 ראיון מיוחד עם האלוף אורי שגיא מפקד חיילות השדה. מראיין: נחמן שי.
18.45 משהו עולמי, מגאזין לענייני חוץ.
00.05 ציפורי לילה, עם גל אוחובסקי.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 בכבוד רב, בן גוריון. עיון במכתבי הזקן (חלק א') מכבתבי בן־גוריון משרד מיוחד לציון יום פטירת בן־גוריון. קורא: גדעון שמר.
20.05 משירי יוני רכטר.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. הגנטיקה החדשה ותורשת האדם, מהגנום השלם אל ספרית הגנים. מרצה: ד"ר יוסי שילה.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 יומיום מוסיקה.
20.05 להיטים.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר, ותיקים וטובים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע?
10.05 דברים טובים.
11.05 מלאכי חוקיה, על הקו.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך, שיר וברכה.
15.05 חרש, חריש ומחודש.
16.05 סוף 89.
18.06 היה היו.
20.05 קו ההתחלה.
21.05 קצת אחרת.
23.05 הלילה הוא שירים.

שלישי רדיו

15.11.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור

06.01 שעון מוסיקלי.
07.09 בהאזנה נינוחה — ריצ'וסי: קונצ'רטו מס' 2 בסול מג'ור והתז. הקאמ. של שטוטגארט/מינכינגרג; טרטיני: קונצ'רטו ברה־מינור לכנור ולתז. (ו'ן־פייר ולז/הלהקה הכלית של צרפת); גלוק: שקונה והקאמרית של שטוטגארט/ מינכינגר; היידן: קונצ'רטו בפה מג'ור לשני חלילים ותז. (מ. שטרן/א. רוס/אגודת נגני מוצרטאו; ליסט: אטיודים לפי פגניני ואגורה ווטסא הינרמית: סימפוניה בסי במול מג'ור לתז. כלי נשיפה (הנגנים הסימפוניים מאיסטמן/פ. פנלג; שוברט: החב־רים מסלמנקה, קטעים נבחרים (נ. באואר/מ. ריצל/מוסר/ביכנר/ מקה. הרדיו האוסטרי/התז. של הרדיו האוסטרי).
09.00 בין חברים.
10.00 קונצרט בוקר — באך: פרטיטה מס' 2 ברה מינור לכנור סולו (י. פרלמן); ראבל: שלישייה בלה מינור (י.א. קים/קירשבאום/ פרווק; שטאמיץ: רביעייה בפה מג'ור אופ' 8 מס' 3 לאבוב, כנור, קרן וצ'לו (פ. פיירלו/שלישיית כלי הקשת הצרפתית; בטהובן: חמישייה במי במול מג'ור אופ' 16 (חברי השמיניה הוינאית); ונוואק: שישייה בלה מג'ור, אופ' 48; סן־סנס: שביעייה אופ' 65; שפור: שמיניה במי במול מג'ור, אופ' 32 (השמיניה הוינאית).
12.57 פינת השיר — אוג'ניו מונטלה: כסניה בתרגומו של דן צלקה.
13.00 קלאסיקל — לנשפנים הירה.

משה דיין, מספר על דוד בן־גוריון (גל"צ 14.05)

14.06 אמנים באולפן: אמיר סלע: חליל, נתן שרון: פסנתר: סנקאן: סונטינה: י. אנגל, אקדמה ומחול; בטהובן: 5 מתוך 10 נושאים עם ווריאציות; באך: פרלוד ופוגה בסי מינור (מ. גרינפלד).
15.00 אנתולוגיה בצליל — באך: מתוך הפסנתר המושווה (ספר ב').
16.00 קונצרט קאמרי — רפאל וזומר: צ'לו: דניאל ערני: פסנתר: בטהובן: סונטה בסול מינור, אופ' 5 מס' 2: ברהמס: סונטה במי מינור, אופ' 38; שוסטקוביץ': סונטה ברה מינור, אופ' 40.
17.00 תנו לאוזן לדבר - ברהמס: שלישייה בלה מינור אופוס 114 לקלרנית, צ'לו ופסנתר.
18.00 קונצרט קולי — עם כריסטה לודוויג, שירים מאת שומאן, ברהמס, הוגו וולף; מאהלר: שירי מות ילדים.
20.05 בציורי הדרך — טורלי: סימפוניה עם חצוצרה; קוואנץ: קונצ'רטו לחליל.
20.27 פינת השיר.
20.30 קונצרט של תזמורת רשה"ש — מנצח: לוקס פוס: בטהובן: הפוגה הגדולה, אופ. 133; בטהובן: סימפוניה מס' 7. הפסקה: אנתר לזכרו של [illegible]; קטנה לשירה: שורה מסוקה, שירת ולי גורביץ' עם המשוררת משה בודנו; מאהלר: השיר על הארץ (ש. בורובקי/ק. ברוקה, [illegible]).
23.00 [illegible]

15.30 האוניברסיטה הפתוחה. קריאת המלחמה בספרות, בקולנוע ובכלי התקשורת: האם הספרות ראי משקף למלחמות ישראל, פרופ' יוהר סמילנסקי ויום עיון).
16.05 מועדון שעון הזהב, מעולמו של האדם המבוגר.
17.05 צבעי הקשת: שירים ממזרח אירופה.
18.06 מינחת ערב.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 שנינו יחד וכל אחד לחוד עם יובב כץ: הזוג הצעיר בשלב הראשון בנשואין — עם הפסיכולוגית ד"ר חביבה אייל והעובדת הסוציאלית שרה איווניר.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום, עם גדעון הוד.
09.05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי.
10.05 כל צבעי הרשת עם יואב גינאי.
12.05 אלף־אלף בית, עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
14.06 בת צחוק, הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
16.05 תוצרת הארץ, שירים עבריים.
17.05 רגעי קסם.
17.55 קראתי ספר, קוראים ממליצים.
18.06 אצבע על הדופק, שבועון בעניני בריאות ורפואה.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים.
20.05 פרקי חזנות בבקשתך.
21.00 מבט לחדשות.
22.05 ג'אז ועוד, עם לאה ליאור.
23.05 שוטטות, עם דני אלדר.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת, המיתו־לוגיה של הרוע, רס וגזע. מרצה. פרופ' ש. גיורא שהם.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשו־נות.
07.07 שבע אפס שבע, עם איתן ליפשיץ.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 עשר, שירים עבריים.
11.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
13.10 דורדה יומי.
14.05 בן־גוריון, כפי שהכרתיו, משה דיין מספר לד"ר מיכאל בר זוהר על דוד בן־גוריון (ש"ח).
15.05 שירים לחג, עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים.
16.54 באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 לשרת במשמר הגבול. עם יחידת מגב בצפון. (ש"ח).
18.45 15 קטנות.
00.05 ציפורי לילה, עם אביהו מדינה.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 בכבוד רב, בן־גוריון. עיון במכתבי הזקן (חלק ב'). ממכתבי ב.ג. משדר לציון יום פטירת ב.ג. קורא: גדעון שמר.
19.50 פינה חמה לליב"י.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 ניחוחי חציר, שיר חבורות הזמר.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. המי־תולוגיה של הרוע, דם וגזע. מרצה. פרופ' ש. גיורא שהם.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק מארח. שיחה ושאלות לאומן אורח — בליווי שיריו ושירים לטעמו.
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 יומיום מוסיקה.
20.05 צו 8, עם תמיר קמחי.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר, ותיקים וטובים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע.
10.05 דברים טובים.
11.05 מלאכי חוקיה, על הקו.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך, שיר וברכה.
15.05 חרש, חריש ומחודש.
16.05 סוף 89.
18.06 מקום בצמרת.
21.05 אלום עתיק.
23.05 הלילה הוא שירים.

רשת א'

07.30 ישן בעיניך, שירים ישנים.
08.05 חוגה, עם בני הגדל.
09.05 טלרדיו, שירות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
11.05 ירוק ירוק שירים עבריים.
12.05 מעורב ים־תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים ולבני נוער.

רביעי רדיו

16.11.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור

06.01 שעון מוסיקלי.
07.09 בהאזנה נינוחה — היידן, רביעיית כלייקשת, במי במול מג'ור, אופ' 9 מס' 2; (הרביעייה הישראלית); מוצרט: קונצ'רטו לקלרנית (י. אטלינגר/התז. הפילה. הישראלית/ ס. צ'ליבי־דאקה); ברהמס: ארבע בלדות (ק. אראו); דביסי: נוקטורנים (ק. אבארו/התז. הסימפ./נשי המקהלה הסימפונית מבוסטון); ברטוק: 15 קטעים לפסנתר, מתוך הקובץ לילדים (ב. ברטוק).
09.00 שעה עם אנסמבל — א. אנסמבל התצוצרות של ניו־יורק במוסיקה עתיקה מאת: וולנטיין, ווילביים, בירד, מרטיני, גבריאלי ופרסקובלדי; ב. חמישיית כלי הנשיפה מניו־יורק עם גילברט קאליש: פסנתר שישייה לכלי נשיפה ופסנתר מאת פרנסיס פולנק.
10.00 קונצרט בוקר — הנדל: מוסיקה על פני המים (האקדמיה למוסיקה עתיקה); ברהמס: וואריאציות על נושא של הנדל (גאריק אולסון); שומאן: הקונצ'רטו לפסנתר בלה מינור (ו. אשכנזי/התז. הפילה. הישראלית/ א. פרבין); מוצרט: סרנדה ל־13 כלי־נשיפה גראן פארטיטה (ד. ברנבוים/נשפני התז. הקאמ. האנגלית).
12.57 פינת השיר — אוג'ניו מונטלה: כסניה בתרגומו של דן צלקה.

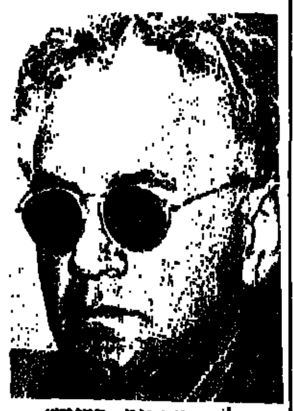

דן צלקה, מתרגם „כסניה" ב„פינת השיר" (מ' 12.57)

13.00 קלאסיקל — חביב ומוכר.
14.06 מן הסרטיה — ורדי: רביעייה במי מינור לכלייקשת (הרביעייה הישראלית); שומאן: חמישיית הפסנתר (א. ורדי והרביעייה הישראלית).
15.00 אנתולוגיה בצליל — מוסיקה קולית של באך.
16.00 מאולמי הקונצרטים שלנו — התז. הקאמרית הישראלית מנצח: ניקולס קרמר/קלור פרנק. פסנתר / מקהלת הסטנג מנורבגיה / ג'וליה וילסון ג'יימס / מירה זכאי / כריסטוף המרגר / אודו וסטלה: היידן, סימפוניה מס' 80; מוצרט. קונצ'רטו מס' 9 לפסנתר ולתז; מוצרט: מיסת ההכתרה.
18.00 ממדף התקליטיה.
19.00 אמנים באולפן — דני רימוני, ויולה, רותם לוז: פסנתר. באך: סונטה בסול מינור; י. בראון: שיר לילה; הינדמית: סונטה, אופ. 25/4.
20.05 לבקשתך — מוצרט: דיברטימנטו בסי־במול מג'ור (אקדמית סנט מרטין ות).
20.57 פינת השיר.
21.00 אופרה — בורודין: הנסיך איגור.

רשת א'

07.30 ישן בעיניך, שירים ישנים.
08.05 חוגה, עם בני הגדל.
09.05 טלרדיו, שירות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
11.05 ירוק ירוק, שירים עבריים.
12.05 מעורב ים־תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה,

שיטות מחקר במדעי החברה: הסקר, פרופ' אפרים יער. קלי ספורטה.
16.05 מושגים: על נשים במלחמה, בעקבות כינוס — עם פרופ' דפנה ישראלי (ש"ח).
17.05 צבעי הקשת: שירי עמים.
18.06 מינחת ערב.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 חבר מאותו כוכב — תכנית היכרויות רדיופונית בשידור חי עורכת ומנחה: מילכה למרן.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום, עם גדעון הוד.
09.05 ביקור בית, עם חיים קינן.
10.05 כל צבעי הרשת עם רם תדמור.
12.05 אלף־אלף ב„בית", עם א. מנור.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
14.06 בת צחוק, הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
16.05 תוצרת הארץ, שירים עבריים.
17.05 רגעי קסם.
17.55 קראתי ספר, קוראים ממליצים.
18.06 יש שאלות עם איתן אלמוג.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים.
20.05 צמוקים ושקדים, מבחר שירים ביידיש: חול וקודש בעיירה.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 צמוקים ושקדים (המשך).
22.05 להאחז בחלום, מחרוזות שירים.
23.05 מחפשים את המטמון.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. רפואה ואתיקה, הרפואה בשירות ההולדה. מרצה: ד"ר דור הד.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 עשר, שירים עבריים.
11.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
13.10 דורדה יומי.
14.05 פגישה יומית, עם אורלי יניב.
15.05 שירים לחג, עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים.
16.54 באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 יער משורר, מגאזין לעניני צבא ובטחון.
18.45 משהו עולמי, מגאזין לעניני חוץ.
00.05 ציפורי לילה, עם רפי קינן.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 עושים מדינה עם דודו דיין (ש"ח).
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 שירים בנושא אחד: זכרונות ילדות.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת: רפואה ואתיקה, הרפואה בשירות ההולדה. מרצה. ד"ר דור הד. (ש"ח).
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 יומיום מוסיקה.
20.05 מצעד הפזמונים הלועזיים המשוחשב.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר, ותיקים וטובים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע.
10.05 דברים טובים.
11.05 מלאכי חוקיה, על הקו.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך, שיר וברכה.
15.05 חרש, חריש ומחודש.
16.05 סוף 89.
18.06 הצעקה האחרונה.
20.05 כמוב באוזניכם.
21.05 פניני ג'אז.
23.05 הלילה הוא שירים.

חמישי רדיו

17.11.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור

06.01 שעון מוסיקלי.
07.09 בהאזנה נינוחה.
09.00 שעה בארץ.
10.00 קונצרט בוקר.
12.57 פינת השיר, אוג'ניו מונטלה: כסניה בתרגומו של דן צלקה.
13.00 קלאסיקל — מוסיקה לבאלט.
14.06 מן הסרטיה באך: קנטטה מס' 51 הללו כל אפסי ארץ קראל שלמון: רודי, סויטה ל־8 כלי נשיפה קודאי: ישו והתגרנים סתר: פרטיטה לכנור ולפסנתר.
15.00 מפגשים שיחות, ראיונות, ריונים.
16.00 אתנחתא שידור חי מאולם ימק"א בירושלים. זכריה פלאוין: פסנתר בטהובן: סונטה מס' 23 בפה מינור, אופוס 57 אפסיונטה ב.צ. אורגה: רשויות שומאן: קרייזלריאנה, אופוס 16.
17.30 יום הולדת קארל מריה פון וובר.
19.00 רסיטל עם הכנרת אן־סופי מוטר והפסנתרן אלכסיס וייסנברג סואר פרנק: סונטה בלה מג'ור לכנור ופסנתר ברהמס: סונטה מס. 1 בסול מג'ור, אופ. 78.
20.05 פריזמה מימים עברו.
20.27 פינת השיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים בעולם א) להקת כלי הנשיפה ומקהלת הרדיו של הולנד מנצחים: ר. דופלי ור. גריטון סטרווינסקי: סימפוניות לכלי נשיפה. אוברכט: קיריה

קארל מריה פון־וובר, יום הולדת למלחין (מ' 17.30)

וגלוריה מתוך מיסת „נגב הטווס שנברג: נושא וואריאציות. ו'. דה־פרה: מיזורה הינדמית: סימפוניה ברו במול מג'ור ב) יום העגב בוינה רסיטל של סיימון פרסטון אלגר: שיר לכת מלכותי אופוס 32, רוויבקה: סונטה בדו מינור לפי תהילים צ"ד שומאן: קנון בסי מינור אופוס 56 מס' 5 גוומן: סונטה מס' 1 ברה מינור אופוס 42.
22.00 צלילי הזמן אופרת הקבצנים (אופרה בגרוש. (תכנית שניה).
23.00 דור הזהב אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות בעורם באיכם, נגן הקרן דניס בראיין (תכנית שניה) מוצרט: דיברטימנטו מס' 14, ק. 270 קונצ'רטו מס' 2, במי־במול מג'ור, ק. 417 ארבעה פרקים, מתוך דיברטימנטו מס' 17 הינדמית: פרק, מתוך קונצ'רטו ל. מוצרט/ הופטנגג: פרק שלישי מתוך קונצ'רטו.

רשת א'

07.30 ישן בעיניך שירים ישנים.
08.05 חוגה עם בני הגדל.
09.05 טלרדיו שירות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר מגיש: גדעון הוד.
11.05 ירוק ירוק שירים עבריים.
12.05 מעורב ים־תיכוני.
13.00 חדשות באנגלית.
13.30 חדשות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה עידן המהפכות מעבר מקורה המהפכה הצרפתית (חלק ראשון) פרופ' מיכאל הרסגור.
16.05 ארץ לא נודעת.
17.05 צבעי הקשת: שירי עדות.
18.06 מינחת ערב: מעבר יומי להווי דתי ומסורת.

19.00 שידורים לעולים.
22.05 יש לי חלום עורך ומנחה: יובב כץ: עם הפסיכולוגים עירית שריג ויוסי טריאסט.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום עם גדעון הוד.
09.05 ביקור בית עם חיים קינן.
10.05 כל צבעי הרשת עם יואב גינאי
12.05 אלף־אלף בבית עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום חדשות ופזמונים.
14.06 בת צחוק הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
16.05 תוצרת הארץ שירים עבריים.
17.05 רגעי קסם.
17.55 קראתי ספר קוראים ממליצים.
18.06 זרקור עורך ומנחה: יצחק גולן.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים
20.05 שורשים שבועון לעניני פולקלור ועדות.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 שורשים (המשך).
22.05 ג'אז ועוד עם לאה ליאור.
23.05 משחקי לילה עם משה טימור וזאב ענר.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. סגנונות פרשנות המקרא בימה"ב, אבן עזרא והעיקרון: דברה תורה כלשון בני האדם. מרצה: פרופ' עמוס פונקנשטיין.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 עשר, שירים עבריים.
11.05 נכון לעכשיו, עם ירון וינסקי.
13.10 דורדה יומי.
14.05 פגישה יומית, עם יצחק בן־נר.
15.05 שירים לחג, עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים.
16.54 באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 חן בהנדסה קרבית. על חניכות ומדריכות בקורס תבלה של ביה"ס להנדסה קרבית. (ש"ח).
18.45 חמש עשרה קטנות.
00.05 ציפורי לילה, עם יואב קוטנר.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 יער משורר, מגאזין לעניני צבא ובטחון (ש"ח).
19.50 פינה חמה לליב"י.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 שירי משוררים.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. סגנונות בפרשנות המקרא בימה"ב אבן עזרא, והעקרון: דברה תורה כלשון בני האדם. מרצה: פרופ' עמוס פונקנשטיין (ש"ח).
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 יומיום מוסיקה.
20.05 צו 8 עם תמיר קמחי.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה.

רשת ג'

06.04 בחורה לאושר ותיקים וטובים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע?
10.05 דברים טובים.
11.05 מלאכי חוקיה על הקו.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך שיר וברכה.
15.05 חרש, חריש ומחודש.
16.05 סוף 89.
18.06 קוליבי שבועון טוס.
20.55 קו ההתחלה.
20.30 על(בי) ההווה ... שידור סטראופוני ישיר.
00.05 הלילה הוא שירים.

מתפחות הקולנוע

המודרנים

פריז של שנות העשרים, זמנים מודרניים, עליזים והוללים, עטופי מיתוס. בסלון של גרטרוד שטיין עושים האמנים היסטוריה רק בכך שהם שותים כוס קפה ומעשנים סיגרלה בפומית דקה. צו האופנה משתנה בין „אין" ל„אאוט" במהירות מסחררת. „והשנה" – אומרת שטיין בחיוך בולדוגי מרושע – „ציירים הם בני 26". גיבור הסרט, הצייר פיקטיבי הארט, הוא בן 33, שטיין גוזרה עליו „אאוט" נצחי בשתי מילים.

הבמאי האמריקני אלן רודולף מאפשר לנו זווית פוסט־מודרניסטית על התקופה בה התהווה המודרניזם. הסרט יוצא בעקבות פרשת זיוף שלוש תמונות נודעות של האימפרסיוניסטים. גיבוריו של רודולף הם מיתוסים. המינגווי, שטיין, אליס ב. טוקרלאס. אך דמויות פיקטיביות הן המקדמות את העלילה, צייר אמריקני כושל (קית' קארדין), עכשיו גם האבא של התגלית מרתה פלימפטון, מ"פסים וכוכבים"), רכילאי מתוסכל (וואלס שון מ„זקוף ת'אוזן"), ברונית קפריזית (גרלדין צ'פלין), נזירה דמאית בעלת גלריה (ג'נבייב בוז'ולד), וגם בני זוג המחוברים ביניהם בקשר סדו־מזוכיסטי (לינדה פיורנטינו וג'ון לון מ„הקיסר האחרון").

רודולף ברא בשביל דמויות הקרטון שלו עולם שכולו בדיה. תעתוע, משחק על האמנות והחיים. הרבה הערות מתוחכמות, ציטוטים ישירים וסמויים ואיזכורים מתולדות הספרות, האמנות והקולנוע. דיון שכלתני מסוג זה הוא טרחני, אקלקטי וריקני מעצם טבעו. לקח לו הרבה זמן, לרודולף, שעה וחצי סרט, כדי להגיע למה שרצה להגיד: שהעולם מזויף, מרושע ומנוכר, ושעולם האמנות מזויף לא פחות ממנו. „דיזנגוף", ת"א.

כוסית לארתור

חלק ב' של שובר הקופות "ארתור" משנת 80'.דדלי מור, הקומיקאי קטן הקומה, חוזר להיות מיליונר ציני. לאחר שמשרתו הנאמן נפטר, הוא מתחתן עם ליזה מינלי העניה, למורת רוחה של משפחתו. הם מחליטים לנשלו מהירושה ושולחים אותו להתמודד עם העולם האכזר. הוא לא כל־כך מצליח בזה – גם לא כשליזה מינלי לצידו. הבמאי הוא באד יורקין, מי שביים את "הכל נשאר במשפחה". "רב חן", ת"א.

ניקו וג'ינו

ניקי הוא ילד מגודל בן עשרים ושש, חציו של צמד תאומים. אחיו לומד להיות רופא מנתח, ובינתיים הוא מממן את לימודיו בעבודה על אוטו זבל.

האחים חיים יחד בסימביוזה מושלמת. ג'ינו מסוכך על אחיו המפגר, עוטף אותו בשתלטנות סמויה ושומר עליו מעוויות העולם. מטפל בו כאילו היה תינוק. ניקי נצמד לאחיו ופוחד לאבד אותו, וכשלתמונה נכנסת תלמידת רפואה עשירה השולחת עיניה על האח המוצלח נתקף ניקי בפחדי נטישה. יש גם רגעים נוגעים ללב בשיממון הכללי של המלודרמה הזו.

תום האלסה, הזכור מאז צחוק נעירת החמור בתפקיד מוצרט ב„אמדיאוס". הוא ניקי פגוע הראש. ריי ליוטה, היה ב„משהו פראי" צ'חצ'ח קשוח ובעלה המופרע של מלני גריפית. כאן הוא בדמותו יפה הנפש של האח המוצלח. ג'יימי לי קרטיס, היתה פעם המושלמת של הסרט „מושלם", ופה היא נערתו הבעורה והאמביציוזית של ליוטה. הבמאי הוא רוברט יאנג. „בן יהודה, ת"א.

ריי ליוטה (שמאל) ותום הולסה בסרט „ניקי וג'ינו"

חקירה בלוס אנג'לס

ג'יימס וודס ("סלוואדור") הוא איש משטרה, שעולה על עקבותיו של רוצח מסוכן, המולק ראשי נשים וגברים כאחד, לצורך תאוותיו הסדיסטיות. החוט המקשר הוא לסלי־אן וורן, פמיניסטית ומשוררת, שפרק חסוי בעברה גורם לכל העניין. במאי: בי.בי האריס. ג'יימס וודס גם הפיק את הסרט. "טיילת",ת"א.

השוטר בג'ינס

לא מספיק

עורך־דין צעיר ואידיאליסט נקרע בין עבודתו בפרקליטות המדינה לבין שכר מפוטם אותו יקבל, אם יסכים להצטרף למשרד עורכי הדין של אבי אשתו. בינתיים הוא עובד על תיק אחרון ומגן על סוחר סמים, שנאשם ברצח שוטר. בלש סמוי וזרוק עוזר לו לחשוף רשת שוחד במשטרת ניו־יורק. מותחן־פשע ישגרתי, הו, כמה שגרתי.

ביים ג'יימס גליקנהאוס. משתתפים: פיטר וילר, שמחצית פניו הוסתרה בסרט "רובוקופ" (האמת? הוא היה אז הרבה יותר יפה), וסם אליוט מ"מסיכה". "אסתר" ת"א.

ביג

טוב

חמוד, חמוד. והכי כיף לגלות את הקומיקאי המעצבן טום הנקס בתפקיד נפלא שממש תפור על הבעתו האינפנטילית ואוזני החמור המגודלות שלו. הבמאית האמריקנית פני מרשאל, זאת שעשתה את ווּפי גולדברג ב„ג'ק פלש המקפיץ", חוזרת עם שובר קופות חדש. תמים, מלבב, ילדותי, וכרגיל אצלה. מלא במשחקי מחשב אלקטרוניים ובצעצועים אחרים.

הסיפור כבר נטחן כמה פעמים בסרטים אחרים. חלקם טובים, חלקם כושלים. משאלת הלב להיות גדול יותר או קטן יותר, עשיר יותר או חכם יותר. הרי האמריקנים מאמינים במשאלות לב. כבר ראינו נער שנוסע שלושים שנים אחורה ופוגש את הוריו בנערותם ב„בחזרה לעתיד", או אשה מבוגרת שחוזרת לימי נעורתה עם מטען הבגרות שצברה במשך החיים ב„פגי סו מתחתנת". אף אחד לא חשב על ילד שכלוא בגוף של גבר מבוגר. עכשיו יש. וזה חמוד, חמוד. טום הנקס, שלא דהר בקומדיות כמו „הבית מתפרק" או „ספלאש", ואף היה מגוחך מאין כמוהו בסרטו של משה מזרחי, „אהבה צעירה" – עושה כאן את תפקיד חייו. בן 12 שנתקל במכונת משאלות מסתורית בלונה פארק ומבקש ממנה להיות גדול, יעני ביג. למחרת הוא מגלה שגפיו התארכו ואפילו יש לו שיער על החזה. אך האינפנטיליות שלו לא השתנתה, ובכוחה הוא הופך להיות סגן־נשיא בחברת צעצועים יוקרתית, ובכוחה הוא גם מצליח להמיס את לבבות ידידיו. עד שהוא מתאהב ומגלה שקפיצה של עשרים שנה קצת מפריעה לו לקיים קשר של בוגרים, ובעצם הוא נורא התגעגע לאמא ואבא ולאחות התינוקת.

לצד הנקס מופיעים אליזבט פרקינס, רוברט לוג'יה („להב משונן") וג'והן הרד („מילאגרו"). „דקל", ת"א.

פסים וכוכבים

טוב

דני דה לואיס, בחליפת שלושה חלקים ומבטא אוקספורדי רהוט, בתפקיד סוחר אמנות מלונדון, באודיסאה־פיקרסקה מופלאה ומשעשעת בדרום הפרוע של אמריקה. הבמאי פאט אוקונור, שהתחיל קטן אבל בטוח בדרמה "קאל" – מפלח בסרטו החדש את עיקרי האמריקנה. בעיתון אמריקני כבר הגדירו את אמריקה בסרטו כ"דיסנילד מחוף לחוף". הכלאה בלתי אפשרית בין בתי מלון סרי־טעם עם מעליות שקופות לבין ביתו הרעוע של קאובוי מקומי, המחזיק בתמונת רנואר יקרת מציאות.

דה לואיס מגיע לשם אחוז בעתה ומבוהל ומוצא את הדי דין סטנטון, התמהוני התורן של המערב האמריקני ("פריז טקסס", "המעקלים"), כאב נוקשה לשלושה בנים מטורללים. אחד שקוע בטראומת וייטנאם למרות שאף פעם לא היה שם, השני לבוש כמו "המלך" אלוויס, והשלישי תקוע בתקופת ילדי הפרחים. דה לואיס הוא השפוי היחידי שם. בריטי מעודן שסוחב איתו נימוסים גאליים קרירים לבית משוגעים מטאפורי. השתקפות סאטירית, מעוותת וקריקטורלית של אמריקה, בעיני זר שהציץ ונפגע, תרתי־משמע.

לצד דה לואיס וסטנטון, הנפלאים כתמיד; מופיעות ג'ואן קיוסאק ("משדרים חדשות") והתגלית הצעירה מרתה פלימפטון, בתו של קית קארדין, המגלמת בסרטו תפקיד דומה לזה שעשתה ב"אנשים מבוישים". "אלנבי",ת"א.

יעל ישראל

הסרט U2

סרטה הראשון של להקת הרוק האירית הנודעת U2, עשוי במתכונת המוכרת של סרטי להקות. הסרט צולם בשנה שעברה במהלך מסע הופעות של הלהקה ברחבי הדרום של אמריקה. הבמאי הצעיר פיל ג'ונו משלב בין קטעי ההופעות כמה ראיונות מגמגמים עם חברי הלהקה וגם, איך לא, ביקור נימוסין והערצה שהם עורכים בגרייסלנד, אחוזתו של מלך הרוקנ'רול, אגב, תקליטם החדש, „שקשוק והמהום", עליו מבוססת ההופעה בסרט, יצא החודש בהדפסה מקומית.

סרט להקות פשטני, מצולם בשחור לבן בהרבה אקרובטיקה של מצלמה. הקסם היחיד הוא בהופעתו המהפנטת של סולן הלהקה, בונו. נפלא וכריזמטי כתמיד. עובד על מניות נשית־גברית, ונקי לחלוטין מפניה סקסיסטית. גם הטקסטים הפוליטיים טובים. "תל־אביב", ת"א.

שליח למות

במאי סרטי הפעולה הוותיק ג'יי.ל. תומפסון, חוזר לביים את כרוש האקשן, הקשישא צ'ארלס ברונסון. כאן בתפקיד חוקר משטרה, המתחקה אחר רצח אכזרי של משפחה תמימה. מרלין האסט, בתפקיד עיתונאית אטרקטיבית מתאהבת בו בזמן העבודה. עוד משתתפים: טריש ואן־דבר וג'ון אירלנד. "חוד", ת"א.

מסע לקיתירה

יצירת המופת של הבמאי היווני תיאו אנגלופולוס מגיעה אלינו להקרנה באיחור של ארבע שנים, שנה לאחר הקרנת סרטו היותר מאוחר „מגדל הדבוהים", אנגלופולוס, מלנכולי כתמיד, עוקב אחר מסע לתוך נפשם של גיבוריו המיוסרים והמיואשים. מסע לתוך קרביה של תמהות היווניות, למורת התלאות, בצבעים אפרוריים ועבודת מצלמה ווירטואוזית הוא מצלם את גיבוריו: גבר ואשה מרירים בגיל העמידה, שנוסעים בעקבות אביהם הזקן, האב הוא עקור שברח מגורו לרוסיה וחזר למולדתו כעבור שלושים ושתיים שנה, בדי למצוא שאין לו מה לחפש שם. אנגלופולוס מלטף אותם, ממתיר לחתיכים שיוות, כמעט בלי דיאלוג, נוגע בתחושות רגש.

אנושי, מאופק, מעמיק, שלם, ומפוחה מלאכת מחשבה קולנועית. בקיצור סרט הכרחי. ראה כתבה בגליון זה. הקולנוע בית ציוני אמריקה, ת"א.

איכות

- כל המלחמה הזאת – לב, ת"א
- החגיגה של באבט – גורדון, ת"א
- הקומלסדית – תכלת, ת"א
- מר קטן שלי – דיזנגוף, ת"א
- שיר בלוז – דיזנגוף, ת"א
- שלום אצל סבא – מוזיאון ת"א
- שם המשחק – טיילת ת"א

צ'ארלס ברונסון בסרט „שליח למות"

תשבצים

תשבץ 260

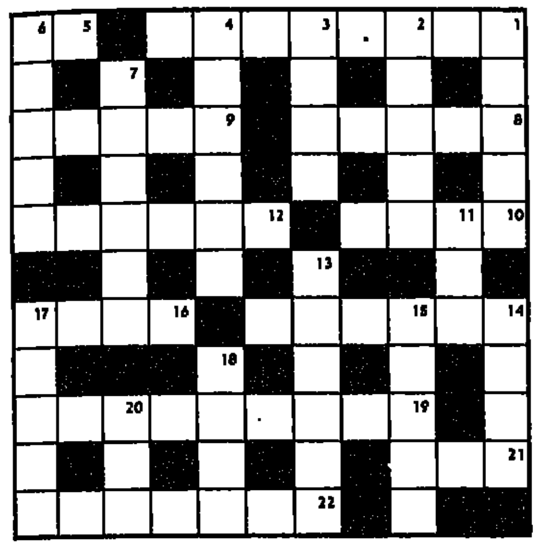

אפקי: 1. כנוי לסרט או מחזה המצליח מאוד. 5. בן הכבשה. 8. צום מוסלמי (כ"מ). 9. תמיסה המשמשת לחיסון. 10. הפרש. 12. הגדול העיקרי של קובה. 14. גדול הזמרים הערביים (ש"מ). 16. איברים צדדיים בגוף. 19. הגוף השולט עפ"י החוק עד לבחירות חדשות במקרה של התפטרות הזרוע המבצעת לפני כן. 21. (עם 6 אנכי) הנמל שהופצץ ע"י היפנים במלה"ע ה־2 הפצצה שגרמה לכניסת האמריקנים למלחמה. 22. כנוי לזקן מופלג.

אנכי: 1. סכין ערבית. 2. בירה ערבית (כ"מ). 3. חיה מן הגדולות בעולם. 4. שם פרטי של צייר מפורסם השתמש במשיכות מכחול (קטעי קוים) צייר הרבה בדרום צרפת. 6. ראה 21 אפקי. 7. לא מוגדר ולא מוגבל. 11. עיר גדולה בשוויץ. 13. מעירה אותי כל בקר דרך החרך שבתריס. 14. פעולה חקלאית שחג הסוכות מהווה את שיאה. 15. כדורגלן במכבי חיפה ובעבר בנבחרת. 17. מדינה שכנה. 18. סטרטר. 20. בחור.

אגוזן 260

אפקי: 1. אפילו נגון בבסון כבר לא יועיל לו לקבל מדליה (6,2). 5. סופה של מפלגה בטלויזיה (2). 8. המוסיקה – ניחא, והטקס זו כבר אופרה אחרת (5). 9. ראה 12 אפקי. 10. מה יקרה לערפאת אם יתפס בזמן הקרוב בארץ? (4). 12. (עם 9 אפקי) לא עובדת בכבישים, אבל מחכה לדודה (5,6). 14. האם בדין קוראים להם אנשים (3,3). 16. תחילת חטא, בפוליטיקה. ועוד משמש דוגמה לזקיפות קומה! (4). 19. עבור האויב זו אינה דרך המלך. יש סימוכין לכך בספר (3,6). 21. רב החובל ישנו (3). 22. ראשון עסקני ישראל באולימפיאדה היה צפוי ליפול בתוך חודש (3,4) (כ"מ).

אנכי: 1. לבי נטל עשרה קבין של מכונית (5). 2. ברח מקרוב המשפחה כבר בהתחלת ספר בראשית (5). 3. ראה שיש לה בן ונרתע בהפתעה (4). 4. אינה מסוגלת לעמוד בתור בלי להגיד משהו (6). 6. להפוך סימן מבדתן זה מאוד לא נעים! (5). 7. הננו צורה מסוימת של חברה, של בני אדם (6). 11. אשמור על הירכיים מתחת לים (3). 13. אינפלציה בתנובת החלב! (3,3). 14. נובט בבתים מודרניים (4). 15. אם ינצח בצורה מוחצת את יריבו ישתלט דוקאקיס (5). 17. גבור שבשמו הסית את העם להפיל את השלטון (5). 18. אינו פוסח בשטפו על אף אחד (4). 20. שרות שנוצר ממנהג או מחוק הבטחון (3).

תשבץ 259

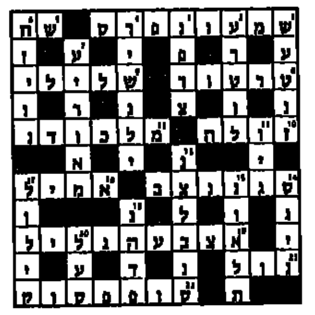

אגוזן 259

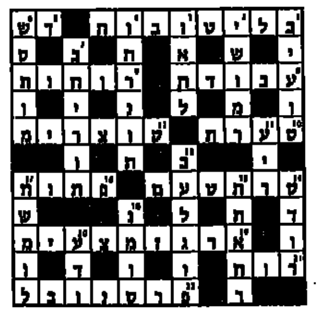

אמיר בן־אור ©

ברידג'

כל מה שנחוץ הוא פשוט קצת שכל

אתה נכשל בביצוע החוזה, טופח לעצמך על המצח ואומר „אך איזה אדיוט אני, הלא יכולתי לבצע את החוזה"! ובכן בעצם אתה צודק, משום שאם אתה מסוגל לראות את המצב בתום המשחק ולנתח אותו כראוי, הרי בעצם אין כל סיבה שלא תעשה זאת בשלבים המוקדמים. כל מה שדרוש הוא קצת סבלנות ושכל ישר. היד הבאה הינה דוגמא לכך, כיצד על השכל הישר לפעול ולהסיק מסקנות המביאות לביצוע החוזה.

	♠ Q 9 5 2 ♥ A Q 3 ♦ J 10 9 7 2 ♣ 5	
♠ — ♥ K 8 7 4 ♦ A 6 3 ♣ K 10 9 7 4 2		♠ K 10 8 7 4 ♥ J 10 9 5 2 ♦ 5 ♣ Q 6
	♠ A J 6 3 ♥ 6 ♦ K Q 8 4 ♣ A J 8 3	

מחלק: דרום
מגיעים: צפון־דרום
ההכרזה:

דרום	מערב	צפון	מזרח
1 דיאמונד	2 קלאב	3 דיאמונד	כפל*
כפל מוכפל	4 הארט	5 דיאמונד	—
—	כפל		

* הכפל של מזרח מציין שבידו קלפים בסידרת הספייד והארט.

מערב הוביל באלוף דיאמונד, כשמזרח משליך את התשיעית הארט. הכרוז זכה בידו והחל מנתח את המצב.

חלוקת הקלפים כמעט ברורה. בידי מזרח 5 ספייד, 5 הארט, דיאמונד ושני קלאב. ובידי מערב ששה קלאב, שלושה דיאמונדים וארבע הארטים. (יתכן גם שבידי מערב ספייד בודד ופחות קלאב, וההפך מכך בידי מזרח). הכרוז אינו יכול לשחק משחק של חיתוך צולב משום שעליו למשוך את הדיאמונד השלישי, ולכן הוא נאלץ לבצע עקיפה בהארט. הכרוז שיחק הארט מידו, זכה עם המלכה בדומם וחתך הארט בידו, אלוף קלאב, דיאמונד קלאב נחתך בדומם. עתה חזר הכרוז לידו באלוף ספייד (למקרה שבידי מערב ספייד בודד, אולי מלך) ומצב הקלפים הינו כזה.

	♠ Q 9 5 ♥ A ♦ J ♣ —	
♠ — ♥ K 8 ♦ — ♣ K 10 9		♠ K 10 8 ♥ J 10 ♦ — ♣ —
	♠ J 6 3 ♥ — ♦ — ♣ J 8	

בשלב זה שיחק הכרוז את השמונית קלאב, שנחתכה עם הנסיך דיאמונד בדומם, מזרח נמצא במבוכה; אם ישליך ספייד, ימסור לו הכרוז לקיחה בספייד ויגביה את שאר הספיידים, לכן השליך מזרח הארט. אולם הכרוז הצליח, עם קצת מחשבה בריאה, להתגבר על התקלה. הוא שיחק את האלוף הארט ולאחר מכן את המלכה ספייד מהדומם. מזרח נאלץ לזכות בלקיחה עם המלך ולהמשיך בספייד מתחת לעשיריות, כשהכרוז מרוויח את הלקיחה הזוכה עם התשיעית שבדומם.

אירונה שפאן

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

במט־עזר התרות וכפיתות (5551). בתלת־מסעית חילופים מהנים (5552).

5551 קלוד גומונדי — CLAUDE GOUMONDY
צרפת — FRANCE
מקורית — ORIGINAL

5+8 מט־עזר בשני מסעים, שני פתרונים

5552. ל. מאקארונז — L. MAKARONEZ
וי. פאבלוב — & J. PAVLOV
ברית־המועצות — U.S.S.R
מקורית — ORIGINAL

11+12 מט בשלושה מסעים

פתרונים אל העורך, רח' רמת הגולן 43, ירושלים 97703.

תחרות תמאטית

הדו־ירחון היוגוסלבי „מט" מודיע על תחרות תמאטית, בשתי מחלקות: א. תחרות לזכר פטר אוואניץ', מט בשלושה מסעים. הנושא בשתי המחלקות זהה: מסעו הראשון של לבן הופך סוללה לבנה לחצי־סוללה. תאומים וכלים אגדתיים אסורים.

ג'ורג'יו באקשי
פרובלמבלאד 1972
ציון כבוד ראשון

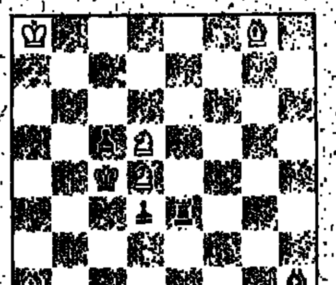

5+5 מט־עזר בשני מסעים, שני פתרונים אחד הפתרונים עונה לדרישות הנושא: 1. רה4. פה6. 2. מ:ד5. פד8×. השני אינו עונה: 1. צה4. פג5+. 2. מ:ד4. פד1×.

כל מחבר רשאי להשתתף במקסימום 3 בעיות בכל מחלקה. השופט בשתי המחלקות הוא מיליבוי ס. נסיץ'. התאריך האחרון למשלוח בעיות הוא 31.3.89 והמען:

MILOŠ TOMAŠEVIĆ
YU-11000 BEOGRAD
LOLE RIBARA 35
YUGOSLAVIA

כנס הפרובלמאים

הנהלת האיגוד לקומפוזיציה שחמטית בישראל מודיעה על האסיפה השנתית של הפרובלמאים הישראלים, שתתקיים בשבת 24.12.88 [illegible]

קרבות ותחרויות

האולימפיאדה ה־28

מחר, שבת, נפתחת אולימפיאדת השחמט ה־28 בסלוניקי בצפון יוון. את נבחרות ישראל גברים ונשים, מלווים שחמטאים רבים (על חשבונם) ונקווה שבסיוע האוהדים הרבים יזכו נבחרותינו להצלחות, לפחות יחסיות. הנבחרות עמדו לצאת לדרך הבוקר (יום ו').

צ'יבורדאנידזה שמרה על תוארה

אלופת העולם בשחמט לנשים, זה עשר שנים, מאיה צ'יבורדאנידזה מברית־המועצות שמרה על תוארה. צ'יבורדאנידזה גברה בדו־קרב על הכתר על ננה יוסיליאני בתוצאה 7.5:8.5.

הישג לישראלי

הצעיר יובל הלווינג מפתח תקוה סיים במקום ה־13, עם 6 נקודות בתשעה משחקים בתחרות סאן־ברנרדינו בשוויץ, בהקדימו שחמטאים נודעים בהם רב־האמן האוסטרלי יאן רוג'רס. בתחרות ניצחו רבי־האמנים מיסו צבאלו מיוגוסלביה וקיריל גיאורגייב מבולגריה עם 7.5 נקודות כל אחד, בהקדימם את אלוף יוגוסלביה רב־האמן איבן סוקולוב בן ה־20 – 7 נקודות. רב־האמן הארגנטיני הנודע דניאל קאמפורה, צבר, כמו הלווינג, 6 נקודות אך דורג במקום התשיעי. 67 שחמטאים השתתפו בתחרות.

נצחון להפועל ת"א

קבוצת הפועל תל־אביב גברה על ביכורי־העתים 5.5:9.5 בתחרות על גביע תל־אביב. בלוחות הראשונים הפסידו שחמטאי הפועל נתן בירנבוים ואילן מנור לעופר ברוק ולאמציה אבני.

יונן בוים מפתח־תקוה זכה במקום הראשון בתחרות בזק לזכר אורי פז ז"ל שנערכה מטעם אליצור פתח תקוה. 29 שחמטאים השתתפו בתחרות.

הדור החדש

153 שחמטאים השתתפו בתחרות בויסבאדן במערב גרמניה, בתחרות זו הצטיינו שוב בני הדור החדש מגרמניה־המערבית ומהונגריה. ניצחו האמנים הבינלאומיים קאלאי וטולנאי מהונגריה והגרמני שמיטדיאל שסיימו עם 7.5 נקודות כל אחד בהקדימם את האורח הישראלי רב האמן לב־גוטמן והאמן הגרמני פוגלר – 7 כל אחד. להלן משחק נהדר, מתחרות זו, המלווה בהערותיו של המנצח, לו 2210 נקודות בלבד במד־הכושר הבינלאומי.

פתיחת וויכטר – ורשוב
לבן: פוגלר   שחור: טישנדורף
ויסבאדן 1988

1. ד4, פו6; 2. פג3, ד5; 3. רו5, פבד7; 4. [illegible]

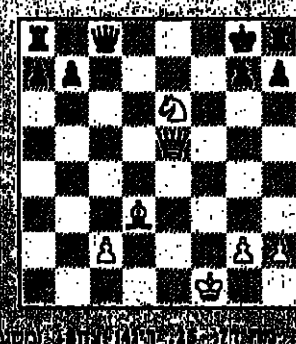

[illegible]